

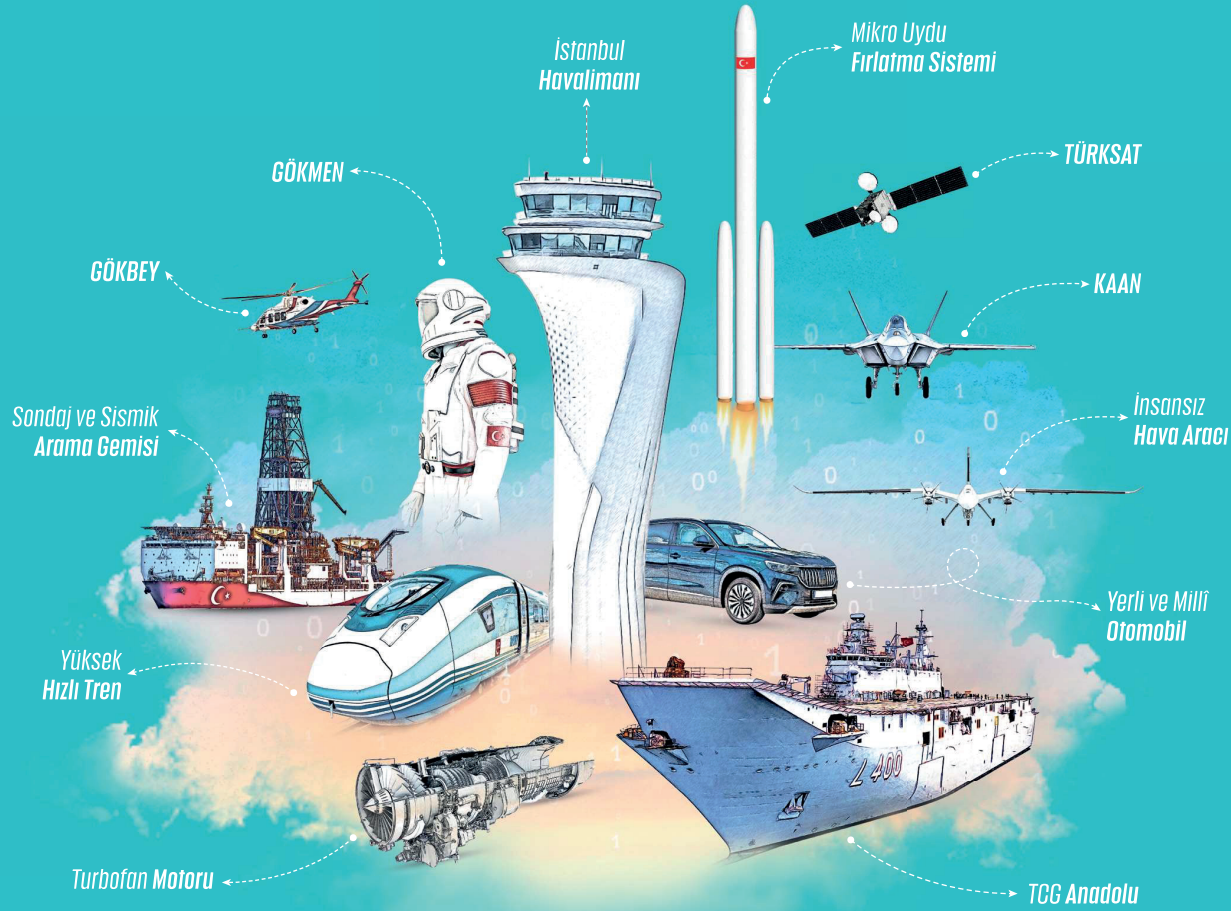
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

Karekodu okut, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaş!

eBa
www.eba.gov.tr

Teknoloji Yolculuğumuz

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAÖĞRETİM

DERS KİTABI

KUR'AN-I KERİM'İN ANLAM DÜNYASI

12. SINIF

ORTAÖĞRETİM

KUR'AN-I KERİM'İN ANLAM DÜNYASI

12. SINIF

DERS KİTABI

ORTAÖĞRETİM

KUR'AN-I KERİM'İN ANLAM DÜNYASI

12. SINIF
Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. Çiğdem CAN KAYNAK

Aysun KUTBAY

Ayşe İNCE

Zeliha ÇELİK GÜNDÜZ

Ankara, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 9567
DERS KİTAPLARI DİZİSİ : 2009

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Seyit Enes GENÇ

Dil Uzmanı

Dr. İbrahim BOZ

Görsel Tasarımcı

Emel AYDIN

Faruk SÖZEN

Okan HAYDAROĞLU

Çoklu Ortam Tasarımcısı

Sevilay BİRYAN

Program Geliştirme Uzmanı

Mustafa ÇALIŞKAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Ahmet CANSIZ

Rehberlik Uzmanı

Murat UZUNOĞLU

ISBN 978-975-11-8068-1

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14/06/2024 tarih ve 104539343 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

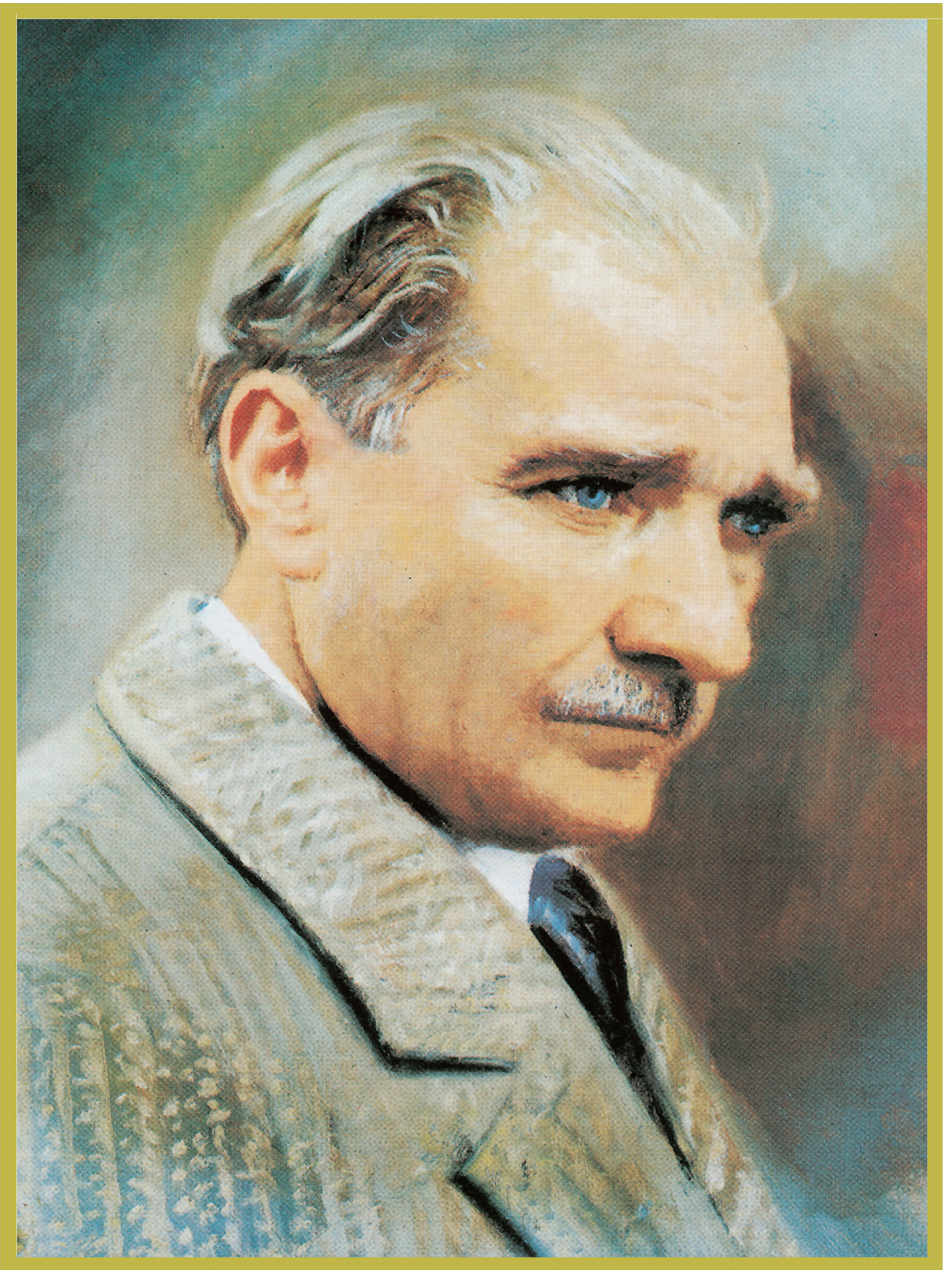
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTABIN TANITIMI	9
KISALTMALAR DİZİNİ	11
1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIMA	12
1.1. Kur'an-ı Kerim'i Tanıma	14
1.2. Kur'an-ı Kerim Eşsiz Bir Kitaptır	20
1.3. Kur'an-ı Kerim'i Anlama	26
1.4. Kur'an-ı Kerim'in Sünnetle Açıklanması	30
1.5. Kur'an-ı Kerim'i Anlamada Meal ve Tefsirler	34
1.6. Ayetlerden Mesajlar: Bahçe Sahipleri	38
Ölçme ve Değerlendirme	43
Sonnot	46
2. ÜNİTE: ANA HATLARIYLA KUR'AN-I KERİM'DE GEÇEN KONULAR	48
2.1. İman Esaslarının Temeli: Allah (cc) İnancı	50
2.2. Allah'ın (cc) Yeryüzündeki Halifesi: İnsan	54
2.3. Peygamberlik: İnsana Rehberlik	59
2.4. İmtihan Âlemi: Dünya Hayatı	62
2.5. İnsanlığın Vazgeçilmez Değeri: Ahlak	65
2.6. İnsanın Zorunlu Varlık Alanı: Toplumsal Düzen	68
2.7. Kâinat ve Tabiattaki İlahi Lütuflar	72
2.8. Ayetlerden Mesajlar: Enam Suresi, 74-81. Ayetler	76
Ölçme ve Değerlendirme	79
Sonnot	82
3. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'DE İYİ İNSANIN BAZI ÖZELLİKLERİ	84
3.1. İman ve Salih Amel İlişkisi	86
3.2. İnanç Bağlamında İnsan Psikolojisi	90
3.3. Nimetleri Fark Etmek	93
3.4. Kur'an-ı Kerim'de İlmin Önemi	95

İÇİNDEKİLER

3.5. Çalışma ve Başarı	98
3.6. Sabır ve Metanet	100
3.7. Dua ve Tövbe	104
3.8. Ayetlerden Mesajlar: Peygamber Duaları	107
Ölçme ve Değerlendirme	111
Sonnot	113
4. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'DE EVRENSEL DEĞERLER	114
4.1. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma	116
4.2. Birr ve İnfak	119
4.3. Danışarak İş Yapma	123
4.4. Temiz ve Helal Kazanç Sağlama	127
4.5. Emanete Riayet Etme	131
4.6. Hesap Günü	133
4.7. Kur'an-ı Kerim'de Geçen Örnek Kadın Şahsiyetler	135
4.8. Ayetlerden Mesajlar: Yasin Suresi, 13-27. Ayetler	138
Ölçme ve Değerlendirme	141
Sonnot	144
SÖZLÜK	146
CEVAP ANAHTARI	150
KAYNAKÇA	151
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇALARI	155
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI	156
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	157

Sonnot

SÖZLÜK

A

Acı: 1. Bir işi yapabilecek gücü, becerisi veya yeteneği olmayan. 2. Herhangi bir durum karşısında çaresiz kalan.

Aziz: Beden veya mali yetersizlik sebebiyle dış, hukuki yükümlülükleri ve işlemleri yapamama.

Ahenk: Bir bütünden parçaları arasında bulunan uyumculuk, uyum.

Akileşim: Saldırı, hücum ve kararlaştırma dönüştürme, anlaşma.

1. Bilgin, iyi bilen, hakkında bilgisi yayınlanmış, iyiri kökten ayırma yerisi.

2. Bir bilim dalında daha çok ilerleyiş uzmanlaşım kimsesi.

Azamet: Ululuk, büyüklük, büyük olma durumu.

B

bağcı: Ölümsüz, devamlı, kalıcı, ebedi, süreklî, bütün varlıklar yok olduktan sonra da varlığını sürdüren varlık.

balık: İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur.

batıl: İnsanlar bakımından gerçek olmayan.

bedevi: Çölde, çadırla yaşayan göçebe.

beşeriyet: İnsanlık.

oburlemek: Övünerek bakarmak, üstünlük taslamak.

Cahiliye Dönemi: Araplarda Müslümanlıktan önceki çağ.
cevher: Bir şeyin özü, gevher.

D
darülaceze: Acizler, düşkünler, yoksullar evi.
Darüşşifa: 1. Hastane. 2. Akıl hastanesi.
deruni: 1. İçle ilgili. 2. Özünü.
devşirmek: Bir araya getirmek, derlemek; toplamak.

ebedî: 1. Sonsuz. 2. Ölümsüz.
erdem: Ahlakın özü.

[illegible]

tarz: İslam dinine göre Allah'ın (cc) emri olduğu kesin delille sabit olan, yapılması sevabı, özür-
feta: Tabii dengeğin, sosyal düzenin ve ahlaki getiren yükümlülük.
feta: Bir sorunun dini hükük kurallarına göre çözümünü açıklamak amacıyla müftü veya âlim-
ler tarafından ilgili kişinin adı söylenmeden yapılan açıklama, hüküm veya cevap.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerimde Evrensel Değerler

Sonnot

[illegible][illegible]

144

Sözlük

Kaynakça

[illegible]

KİTABIN TANITIMI

Bilgi Kutusu

Açıklayalım

Yorumlayalım

Yazalım

İşaretleyelim

Konuşalım

Paylaşalım

Tartışalım

Araştıralım Paylaşalım

Konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak etkinlikler

KISALTMALAR DİZİNİ

as : aleyhisselam

bk. : bakınız

C : Cilt

cc : cellecclalüh

çev. : çeviren

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

ed. : editör

Hız. : Hazreti

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

ra : radiyallahüanh

s. : sayfa

sad. : sadeleştiren

sav : Sallallahü aleyhi vesellem

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

Trc : Tercüme yapan

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik
Araştırma Kurumu

vd. : ve diğerleri

Kitap genelinde

- ◆ Kısaltmalarda Türk Dil Kurumunun Kısaltmalar Dizini,
- ◆ Konu ve kazanımlar ele alınırken Kur'an-ı Kerim'in Anlam Dünyası Dersi Öğretim Programı (I-II),
- ◆ Kavramlar, ayet ve sure isimlerinin yazımında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu,
- ◆ Ayet meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları kullanılmıştır.

1. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'İ TANIMA

Anahtar Kavramlar

- * Esbabınüzul
- * İcaz
- * Kelam
- * Meal
- * Mucize
- * Sünnet
- * Tefsir
- * Tehaddi
- * Tercüme

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini,
- Kur'an-ı Kerim'in eşsiz bir kitap olduğunu,
- Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasında kullanılan farklı yöntemleri,
- Kur'an-ı Kerim'i anlamada sünnetin önemini,
- Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasında meal ve tefsirlerin etkisini,
- Kehf ve Kalem surelerinde geçen kıssalardan çıkarımlarda bulunmayı öğreneceksiniz.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Kur'an-ı Kerim'in özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Bir kitabın eşsiz olması hangi niteliklere sahip olduğunu gösterir?
3. Hz. Peygamber'in sünnetinin insan hayatındaki rolü ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
4. Meal ve tefsirler hakkında neler söyleyebilirsiniz?
5. Kur'an-ı Kerim'de kıssaların anlatılma sebepleri neler olabilir?

Görsel 1.1: Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı Nur Dağı (Mekke)

1. KUR'AN-I KERİM'İ TANIMA

Kur'an-ı Kerim İslam'ın temelini oluşturur. İslam'ı öğrenmek için müracaat edilecek ilk kaynak Kur'an-ı Kerim'dir. Allah (cc)* kelamı olan bu kitabın dil, üslup ve tertip bakımından kendine has özellikleri vardır. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli tanımlarında bu özelliklere yer verilir. Bu tanımlardan biri şöyledir: Kur'an-ı Kerim; Allah (cc) tarafından Cebrail (as)** vasıtasıyla son peygamber Hz. Muhammed'e (sav)*** indirilen, tevatürle nakledilen, okunması ibadet olarak kabul edilen ve başkalarının benzerini getirmekten âciz kaldığı bir kitaptır.¹

1.1. Kur'an-ı Kerim'i Tanıma

“Kur'an-ı Kerim'i tanımak” ifadesinden neler anlıyorsunuz?

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'e 610 yılının ramazan ayında indirilmeye başlanmış ve yaklaşık yirmi üç yılda tamamlanmıştır. Rabbimiz; Kur'an-ı Kerim'i göndererek insanlara emir ve yasaklarını, helal, haram gibi çeşitli hükümlerini bildirmiştir.² Kur'an-ı Kerim'de Allah'tan (cc) başkasına kulluk edilmemesi gerektiğini ayrıntılı olarak açıklamıştır. Allah (cc) bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Elif lâm râ. Bu Kur'an; ayetleri, hüküm ve hikmet sahibi (bulunan ve her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah tarafından muhkem (eksiksiz, sağlam ve açık) kılınmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyiniz diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır.”³

Görsel 1.2: Kur'an-ı Kerim Yüce Allah'ın sözüdür.

* (cc). cellecelalüh ifadesinin kısaltmasıdır. Allah (cc) lafzı ve Allah'ın (cc) isimlerinden biri zikredildiği yerde “azameti yüce ve ulu olan” anlamında kullanılan bir saygı ifadesidir.

** (sav). Sallallahü aleyhi vesellem ifadesinin kısaltmasıdır. “Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun.” demektir. Hz. Muhammed'in (sav) adı anıldığında kullanılan saygı ifadesidir.

*** (as). aleyhisselam ifadesinin kısaltmasıdır. “Allah'ın (cc) selamı üzerine olsun.” demektir. Peygamberler ve dört büyük melekten biri anıldığında söylenen saygı ifadesidir.

Rabbimiz son ilahi kitap olan Kur'an-ı Kerim'i "kelamullah" olarak ifade eder.⁴ Kur'an-ı Kerim'de "söyledi, konuştu, nida etti" gibi anlamlara gelen fiiller kullanılıp Allah'ın (cc) yaratıklarıyla konuştuğu bilgisi yer alır. Allah (cc) beşer ile perde arkasından konuştuğu gibi vahiy yoluyla da konuşmuştur.⁵

Kur'an-ı Kerim, insanlar tarafından anlaşılacak ve onlara rehber olmak üzere gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim insanlara doğru yolu gösterir. O, insana Rabbini, kendisini, çevresini tanıtır; görev ve sorumluluklarını bildirir. İnsanın, yaratıcısının emirlerine uygun ve çevresiyle uyumlu bir hayat yaşamasını sağlar. Bundan dolayı insanlar, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını öğrenmek için Kur'an-ı Kerim'i okumalı ve anlamalıdır.

Bilgi Kutusu

Kelam: Allah'ın (cc) ezeli sıfatlarından biridir. Bu sıfat O'nun peygamberlerine vahiy göndermesinin ve dilediği kullarına ilham etmesinin gereğidir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) bazı peygamberlerle konuştuğu bildirilmiştir. O'nun konuşması, insanların konuşması gibi harf ve sesle değil kendine özgü bir şekilde gerçekleşir.

(bk. Serinsu vd., "Kelam", 200.)

► Görsel 1.3: Kur'an-ı Kerim insanlara sorumluluklarını bildirir.

Kur'an-ı Kerim bütün insanlar için bir şifa, rahmet ve öğüttür. Allah (cc), iman eden ve Kur'an-ı Kerim yolunu izleyen kimselere Kur'an-ı Kerim'in şifa vereceğini ve rahmet kazandıracağını şöyle bildirir: **"Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir; zalimlerin ise yalnızca ziyanını artırır."**⁶ Kur'an-ı Kerim, insanı doğru olana iletir ve insan yaşamına anlam kazandırır.

Kur'an-ı Kerim'in şifa ve rahmet oluşu insanın manevi yönüyle ilgilidir.⁷ O, kalplerde bulunan hastalıklara şifa olur. Allah'ın (cc) varlığı ve birliğine ilişkin tereddütleri, şüpheleri ortadan kaldırır. İnananların imanını korur, onları şirk ve batıldan uzaklaştırır.⁸ Kur'an-ı Kerim; sevgi, saygı, merhamet ve cömertliği öğretir. Müslümanlara kin, nefret, kıskançlık, dedikodu gibi ahlaki olumsuzluklardan uzak durmalarını emreder.⁹

Kur'an-ı Kerim'de insanlar için rahmet vardır. Bu rahmet sayesinde hem birey hem de toplum hayatına huzur ve emniyet gelir. Böylece insan Allah'a (cc) imanının önemini kavrar.

Konuşalım

Karekodu okutarak Nisa suresi 82. ayetin anlamına ulaşınız. Kur'an-ı Kerim'in Allah'tan (cc) geldiğine işaret eden bu ayetin anlamı hakkında sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Kuru bir toprağın yağmurla birleşip yeşermesi gibi imandan yoksun bir kalbin de Kur'an-ı Kerim'i anlaması ve hidayete ermesi o kişi için bir rahmettir.¹⁰ Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi.”¹¹

Görsel 1.4: Kur'an-ı Kerim, insanlar için bir kılavuzdur.

Kur'an-ı Kerim, hayatın doğru yaşanması için gerekli olan bilgileri içerir. Güzel sözlerle iyiliğe çağırmaya, hata ve yanlış yapanlara karşı merhametli ve yumuşak huylu olmaya dikkat edilmesini ister. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: “Kullarıma söyle: (insanlara karşı) en güzel sözü söylesinler...”¹² Kur'an-ı Kerim'e göre hareket eden kimseler onun rahmetinden yararlanmış olur. Onların dünya ve ahiret hayatı güzelleşir. Onlar Allah'ın (cc) rızasını, hoşnutluğunu kazanır ve sevap elde eder.¹³ Kur'an-ı Kerim müminlerin mükâfatlandırılacağını şöyle haber verir: “Kuşkusuz bu Kur'an en doğru olana iletir; dünya ve ahiret için yararlı işler yapan müminlere kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler...”¹⁴

Yorumlayalım

Hadisteki benzetmelerden hareketle hayat rehberi olan Kur'an-ı Kerim'den yararlanmak için neler yapılmalıdır? Sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Ebu Musa Eşari tarafından nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim, (farklı yapılarıdaki) topraklara düşen bol yağmura benzer. Bunlardan bazıları temizdir, suyu alır, bol bitki ve ot yetiştirir. Bazıları kuraktır, suyu (yüzeyinde) tutar. Bu sudan insanlar yararlanır, hem kendileri içerler hem de (hayvanlarını) sularlar ve ziraat yaparlar. Diğer bir toprak çeşidi de vardır ki dümdüzdür. (Ona da yağmur düşer ama) O ne su tutar ne de bitki yetiştirir. Allah'ın dinini inceden incecye kavrayan, Allah'ın beni kendisiyle gönderdiğinden (hidayet ve ilimden) faydalanan, öğrenen ve öğreten kimse ile (bunları duyduğu vakit kibrinden) başını bile kaldırmayan ve kendisiyle gönderildiğim Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kimsenin misali işte böyledir.”

(Buhari, İlim, 20.)

Allah (cc) insanlar için hayat rehberi olan Kur'an-ı Kerim'i, bir bütün olarak değil ayetler hâlinde indirmiştir. Kur'an-ı Kerim'in bu şekilde indirilmesi **tedricî** kavramıyla ifade edilir. Tedricî, sözlükte "Derece derece, yavaş yavaş olan" şeklinde açıklanır.¹⁵ Kur'an-ı Kerim'in tedricî yöntemle gönderilmesi onun anlaşılmasını kolaylaştırmış ve zihinlere yerleşmesini sağlamıştır. Kur'an-ı Kerim'in indirildiği toplumda batıl inançlarını devam ettirebilmek ve sosyal çıkarlarını koruyabilmek için onun tamamının tek seferde indirilmesini isteyenler de olmuştur. Ancak onlar Kur'an-ı Kerim tümüyle inmiş olsaydı da inen ayetlere inanmayacaklardı.¹⁶ Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'e inanmamak için bahaneler ileri süren müşriklere ayetleriyle şöyle cevap vermiştir: **"İnkârcılar, 'Kur'an ona bütünüyle bir defada indirilseydi ya' diyorlar. Oysa biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık ve onu uygun aralıklarla parça parça gönderdik."**¹⁷

Kur'an-ı Kerim'de yer alan emir ve yasaklar insanlara açık bir şekilde ifade edilir. Bu emir ve yasaklar gerekçeleriyle açıklanır ve insanın gücünü aşacak nitelikte değildir. İnsandan yapabileceği şeyler talep edilir, insan emir ve yasaklara uyma konusunda zorlanmaz. Allah (cc) **"... Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez..."**¹⁸ ayetiyle kolaylığı öncelemiş ve zorlukları kaldırmıştır. Başka bir ayette ise Allah (cc), insanın sorumlu tutulacağı şeylerin gücü nispetinde olduğunu bildirmiş ve bu durumu şöyle ifade etmiştir: **"... Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar..."**¹⁹

Kur'an-ı Kerim insanların günlük hayatını düzenleyen dinî, ahlaki, hukuki, örfi vb. alanlardaki kurallarla ilgili ihtiyaçlarına cevap verir. Kur'an-ı Kerim bu ihtiyaçların karşılanması için hükmünü bazen doğrudan bazen de daha önce gerçekleşmiş hadiselerden örnekler vererek bildirir. Bu özelliğinden dolayı ayetlerin bazıları bir sebebe bağlı olmazken bazıları da belirli bir sebebe bağlanarak inmiştir. Bir ayetin içerdiği mesajın daha iyi anlaşılabilmesi için iniş sebebinin bilinmesi önemlidir. Ayetlerin inmesine sebep olan olaylar **esbabınüzul** kavramıyla tanımlanır.²⁰ Esbabınüzul, sözlükte "Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik döneminde meydana gelen ve ayetlerin inmesine yol açan olayı veya ayet ve surelerin hangi ortam ve şartlarda, ne gibi nedenlerle indirildiğini bildiren ilim dalı"²¹ şeklinde açıklanır.

Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayet ve sureleri, bazı olaylar neticesinde, Hz. Peygamber'e yöneltilen sorulara cevap olarak indirilmiştir. Örneğin Hz. Ömer'in farklı zamanlarda yapmış olduğu dua ve temenniler üzerine ayetlerin inmesi bu türden ayetlere örnektir. Bu konuda Hz. Ömer'in şöyle dediği rivayet edilir: "Bir gün Hz. Peygamber'e 'Ey Allah'ın (cc) Resulü! Hz. İbrahim'in makamını namaz yeri edinsek.' demiştim. Bunun üzerine **'... Siz de İbrahim'in makamından kendinize namaz kılacak bir yer edinin...'**²² ayeti indi."²³

Görsel 1.5: Kur'an-ı Kerim'de abdest almak emredilir ve şartları da belirtilir.

Görsel 1.6: Kur'an-ı Kerim toplumsal ihtiyaçların karşılanması için insanları teşvik eder.

Esbabınüzul ile ilgili başka bir örnek ise şöyledir: Sahabe-den âmâ bir zat Hz. Peygamber'e gelerek kendisine doğru yolu göstermesini istemiştir. Allah Resulü o sırada müşriklerin ile-ri gelenlerinden bazılarına İslam'ı tebliğle meşgul olduğundan kendisiyle ilgilenmemiştir. Bunun üzerine... **“Kendisine o âmâ geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü.”** şek-linde Abese suresinin ilk ayetleri inmiştir.²⁴

Bir ayetin veya surenin iniş sebeplerini, aşamalarını bilmek ayetlerin anlaşılmasını kolaylaştırır ve maksatlarını ortaya ko-yar.²⁵ Daha önce öğrenilen bir ayetle sonra gelen ayetler ara-sında bağlantı kurulmasını sağlar. Ayetlerde verilen bilgilerin aşamalı olarak anlaşılmasına yardımcı olur. Kur'an-ı Kerim'in bütünlük içerisinde değerlendirilmesine olanak sağlar. Bu du-rum Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin birbirleriyle ilişkili olduğu-nu gösterir.²⁶

Bilgi Kutusu

Mekki ayetlerde inanç ve ah-lak ilkeleri belirleyici olurken Medeni ayetlerde bu ilkelerin yanında ibadetler ve sosyal ha-yatla ilgili hükümler belirleyici olmuştur.

(Çağrıcı, “Kur'an”, 26/390-393.)

İnsan Kur'an-ı Kerim'e bütün olarak bakıp onu anlama-ya çalışmalıdır. Örneğin insanlara farz kılınan zekât ibadeti-nin, Mekke ve Medine Dönemi'nde inen ayetler olarak iki şe-kilde incelenmesi gerekir. Çünkü bu iki dönem yükümlülükler açısından farklılık gösterir. Zekâtın farz oluşu bu ayetler göz önünde bulundurularak tam ve doğru anlaşılabilir.

Mekke'de inen ayetlerde “cömert kimseler” övülmüş, “cim-rilik edenler” ise yerilmiştir. Bu konuda Allah (cc) şöyle buyur-muştur: **“Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sa-kınırsa, bunların güzel karşılığına da inanırsa biz ona iyi-lik yollarını kolaylaştırırız. Ama kim cimrilik eder, kendi-siyle yetinirse, güzel karşılığını da yalan sayarsa biz onu zora sokarız.”**²⁷ Başka bir ayette ise Allah'ın (cc) verdiği rızık-tan infak etmemek inkârcıların bir özelliği olarak sunulmuş ve müminler bencilliğe karşı şöyle uyarılmıştır: **“Onlara 'Allah'ın size verdiği rızıktan başkaları için de harcayın' dendiğin-de inkârcılar müminlere derler ki: 'Dilese Allah'ın doyura-cağı kimseleri biz mi besleyeceğiz! Doğrusu siz açık bir ya-nılgı içindesiniz.’”**²⁸ Bu bakımdan mümine cimrilik yakışmaz. Allah'ın (cc) kendilerine verdiği rızıktan infak etmek müminle-rin özelliğidir. Bu hususu Allah (cc) şöyle bildirmiştir: **“Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar.”**²⁹

Görsel 1.7: Her mümin kendi im-kânı ölçüsünde sadaka vermelidir.

Mekke Dönemi'nde imkânı olan Müslümanların ihtiyaç sahiplerine destek olması istenmiştir. Tedricî bir metot kullanılarak toplumun bilinçlenmesine ağırlık verilmiş ve yardımlaşma tavsiye edilmiştir. Medine Dönemi'nde zekât farz kılınmış; zekâtın nisabı, oranları gibi konular üzerinde durulmuştur. Zekâtla ilgili buyruklar diğer hükümlere göre daha kesin bir şekilde ifade edilmiştir. Zekâtın farz bir ibadet olduğu ve kimlere verilmesi gerektiği Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirilmiştir: **“Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünlere, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihat edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”**³⁰

Allah'ın (cc) emir ve buyrukları Kur'an-ı Kerim'e bütüncül bakılarak daha iyi anlaşılabilir. Bu bakış açısı iman eden insanlara İslam'ın gereklerini bilinçli olarak yerine getirmesi bakımından yön verir. Onların iman, takva, kardeşlik ve sorumluluk duygularını geliştirir. İnsanların doğru yolu bulmasına ve Allah'a (cc) yönelmesine vesile olur.

► Görsel 1.8: Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) emirlerinin eksiksiz olarak yerine getirilmesi istenir.

Yazalım

Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini boş bırakılan alana örnekteki gibi yazınız.

Kur'an-ı Kerim Allah (cc) tarafından indirilmiştir.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 1.9: Kur'an-ı Kerim insanoğlu için büyük bir mucizedir.

Bilgi Kutusu

Mucize: “Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah’ın (cc) iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller” anlamındadır.

(Güncel Türkçe Sözlük, “Mucize”.)

1.2. Kur'an-ı Kerim Eşsiz Bir Kitaptır

“Eşsiz bir kitap” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Bütün peygamberler Allah (cc) tarafından ilahi bir vazife ile gönderilmiştir. Onlar gönderildikleri toplumlara yol göstermişler, Allah (cc) tarafından kendilerine birtakım **mucizeler** verilmiştir.³¹ Bu hususta Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur: “Peygamberlere kendi dönemlerindeki insanların inandıkları mucizeler verilmiştir. Bana verilen mucize ise Allah’ın bana vahyettiği (Kur’an-ı Kerim)dir..”³² Mucizeler, Allah’ın (cc) peygamberine destek olmasının yanında insanlığa hakkı tanıtmak ve rehber olmak açısından büyük bir ihsandır.

Kur'an-ı Kerim Allah’ın (cc) Hz. Peygamber’e gönderdiği mucizedir ve kıyamete kadar değişmeden varlığını koruyacaktır.³³ Kur'an-ı Kerim’in mucize oluşunun en büyük delili lafız ve mana bakımından ona benzer bir söz veya eser ortaya koymanın mümkün olmamasıdır. Bu durum “îcaz” kavramıyla ifade edilir. Îcaz, bir sözün lafzı ve manası itibarıyla benzerini söylemeye veya oluşturmaya çalışan herkesi çaresiz ve âciz bırakma anlamına gelir.³⁴ Kur'an-ı Kerim’in ilahi kaynaklı bir mucize olduğunu ifade etmek için **tehaddi** kavramı kullanılır. Tehaddi, Kur'an-ı Kerim’in benzerinin getirilmesi hususunda meydan okumasıdır.³⁵

Telif Yönünden Îcazı

Kur'an-ı Kerim parça parça gönderilmesine ve uzunca bir zamanda indirilmesine rağmen uyum ve tutarlılık gösterir.

İçerdiği İlimler Yönünden Îcazı

İlim insanları, filozoflar ve fakihlerin açıklamakta âciz kaldığı hususların Allah (cc) tarafından ümmi bir kimseye nazil olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim’in eşsizliğini (îcaz) ortaya koyan özellikler şunlardır:³⁶

Gayb Haberleri Yönünden Îcazı

İnsanların bilmediği olaylarla ilgili onlara haberler vermesidir. Örneğin geçmiş milletlerden haber verme, Allah’ın (cc) peygamberleri ve Kur'an-ı Kerim’i koruyacağına dair haberler, gayb haberlerindendir.

İnsanlığın İhtiyaçlarını Karşılama Açısından Îcazı

İnsanları doğru inanç ve ibadete yönlendirmesi, onların ahlaklarını güzelleştirme, sosyal hayatını düzenleme, onlara adaleti tavsiye etmesidir.

Kur'an-ı Kerim taklit edilemez üslubu ve içeriğindeki tutarlılık açısından eşsiz bir kitaptır. Bu konuyla ilgili Allah (cc) şöyle buyurur: **“Kulumuza indirdiğimiz kitaptan dolayı bir şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sure de siz getirin, Allah’tan başka taptıklarınızı da yardıma çağırın, eğer iddiaınızda samimi iseniz!”**³⁷

Kur'an-ı Kerim'in indirildiği toplum söz ve anlatım bakımından oldukça etkileyici bir dile sahipti. Onlar Arap dili ve hitabetinin en yüksek dereceye ulaştığı bir devri yaşamışlardı. Böyle bir devirde büyük bir mucize olan Kur'an-ı Kerim, kimse tarafından taklit edilememiştir.³⁸ Günümüze kadar milyonlarca kitap yazılmış olmasına rağmen bu kitaplardan hiçbiri onun üslubunu ve uyumunu yakalayamamıştır. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'in taklit edilemeyeceği hususunu şöyle bildirmiştir: **“De ki: Yemin ederim, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için ins ve cin bir araya gelip birbirine destek olsa dahi onun benzerini ortaya koyamazlar.”**³⁹

İnsanlar görülmeyen varlıklardan dahi yardım alsalar Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini oluşturamazlar. O, hem söz hem de mana bakımından kusursuzdur. İçeriğinin zenginliği onun Allah'tan (cc) başkasının ortaya koyamayacağı eşsiz bir kitap olduğunu gösterir.⁴⁰

Kur'an-ı Kerim, indirildiği asırdan beri insanlığın ihtiyaçlarına cevap vermiş, kıyamete kadar gelecek olan insanların da ihtiyaçlarına cevap verecektir. Ortaya koyduğu hükümler ile insanlar için hayati öneme sahip konulara değinerek onlara ders verir. Müslümanlar dua ederken nelere dikkat etmeleri gerektiğini, âlimler ilmi, müçtehitler hükmü, vaizler nasihatleri Kur'an-ı Kerim'den öğrenirler.

Kur'an-ı Kerim'in geçmiş ümmetlerin hâllerinden, gelecekte haber vermesi ve bu haberlerin doğrulanması onun eşsiz ve ilahi bir kelim olduğunun göstergelerindendir. Örneğin Hz. Musa'ya inanıp peşinden gidenlerin denizin yarılmaya sonu boğulmaktan kurtulması⁴¹ ve Firavun ile askerlerinin suda boğulmasının⁴² anlatıldığı ayetler geçmişten haber verir.

► Görsel 1.10: Kur'an-ı Kerim, eşi ve benzeri yazılamayan bir kitaptır.

Paylaşalım

“Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden sana sığınırım. Ey Rabbim! Onların benim yanımda bulunmalarından da sana sığınırım.”

(Müminun suresi, 97-98. ayetler.)

Bu ayette geçen dua örneğinden yararlanarak siz de dua örneklerinizi sınıfta paylaşınız.

► Görsel 1.11: Kur'an-ı Kerim'de insanlar için dua örnekleri vardır.

Konuşalım

“Allah’ın Kitabı’nda sizden öncekilerin bilgisi ve sizden sonrakilerin haberi vardır. Aranızdaki meselelerin hükümü ondadır. O, (hak ile bâtılı birbirinden ayıran) kesin bir hüküm olup anlamsız boş söz ve oyun değildir. Allah onu terk eden zorbayı rezil eder. Her kim doğru yolu Allah’ın Kitabı’ndan başkasında ararsa Allah onu sapıklığa düşürür. O, Allah’ın sağlam ipidir ve hikmet dolu sözleridir. O, dosdoğru yoldur... Ona dayanarak konuşan tasdik olunur. Onunla amel eden sevap kazanır, onunla hükmeden adaletli davranmış, ona davet eden doğru yola iletmış olur.”

(Tirmizi, Fedâilü'l-Kur'an, 14.)

Bu hadisten yararlanarak Kur'an-ı Kerim'in eşsiz oluşu hakkında sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Mekke'nin fethedileceğini bildirmesi⁴³ ise Kur'an-ı Kerim'in geleceğe dair verdiği haberlerdendir.

Hız. Peygamber'e gelen her vahiy Kur'an-ı Kerim'in icazına işaret eder. Ayetler inkârcıların yanlışlarını ortaya koyar ve ileri sürdükleri birtakım bahaneleri delillerle çürütür. Rabbimiz inkârcıların “Kur'an-ı Kerim vahiy ürünü değil uydurulmuş ki-taptır.” şeklindeki iddialarına karşılık şöyle cevap verir: **“Yoksa ‘onu (Kur'an'ı) uydurdu’ mu diyorlar? De ki: ‘Eğer doğru söyleyenler iseniz haydi Allah’tan başka gücünüzün yettiklerini de (yardıma) çağırıp siz de onun gibi uydurma on sure getirin.’”**⁴⁴ Allah (cc) inkârcılardan Kur'an-ı Kerim'in tamamının değil sadece on suresinin benzerini ortaya koymalarını istemiştir. Başka bir ayette ise onların bir sure bile getiremeyeceklerini bildirmiştir. Allah (cc) bu konuda şöyle bildirir: **“Yoksa onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah’tan başka gücünüzün yettiklerini çağırın da (hep beraber) onun benzeri bir sure getirin.”**⁴⁵ Inkârcılar Arapçayı iyi bilmelerine rağmen bir ayetin benzerini dahi yazamamışlardır.⁴⁶ Inkârcılara cevap niteliğinde olan bu ayetler Müslümanların Allah'a (cc) olan teslimiyetini artırır, saygısını ve güvenini kuvvetlendirir. Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini daha iyi kavramalarını sağlar. Bu bakımdan Müslümanların Allah'a (cc) imanlarında sebat etmesi ve inkârcılara karşı çıkması gerekir.

Kur'an-ı Kerim, indiği dönemin ihtiyaçlarını karşılar, problemlerini çözer ayrıca günümüz problemlerine de çözüm getirir. Bu, Kur'an-ı Kerim'in tüm zamanlara hitap ettiğini gösterir. Kur'an-ı Kerim, insanları ilgilendiren ve bütün insanların uya-bileceği genel ilkelere sahiptir. Bu ilkeler onun evrensel bir kitap olduğunun delilidir.

Kur'an-ı Kerim hem geçmiş peygamberlerin hem de Hız. Peygamber'in hayatı üzerinden örnekler verir. Bu örneklerden bütün insanların ders çıkarmalarını ister. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan her şey tüm zamanlar için geçerlidir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de geçen örneklerin vermek istediği mesajları anlamak gerekir. Örneğin Allah (cc), ayetleriyle insanlara nezaketi öğretir. Bu hususla ilgili Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Siz, bir yemeğe çağırılmadıkça, zamanını gözetmeksizin Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz vakit girin...”**⁴⁷ Bu ayet Hız. Peygamber'in hayatından bir örnek vermesine rağmen tüm Müslümanları ilgilendirir. Ayette nezaketin evrensel bir ilke olduğu ve Müslümanlar tarafından önemsenmesi gerektiği mesajı verilir.

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (cc) kanunlarından bahseder. Tüm insanlara karşılaştıkları durum ve olaylarla ilgili nasıl davranmaları gerektiğini öğretir. Örneğin savaş açanlara⁴⁸ ve yeryüzünde fitne fesat çıkaranlara karşı savaşmaya izin verilir.⁴⁹ Ancak böyle bir durumda dahi Allah (cc) aşırıya gidilmemesini öğütler. Tarafsız olan gayrimüslimlere karşı da iyilik ve adaletle

yaklaşılmasını ister. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: “Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.”⁵⁰

“Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın. Hiçbir kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın, (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) de yazdırsın, Rabbinden korksın ve borcunu asla eksik yazdırmamasın. Şayet borçlu sefih veya akli zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise velisi adaletle yazdırsın...”

(Bakara suresi, 282. ayet.)

Yorumlayalım

Bu ayetten yararlanarak ticaretle ilgili mevzular-da yazılı belge ve şahit bulundurmanın önemini sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Allah (cc), tüm insanlara çalışmanın önemini bildirir. İnsanların dürüstçe çalışmaları ve alın teriyle kazanç elde etmeleri Allah (cc) katında değerlidir. İnsanlara düşen görev çalışma konusunda gayretli ve istekli olmaktır. Allah (cc), kullarına çalışmalarının karşılığını mutlaka vereceğini haber verir.⁵¹

► Görsel 1.12: İslam'a göre bütün insanlar çalıştığının karşılığını dünya ve ahirette alacaktır.

İnsanlığa emredilen ve evrensel prensiplerden biri de doğruluktur. Doğruluk insanoğlu için büyük öneme sahiptir. Örneğin doğru sözlü olmak ve doğru davranışlarda bulunmak insan ilişkilerini olumlu etkiler,⁵² onların kaynaşmasına ve birbirlerine güven duymasına vesile olur.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan evrensel ilkelere bazıları şunlardır:

Çalışmak

Doğruluk

Adalet

Saygı

Emaneti
korumak

Kur'an-ı Kerim tüm dünyada adaletin hâkim olmasını ister. Adaletli olmak insani ve sosyal değerlerin temelini oluşturur. Dünyadaki kimi insanlar adalet ve iyilik peşinde koşarken kimi insanlar da heva ve hevesleri peşinde koşup diğer insanlara zarar vermekten ve haksızlık yapmaktan çekinmezler. Allah (cc), inanan ya da inanmayan, zengin veya fakir ayrımı yapmaksızın adil davranılmasını tüm insanlardan bekler.⁵³

Görsel 1.13: Her zaman ve şartta adaletli davranmak gerekir.

Paylaşalım

Kur'an-ı Kerim'de yer alan evrensel ilkelerle ilgili ayet mealleri bulunuz. Bulduğunuz ayetleri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim'in üzerinde durduğu diğer bir evrensel ilke de emaneti korumaktır. Emanet, "Birine geçici olarak bırakılan ve korunması gereken eşya, kimse"⁵⁴ anlamına gelir. Bu anlamın dışında "Allah'ın (cc) insana yüklediği sorumlulukların tamamına verilen bir isim" olarak da kullanılır.⁵⁵ Allah'ın (cc) tüm insanlık için ortak çağrısı olan "emaneti korumak" ilkesi insanların birbirlerine güvenmelerini sağlar. Kur'an-ı Kerim'de emanete sahip çıkan kişiler için **"Onlar, emanetlerini ve verdikleri sözü gözeten kimselerdir."**⁵⁶ buyrulur.

Kur'an-ı Kerim sadece ilkeleri ile değil emir ve yasaklarıyla da evrensel mesajlar içerir. Kur'an-ı Kerim'in emir ve yasaklarına uymak insanların yanlış işlerden korunmasını sağlar. Kur'an-ı Kerim'de insanları korumak için yasaklanan bazı davranışlar şunlardır: Allah'a (cc) ortak koşmak, anne ve babaya asi olmak, bir cana kıymak, rüşvet almak, dedikodu yapmak...

Kur'an-ı Kerim, Allah'a (cc) eş ve ortak koşmayı en büyük günah olarak ifade eder.⁵⁷ Müşriklerin cennete giremeyeceğini ve cezalandırılacağını insanlara haber verir.⁵⁸ Kur'an-ı Kerim; insanları anne ve babaya asi olmaktan men eder. İnsanlardan anne babaya güzel söz söylemelerini, öf bile dememelerini, alçak gönüllülükle davranmalarını ve onları azarlamamalarını ister. Yetim hakkı gözetmek, komşuya iyi davranmak, fedakâr olmak gibi hususlarda insanların duyarlı olmalarını bekler. Bir cana kıymanın bütün canlılara kıymak kadar büyük bir kötülük olduğunu onlara bildirir. Tüm bunlar Kur'an-ı Kerim'in insanlara sunduğu evrensel ilkelerdir.

Görsel 1.14: Kur'an-ı Kerim büyüklere sevgi ve saygıyla yaklaşılmasını ister.

“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.”

(Al-i İmran suresi, 134. ayet.)

“Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ... kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar.”

(Furkan suresi, 68. ayet.)

“Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.”

(Müslim, Birr, 107.)

“Öfke ile kalkan zararlar oturur.”

(Günce Türkçe Sözlük, “Öfke ile kalkan zararlar oturur”.)

Yorumlayalım

Bu ayetleri, hadisi ve ata-sözünü “dünyada barışın hüküm sürmesi” bağlamında sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim'de vurgulanan ilke, emir ve yasaklara uygun davranmak insanlar için bütün zaman ve şartlarda geçerli bir sorumluluktur. Kur'an-ı Kerim'in rehberliği insanın içinde yaşadığı topluma huzur ve mutluluk vermesi, hayrın ve iyiliğin insanlığa ulaşması için gereklidir. Allah'ın (cc) “**Kuşkusuz bu Kur'an en doğru olana iletir...**”⁶⁰ şeklinde tanıttığı Kur'an-ı Kerim, içeriğindeki emir ve yasaklarla insanlığı hidayete ulaştırır.

Yazalım

Kur'an-ı Kerim'in bir benzerinin yazılamamasının sebepleri nelerdir? Örnekte olduğu gibi yazınız.

Kur'an-ı Kerim'in Allah (cc) katından indirilmesi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3. Kur'an-ı Kerim'i Anlama

Kur'an-ı Kerim'i anlamak ve ondan faydalanabilmek için neler yapılabilir?

Kur'an-ı Kerim, insanları düşünmeye, bilgi edinmeye ve anlamaya teşvik eder. Onlara dünyadaki mutluluğun yollarını gösterir ve ahirette erişecekleri mutluluktan haber verir. Rab-bimiz bu hususla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: **“Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.”**⁶¹

Kur'an-ı Kerim'i anlamak için vahyi gönderenin Allah (cc) olduğuna inanmak, onun muhatabının ise Hz. Muhammed'in (sav) şahsında bütün insanlar olduğunu bilmek gerekir. Ayetlerin indirildiği ortamı bilmek de Kur'an-ı Kerim'i anlamada etkilidir. Kur'an ayetlerinin manasını anlamak için ayetteki sözlerin hangi amaçla kullanıldığının bilinmesi gerekir. Bu bakımdan vahyin kim tarafından, kime, hangi ortamda, nasıl ve niçin söylendiği önem arz eder.⁶²

Kur'an'ın Anlam Dünyasına Dair Bazı Unsurlar

Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması için farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Bunlar ayetlerin mesajlarını tespit etmeye yöneliktir. Ayetler; kelime, cümle, paragraf ve bölümlerden oluştuğu için bunların okunması ve anlaşılmasında öncelikli olarak kelimelerin anlamlarının bilinmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim, Arap toplumuna inmesi ve ilk muhataplarının onlar olması sebebiyle Arapça indirilmiştir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasında öncelikli husus Arap dilini öğrenmektir.⁶³

Kur'an-ı Kerim'deki kelime ve kavramların çeşitli anlamlara gelmesi; Arapçanın zengin bir dil olması, Kur'an-ı Kerim'in Arapça birçok kelime ve kavramdan yepyeni anlamlar üretmesinden kaynaklanmaktadır. "Münafık" kelimesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Kur'an-ı Kerim'in indirilişine kadar "tarla faresi" anlamına gelen bu kelime, Kur'an-ı Kerim tarafından "ikiyüzlü" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla münafık kelimesi, tarla farelerinin tarlanın bir ucundan girip diğer ucundan çıkmasından hareketle "nereden çıkacağı belli olmayan, ikiyüzlü" anlamında söylenmiştir.⁶⁴

Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamak için onun indiği toplumun sosyokültürel şartlarının bilinmesi gerekir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'i anlamak için Hz. Peygamber'in ve çevresindekilerin alışkanlıklarının, örflerinin, âdetlerinin ve inançlarının bilinmesi önemlidir.⁶⁵ Örneğin Kur'an-ı Kerim'in indiği toplumda yemin etmek insanlar arası ilişkilerde önemli bir yere sahip olmuştur. İnsanlar bir konuya dikkat çekmek, ilgiyi artırmak için sözlerini yemin ile başlatmışlardır. Kur'an-ı Kerim'de toplumun alışık olduğu bu üslup dikkate alınmış ve ayetlerde kullanılmıştır. Yeminle başlayan ayetlerden biri şöyledir: **"Hikmet dolu Kur'an'a ant olsun ki sen kesinlikle dosdoğru bir yolda yürümek üzere gönderilmiş peygamberlerden birisin."**⁶⁶

Kur'an-ı Kerim; cennet ve cehennem tasvirlerinde Arapların güzellik, çirkinlik, iyilik, kötülük gibi nitelendirmelerini dikkate almıştır. Cenneti tarif ederken "dikensiz ağaçlar, yasaklanmayan ve tükenmeyen bol bol meyveler" gibi ifadeler kullanılmıştır.⁶⁷ Böylece Kur'an-ı Kerim, anlaşılabilirlik için insanların günlük hayatından ve çevresinden örnekler sunmuştur.

Konuşalım

Kur'an-ı Kerim'den yeminle başlayan üç ayet bulunuz. Bu ayetlerde ne üzerine yemin edildiğini sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

► Görsel 1.15: Cennet, Kur'an-ı Kerim'de insanların bildiği güzelliklerle tasvir edilir.

Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması için kullanılan yaklaşımlardan biri de bir ayetin başka ayetlerle olan ilişkisine bakmaktır. Bu ilişki; kelimeler, cümleler, paragraflar ve konular arasındaki irtibatı gösterir. Her ayet kendinden önceki ve sonraki ayetlerle anlam yönünden ilişkilidir. Bu durum **siyak** ve **sibak** kavramlarıyla ifade edilir.

Bilgi Kutusu

Bir ayetin anlaşılması için o ayetin bütün metin içindeki yerini bilmek gerekir. Bu durum tefsir ilminde “Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri” şeklinde ifade edilir.

(bk. Paçacı, “Kur'an”, 26/398.)

Konuşalım

“İçlerinde birtakım ümmiler vardır ki kitabı bilmezler; bütün bildikleri kuruntulardan ibarettir. Onlar sadece zan ve tahminde bulunurlar.”

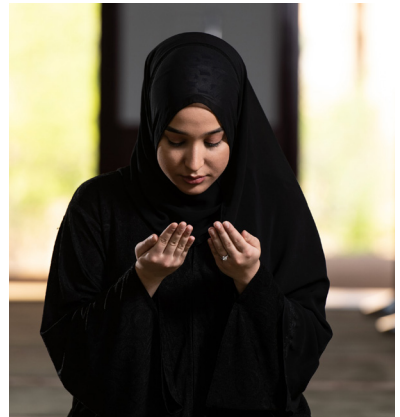
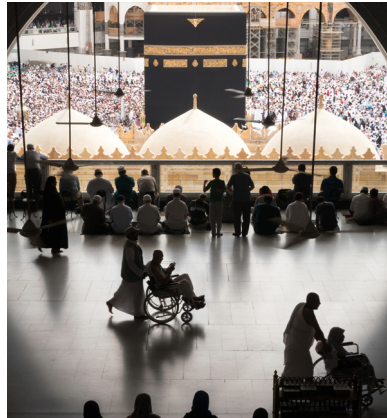
(Bakara suresi, 78. ayet.)

Karekodu okutunuz. Verilen ayeti, öncesinde ve sonrasında yer alan ayetlerin anlamları ile birlikte okuyunuz. “Ümmi” kelimesinin sözlük anlamı ile verilip verilmediğini sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Siyak ve sibak, sözlükte “Sözdeki uygunluk ve tutarlılık” anlamında kullanılır.⁶⁸ Siyak ve sibak ilişkisi, bir kelimenin veya cümlemin önündeki ve arkasındaki kelime ve cümlelerle olan anlam bağlantısını ifade eder.⁶⁹ Bu bakımdan bir ayeti tek başına tahlil etmeye kalkışmak araştırmacıyı yanıltabilir. Örneğin **“Sonunda yapacağını yaptın, nankör birisin.”**⁷⁰ ayetinde Firavun ve Hz. Musa arasında geçen bir diyaloga yer verilir. Ayetin Arapça metninde geçen “kâfir” kelimesi “inkâr” manasına gelmesine rağmen önceki ayetlerle birlikte değerlendirildiğinde bu kelimenin nankörlük anlamında kullanıldığı anlaşılar. Kâfir kelimesi müminin zıddı anlamında değil şükrün zıddı olan nankörlük anlamında kullanılmıştır.⁷¹

Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılması için tercih edilen başka bir yaklaşım ise Kur'an-ı Kerim ayetlerinin nüzul sebebini (esbabınüzul) bilmektir. Allah (cc), Arap toplumu özelinde toplumsal ihtiyaçları, o toplumda yaşanan gelişmeleri ve olayları birer sebep olarak görmüş, bu sebeplere dayanarak tüm insanlara emirler, yasaklar, öğütler göndermiştir.⁷² Örneğin Allah'a (cc) ibadet etmenin ve O'nun insanlara yasak kıldıklarının belirli amaçları vardır. Allah'ın (cc) emretmesi, ibadet edilmeye layık olması ve O'nun hoşnutluğunun kazanılması ibadet etmenin amaçlarındandır. Gıybet, hırsızlık yol kesme gibi davranışların yasaklanma amacı ise ahlaki erdemlerin ön plana çıkarılması ve toplumsal düzenin sağlanmasına yöneliktir.

Görsel 1.16: İbadet, Allah (cc) rızasını kazanmak için yapılır.

Kur'an-ı Kerim'in insanlara verdiği mesajları anlayabilmek için kullanılan yaklaşımlardan biri ise ayet ve sureleri bir bütün olarak ele almaktır. Ayet ve sureler arasında sistematik bir ilişki bulunur. Daha önce inmiş bir surede kısaca değinilen bir konu daha sonra inen başka bir surede geniş bir şekilde ele alınabilir ve benzer konular farklı surelerde açıklanabilir.⁷³ Bu bakımdan bir konu Kur'an-ı Kerim'in bütünü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Örneğin namazın farz oluşu sadece "... **Namaz kılınız...**"⁷⁴ şeklindeki ilahi emirden değil namaz ibadetiyle ilgili Kur'an-ı Kerim'in bütününde yer alan delillerden çıkartılmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'in bir bütün olarak anlaşılmasına "Maun" ve "Kevser" sureleri örnek verilebilir. Maun suresinde namazı terk etme, namazda riya, yardıma engel olma gibi olumsuz durumlara yer verilir. İnsanlık görevini yerine getirmeyen kimseler eleştirilir ve Allah'a (cc) kulluk görevini gerçek manada yapmayanlar kınanır.⁷⁵ Maun suresinin devamı olan Kevser suresinde ise namaza devam etme, yardımı men etme yerine kurban kesme gibi hususlar yer alır.⁷⁶ Farklı surelerde bulunan bu ayetler birbirinin tamamlayıcısıdır. Böylece ayetler ve sureler arasındaki bütünlüğün farkına varılır.

Kur'an-ı Kerim, bütünlük içinde değerlendirilmezse bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Örneğin bazı kimseler Kur'an-ı Kerim'den tek bir ayeti ele alarak onun bağlamına bakmayabilir. O ayetin diğer ayetlerle ve Kur'an-ı Kerim'in bütünüyle olan ilişkisini dikkate almayıp ayeti kendi düşünceleri çerçevesinde yorumlayabilir. Bu yaklaşım Kur'an-ı Kerim'in yanlış anlaşılmasına ve insanlara yanlış aktarılmasına neden olabilir.

Kur'an-ı Kerim'in ayet ve sureleri bazen birbirini tamamlayan bazen de birbirini açıklayan nitelikleriyle ayrılmaz bir bütün oluşturur.⁷⁷ Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamak için onun bütününe dikkate alınması gerekir.

Tartışalım

Karekodı okutunuz. Duha ve İnşirah surelerini bulup bunların anlamlarını okuyunuz. Bu sureler arasındaki anlam ilişkisini sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 1.17: Namaz ibadeti yerine getirilirken gösterişten uzak olunmalıdır.

İşaretleyelim

Aşağıdaki ayet ve ifadelerden "Kur'an-ı Kerim'i anlamamanın önemi" ile ilişkili olanları belirleyerek ilgili boşlukları işaretleyiniz.

"(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamak ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."

(Nahl suresi, 44. ayet.)

.....

Kur'an-ı Kerim'de insanların hayatlarını düzenlemek için hükümler vardır. Bu hükümleri ortaya çıkarmak için onu yalnızca Arapça olarak okumak yeterli değildir.

.....

Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve yorumlanmasında birtakım kurallara uymak gerekir.

.....

Kur'an-ı Kerim'de kâinatın işleyişini bildiren ayetler vardır.

.....

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'de geçen "üsve-i hasene" Resulullah'ın sünnetini içeren ve ona itaati ifade eden bir terkiptir. Hz. Peygamber'in üstün ahlakı ve örnekliği manasındaki üsve nitelemesi, sahabe ve sonraki nesiller tarafından Hz. Peygamber'in sünneti olarak tanımlanmıştır.

(bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 1/53.)

1.4. Kur'an-ı Kerim'in Sünnetle Açıklanması**İlahi kitapların peygamberler aracılığıyla gönderilmiş olmasının sebepleri neler olabilir?**

Allah (cc), Hz. Peygamber'e itaat edilmesini ve onun örnek alınmasını ister. Ona itaatin Allah'a (cc) itaat etmek anlamına geldiği bir ayette şöyle ifade edilir: **"Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."**⁷⁸ Başka bir ayette ise Hz. Muhammed'in (sav) örnekliği şöyle bildirilir: **"Ant olsun, Allah'ın Resulün'de sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."**⁷⁹

Kur'an-ı Kerim'den sonra Müslümanların müracaat etmeleri gereken ikinci kaynak olan sünnet, onun mesajlarının doğru anlaşılmasında ve uygulanmasında Müslümanlara yol gösterir. "Sünnet" kelimesi sözlükte Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması, yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyele-ri, öğütleri⁸⁰ anlamlarına gelir.

Sünnete uymak, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini tasdik etmenin yanında ona inanmayı ve itaat etmeyi de gerektirir. Ona itaat etmek, Allah'ın (cc) sevgisini kazanmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle bildirilir: **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**⁸¹

Müslümanlar, Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirirken Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed'in (sav) sünnetine uygun davranmakla yükümlüdür. Ayrıca sünnet, Kur'an'ın doğru anlaşılması ve açıklanmasında bağlayıcı bir kaynaktır. Hadis ve sünneti inkâr eden tutumlar İslam'ın temel kaynak bütünlüğüyle bağdaşmaz.

Görsel 1.18: Ayasofya camii içindeki Hz. Muhammed (sav) hüsnü hattı.

İslam'da sünnetin Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasında önemli işlevleri vardır. Bunlardan biri, Kur'an-ı Kerim'in açıkça ifade ettikleriyle ilgili olanlardır. Diğerleri ise sünnetin manası açık olmayan (mücmel) ayetlerin anlaşılmasındaki işlevidir. Resulullah, Allah'ın (cc) mücmel ayetlerde ne kastettiğini açıklar.

Ayetlerle farz kılınan hükümlerin nasıl yapılması gerektiğini izah eder. Ayetlerin özele mi yoksa genele mi hitap ettiğini açıklar. Her iki şekilde de Resulullah Allah'ın (cc) kitabına tabi olmuştur.⁸² Örneğin sözlükte “dua” anlamına gelen “salat” kelimesi özel bir mana ile nakledilmesi sebebiyle mücmel hâle gelmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) “*Kâbe'yi tavaf etmek, namaz kılmak gibidir..*”⁸³ hadisinin Arapça metninde geçen “salat” kelimesi sözlükteki anlamıyla verilmemiştir. Mücmel olan “salat” kelimesi, tavafın taharet vb. hükümler açısından namaz gibi olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. Salatla belirli kullardan oluşan bir ibadet türü kastedilmiş ve bunun açıklanması sünnete bırakılmıştır.⁸⁴

“(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın! Allah izzet ve hikmet sahibidir.”

(Nisa suresi, 165. ayet.)

“O gün, zalim kimse (pişmanlıktan) ellerini ısırp şöyle der: ‘Keşke o peygamberle birlikte bir yol tutsaydım!’ ”

(Furkan suresi, 27. ayet.)

Yorumlayalım

Bu ayetlerden yararlanarak “Hz. Muhammed'in (sav) sünnetine uymanın önemi”ni sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim bazı konularda kesin bir hüküm getirmemiştir. Bu konularda hüküm koyma yetkisine sahip olan Peygamberimiz Allah'ın (cc) rızasına uygun emirleri Müslümanlara bildirmiştir.⁸⁵ Bu hususla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: “Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulü'ne karşı gelirse apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.”⁸⁶ Örneğin Resulullah, azı dişi olan yırtıcı hayvanlar ile avını pençesiyle parçalayan kuşların yenilmesini yasaklamıştır.⁸⁷ Müslümanların da Hz. Peygamber'in haram kıldıklarını haram, helal kıldıklarını helal saymaları gerekir.⁸⁸ Hz. Muhammed'in (sav) hüküm koyma yetkisinin olduğunu Abdullah bin Mesut şöyle ifade etmiştir: “Sana bir durum hakkında sorulduğu vakit Allah'ın (cc) Kitabı'na göre hükmet. Eğer Allah'ın (cc) Kitabı'nda hükmü olmayan bir durum karşına çıkarsa Hz. Peygamber'in verdiği hükümle hükmet...”⁸⁹ Bu bakımdan Müslümanların Kur'an-ı Kerim'de bulunmayan bir hüküm için sünnete başvurmaları gerekir.

Allah (cc), peygamberler göndererek insanlara büyük bir nimet ve rahmet bahşetmiştir. O, Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “**Ant olsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur...**”⁹⁰ Rabbimiz bu ayette geçen “Allah'ın (cc) ayetlerini okuyan”, “Kitap ve hikmeti öğreten” ifadeleriyle peygamberlerin “tebliğ” ve “tebyin” görevine işaret etmiştir.

Görsel 1.19: Hz. Peygamber bazı hayvanların etinin yenilemeyeceğini Müslümanlara bildirmiştir.

Bilgi Kutusu

Peygamberlerin ortak vasıfları şunlardır:

- Doğru sözlü olmak (sıdk)
- Güvenilir olmak (emanet)
- Vahiy almak ve onu tebliğ etmek
- Akıllı, sağlam bir düşünce ve zekâyâ sahip olmak (fetanet)
- Günah işlemekten korunmuş olmak (ismet)

(bk. Serinsu vd., "Peygamber", 295.)

Konuşalım

Kur'an-ı Kerim ayetlerinin doğru anlaşılmasında Hz. Peygamber'in rolünü sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Tebliğ, "Peygamberlerin Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi"⁹¹ şeklinde açıklanır. Tebliğ peygamberliğin ortak esaslarından dır ve her peygamber bu görevi yerine getirmiştir. Allah (cc) bu konuda şöyle buyurur: **"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun..."**⁹² Hz. Muhammed (sav) de Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını, öğütlerini insanlara ileterek tebliğ vazifesini yerine getirmiştir.

Hız. Muhammed (sav) tebliğ görevinin yanında peygamberliğin diğer esaslarından biri olan tebyin görevini de yerine getirmiştir. Tebyin, ilahi mesajların sözlü ve pratik olarak açıklanmasıdır.⁹³ Kur'an-ı Kerim'de Hız. Peygamber'in tebyin görevi şu şekilde ifade edilir: **"(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**⁹⁴ Hız. Muhammed (sav), ilahi emirleri insanlara açıklamış ve kendi hayatında uygulayarak göstermiştir. O, Kur'an-ı Kerim'i anlama ve açıklama hususunda en yetkin kişidir. Bundan dolayı müminlerin onun sözlü ve fiilî açıklamalarını dikkate alması gerekir.

"İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve onlar doğru yolu bulanlardır." (Enam suresi, 82. ayet.) ayeti inince sahabeler karamsarlığa kapılmış ve "Hangimiz imanına haksızlık karıştırmaz ki!" diye üzölmüşlerdir. Bunun üzerine Hız. Muhammed (sav), ayette yer alan haksızlığın Allah'a (cc) şirk koşmak olduğunu belirtmiş ve onlara **"Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür."** diye seslenmiştir.

(Buhari, İstitâbetü'l-mürteddîn, 1.)

Görsel 1.20: Namaz, Müslümanlar tarafından Hız. Muhammed'in (sav) öğrettiği şekilde kılınır.

Hız. Muhammed (sav), bir gün ahabına ahiret hâllerinden bahsetmiştir. Bunun üzerine ahab amellerinin eksikliğini düşünerek üzölmüştür. Ahiret için amellerinin nasıl olması gerektiğini istişare etmişlerdir. Onlardan biri “Ben, yaşadığım müddetçe geceleri hep namaz kılacağım.” demiştir. Başka biri ise “Ömrüm boyunca hep oruç tutacağım, asla oruçsuz günüm olmayacak.” demiştir. Bu durum Hız. Peygamber’e bildirilince ahabının yanına gelerek onlara “Şöyle şöyle diyenler sizler misiniz? Allah’a yemin ederim ki Allah’tan en çok korkanınız ve ona karşı gelmekten en çok sakınanınız benim. Böyle olduğu hâlde ben bazen oruç tutuyor bazen de tutmuyorum. (Gecenin bir kısmında) namaz kılıyor, (bir kısmında ise) uyuyorum... Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir.” buyurmuştur.

(bk. Komisyon, Hadislerle İslam, 1/415.)

Yorumlayalım

Bu metni Hız. Muhammed’in (sav) tebyin vazifesi bağlamında yorumlayınız.

Kur’an-ı Kerim’de namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hac ile ilgili emirler vardır. Ancak bu emirlerin nasıl yerine getirileceğı ayrıntılı olarak belirtilmemiştir. Örneğın Allah (cc) Kur’an-ı Kerim’de “... **Namaz kılın...**”⁹⁵ buyurmuş ancak namazın kaç rekât olacağını, hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağını bildirmemiştir. İşte bütün bu ayrıntıları insanlara Hız. Peygamber öğretmiştir. O, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “**Namazı benden gördüğünüz gibi kılın.**”⁹⁶ İbadetlerin şekil ve tatbikatını gösteren sünnettir. Hız. Muhammed (sav) kendi arzusuna göre konuşmaz, onun getirdiğı emir ve yasaklar, hüküm itibarıyla Kur’an-ı Kerim’in bildirdikleridir. Bu bakımdan Allah (cc), Kur’an-ı Kerim’de “... **Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin...**”⁹⁷ buyurur. Sünnetin emir ve tavsiye ettiğı bütün davranışlar Kur’an-ı Kerim’in istediklerini yerine getirmekten ibarettir. Bu sebeple Kur’an-ı Kerim ile sünnetin anlam-muhteva bütünlüğü içerisinde okunması ve değerlendirilmesi gerekir.

Araştıralım

Paylaşalım

Kur’an-ı Kerim’den Hız. Muhammed’in (sav) tebliğ ve tebyin görevi ile ilgili üç ayet araştırınız. Bulduğunuz ayetlerin meallerini yandaki boşluğa yazınız ve sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ayet:

.....

.....

2. ayet:

.....

.....

3. ayet:

.....

.....

.....

1.5. Kur'an-ı Kerim'i Anlamada Meal ve Tefsirler

Kur'an-ı Kerim'in farklı dillere çevrilmesinin önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Kur'an-ı Kerim, verdiği mesajlar ile insanları doğruluğa ve kurtuluşa çağırır. Onda yer alan emir ve yasaklar tüm insanlar içindir. Kur'an-ı Kerim, ilk muhataplarının dilinde indirildiği için o toplumda Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını anlama bakımından bir sorun yaşanmamıştır. Onlar, anlayamadıkları bir durumla karşılaştıklarında Hz. Peygamber'e başvurmuşlardır.

Görsel 1.21: Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını öğrenmek Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ile mümkündür.

Hız. Muhammed'in (sav) vefatından sonra sahabeler farklı ülkelere giderek İslam'ın yayılmasını sağlamışlardır. Farklı milletlerden insanların Müslüman olması Kur'an-ı Kerim'in mesajının bu insanlar tarafından doğru anlaşılmasını zorunlu kılmıştır.⁹⁸ Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim farklı dillere **tercüme** edilmiştir. Ancak insanların onu doğru anlaması için **meal** ve **tefsirlere** de ihtiyaçları vardır.

Bilgi Kutusu

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Kur'an-ı Kerim'i hakkıyla tercüme etmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir.

(bk. Yavuz, "Elmalılı Muhammed Hamdi", 11/58. 57-62.)

Meal kavramı sözlükte "Arapçadan kelime kelime çevirmeksizin asıl anlatılmak istenileni ifade eden Kur'an-ı Kerim çevirilerinin ortak adı"⁹⁹ anlamında kullanılmaktadır. Terim olarak ise "Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tam karşılıkları başka dillere aktarılamadığından ayette anlatılmak istenileni kelimesi kelimesine değil yakın anlamlar vererek başka bir dile çevirmek"¹⁰⁰ anlamına gelir. Meal ile tercümeyi birbirine karıştırmamak gerekir. Tercüme "Bir sözün başka bir dildeki karşılığını bulmaktır."¹⁰¹ Kur'an-ı Kerim'i bütün incelikleriyle bir başka dile tercüme etmek mümkün olmadığından onun çevirilerinde meal daha yaygın ve geçerli bir terimdir.

Namaz kılınırken Kur'an-ı Kerim'in asıl metinleri okunur. Namazda meal, kıraat olarak okunmaz. Çünkü meal, Kur'an-ı Kerim'in kendisi değil çevirenin Kur'an-ı Kerim'den anladığıdır. Bu nedenle meali hazırlayan kişiler; dil, din, kültür, tarih gibi faktörlerden etkilendiği için farklı mealler ortaya çıkabilir.¹⁰²

Her insan Kur'an-ı Kerim ayetlerini indiği dilde anlama imkânına sahip olmayabilir. Bu durumda mealler Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasına yardımcı olur. Ayetlerin anlaşılması ve yorumlanması için meallerin tefsir ile birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Tefsir kavramı sözlükte "Kur'an-ı Kerim ayetlerini açıklayarak yorumlama ve bunları yazma" anlamına gelir.¹⁰³ Terim olarak ise "Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklamaya, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkarmaya, ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlamaya yarayan ilim dalı"¹⁰⁴ anlamındadır. Tefsirle ilgilenen kişi için "Bir metni açıklayan, yorumlayan kimse" anlamına gelen "müfessir"¹⁰⁵ ismi kullanılır. Müfessirler Kur'an-ı Kerim'i insanların anlayabileceği şekilde ve Kur'an-ı Kerim ilimlerinden yararlanarak yorumlarlar. Kur'an-ı Kerim'deki kelime ve cümlelerin anlamlarını, hüküm ve hikmetlerini açıklarlar. Bu yüzden tefsir yazılırken ilk olarak Kur'an-ı Kerim'e müracaat edilir. Önce ayetler diğer ayetlerden yararlanılarak tefsir edilir, sonra da Hz. Peygamber'in ve sahabenin sözlerine bakılır.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'a (cc) kul olmak gerektiği bildirilmiş ancak sorumlukların neler olduğu ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini kendi hayatında uygulamış ve açıklayarak tefsir etmiştir.¹⁰⁶ Bundan dolayı o, Kur'an-ı Kerim'in ilk müfessiridir.

Allah (cc) bazı ayetleri diğerleriyle açıklamış, insanların anlamakta zorluk çecekleri hususları da Hz. Peygamber vasıtasıyla onlara bildirmiştir. Cebrail (as), Resulullah'a Kur'an-ı Kerim'in tefsirini öğretmiştir. İlk vahiyler geldiğinde Cebrail'in (as), Hz. Peygamber'e abdest ve namazı öğretmesi, Kâbe'de namaz kıldırması, namazların ilk ve son vakitlerini uygulamalı bir şekilde göstermesi, komşuya iyi davranmayı tavsiye etmesi bunun örneklerindendir.¹⁰⁷ Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'in yorumlanması ve uygulanmasında Müslümanların Hz. Peygamber'e tabi olması gerekir.

Paylaşalım

Aşağıdaki karekodu okutarak Lokman suresi 12-19. ayetlerin meallerini okuyunuz. Bu sureden edindiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız

Görsel 1.22: Hak Dini Kur'an Dili tefsiriyle tanınan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır son devrin önemli müfessirlerindendir.

Görsel 1.23: Müslümanlar Hz. Peygamber'den öğrendikleri şekilde abdest alır.

Tartışalım

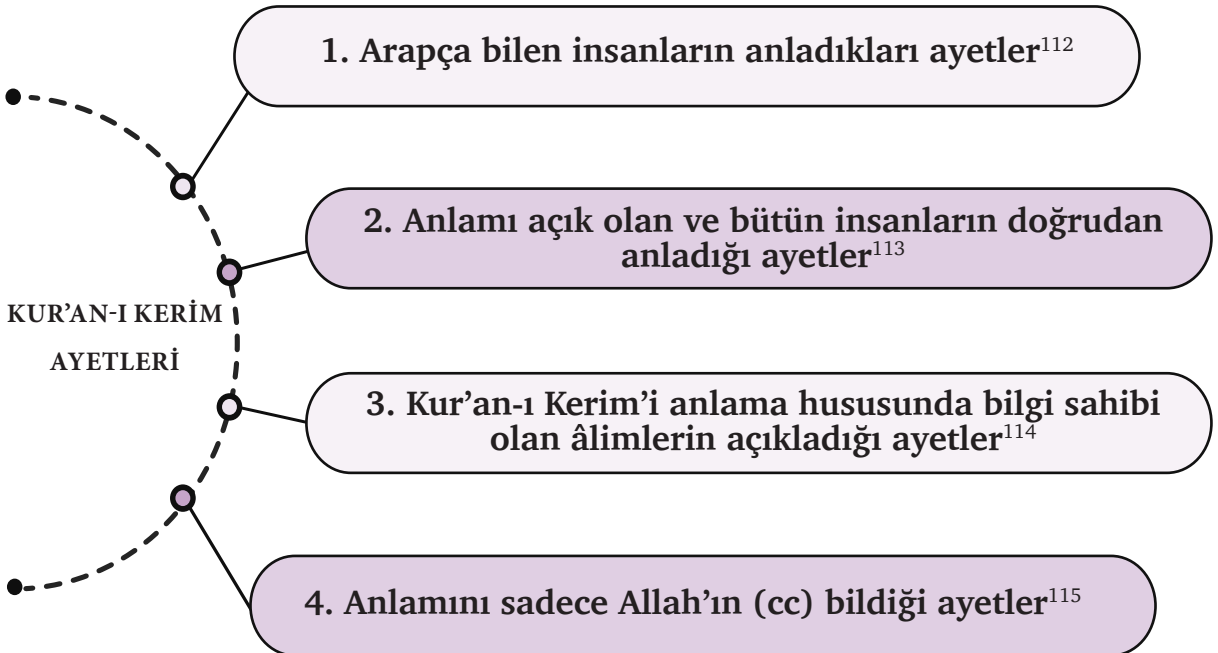
Bu ayeti Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve açıklanmasının gerekliliği bakımından sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

“Eğer biz onu başka dilde bir Kur'an yapsaydık onlar mutlaka, ‘Onun ayetleri genişçe açıklanmalı değil miydi? Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber öyle mi?’ derlerdi. De ki: ‘O, inananlar için bir hidayet ve şifadır. İnanmayanların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an onlara kapalı ve anlaşılmaz gelir. (Sanki) onlara uzak bir yerden sesleniliyor (da anlamıyorlar).’ ”

(Fussilet suresi, 44. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de ayetlerin bir kısmı, başka bir ihtimal taşımayacak şekilde açıktır. Bir kısım ayetler ise birden fazla anlama gelmekte ve bunların anlaşılmasında güçlük çekilmektedir. Bu ayetler “muhkem” ve “müteşabih” kavramlarıyla ifade edilir.¹⁰⁸ Buna göre tefsir ilminde anlaşılması için açıklanmaya ihtiyaç duyulmayan, ayette kastedilen anlamın yorumu gerek duyulmadan anlaşıldığı ayetler “muhkem” kavramıyla; birçok anlama gelebilen, açıklanmaya ihtiyaç duyulan ayetler ise “müteşabih” kavramıyla ifade edilir.¹⁰⁹ Kur'an-ı Kerim'de muhkem ve müteşabih ayetlerle ilgili şöyle buyrulur: “O, sana Kitap'ı indirendir. Onun (Kur'an'ın) bazı ayetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih ayetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, ‘Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır.’ derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünür anlar.”¹¹⁰

Anlaşılması bakımından Kur'an-ı Kerim'in ayetleri şöyle sınıflandırılır:¹¹¹

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.”

(Bakara suresi, 177. ayet.)

Araştırılım

Paylaşalım

Bu ayette geçen “iyilik” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığını bir tefsir kitabından araştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de insanlara dinî, ahlaki ve sosyal konularla ilgili uyarılar yapar. İnsanların ayetlerde verilen örneklerden ibret almasını ister. Rabbimizin uyarı ve isteklerinin dikkate alınması için de Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması gerekir. Tefsir ilmi, Allah'ın (cc) kitabının açıklanması ve anlaşılmasına yardımcı olduğu için insan hayatına,¹¹⁶ İslam'ın doğru bir şekilde anlaşılıp yaşanmasına da katkı sunar. Müslümanlar da bu ilim sayesinde Kur'an-ı Kerim'in düşünme ve anlama emrini yerine getirir. Bu konuyla ilgili Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de **“Muhakkak ki biz, düşünüp ders alsınlar diye insanlar için bu Kur'an'da her türlü örneği ortaya koyduk.”**¹¹⁷ buyurur.

Yazalım

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Mealle ilgili olan ifadelerin karşısına “meal”, tefsirle ilgili olan ifadelerin karşısına da “tefsir” yazınız.

Bir dilden diğerine aktarım söz konusu değildir.	
İletilmek istenen sözün sınırları bellidir. Her ne kadar ekleme çıkarma yapılabilirse de sayfalar sürecektir bir izah yapılamaz.	
Bir yorumlama türüdür.	
“Bir şeyi izah etmek, açıklığa kavuşturmak” demektir.	
Bir anlamı karşı tarafa en doğru şekilde iletmeyi amaçlamaz, tahminî olarak aktarmayı hedefler.	
Kapalı ve anlaşılmayan noktaları imkân çerçevesinde anlaşılır kılmak ve en doğru anlamı iletmektir.	
Bir dildeki kelimeyi diğerine birebir aktarmak esas gayedir.	
İzah edilmek istenen söz, sayfalarca süren açıklamalara tabi tutulabilir. Muhtelif kaynaklardan yararlanılarak geniş anlatımlar yapılabilir.	
Yapılan açıklamaların doğruluğu hakkında müfessirin kesin bir görüş içerisinde olması beklenir.	

Yorumlayalım

“Allah’ın evlerinden birinde, Allah’ın kitabını okumak ve aralarında müzakere ederek anlamak için toplanan kimselerin kalplerine huzur dolar, onları rahmet kuşatır, melekler etraflarını sarar ve Allah onları kendi katında bulunanlara överek anlatır.”

(Tirmizi, Kur'an, 10.)

Bu hadisi Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasının önemi bakımından sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Araştıralım**Paylaşalım**

Kur'an-ı Kerim'in birçok meal ve tefsiri yazılmıştır. Bu meal ve tefsirlerin isimlerini ve yazarlarını araştırınız. Araştırmanızın sonuçlarından üç tanesini yandaki boşluğa yazınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar meal ve tefsirlerden faydalanırken bu çalışmaların Kur'an-ı Kerim'in genel mahiyetiyle ilgili bilgiler verdiğini bilmeli ve bu bilinçle meal ve tefsirlerden faydalanmalıdır. Kur'an-ı Kerim'i yorumlama görevini üstlenen kişiler de meal ve tefsir çalışmalarında bazı hususlara dikkat etmelidir. Bu hususlar şunlardır:¹¹⁸

1. Müfessir, Kur'an-ı Kerim'in dilini ve bu dilin yapısını, onda geçen kelimelerin cümle içindeki bağlamlarını bilmelidir.
2. Dinî hükümlerin sebeplerine vâkıf olmalıdır.
3. Sadece nakle dayalı bilgiler konusunda değil ayetlerin anlaşılmasına yardımcı olacak tarih, sosyoloji, psikoloji gibi ilimlerde de yeterli bilgiye vâkıf olmalıdır.
4. İslami birikimden istifade edebilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.
5. Kur'an-ı Kerim'i yorumlayan kimse İslam'ı özümsemiş olmalıdır.
6. Kur'an-ı Kerim'le ilgili yapılan yorumlardan maddi bir çıkar beklenmemelidir.
7. Kur'an-ı Kerim sıradan bir metin gibi okunmamalı, onun ilahi bir metin olduğu kabul edilmelidir.
8. Kur'an-ı Kerim, ona yakışır bir tavır ve inançla yorumlanmalıdır.
9. Tefsir, sözü Allah'a (cc) nispet ederek hüküm vermek anlamına geldiği için müfessirler, Kur'an-ı Kerim hakkında konuşurken ölçülü davranmayı tercih etmelidirler.

1.
2.
3.

1.6. Ayetlerden Mesajlar: Bahçe Sahipleri**Geçmişte yaşanmış olayların Kur'an-ı Kerim'de anlatılma sebepleri neler olabilir?**

“Kıssa” kavramı sözlükte “Ders çıkarılması gereken anlatı, olay”¹¹⁹ şeklinde açıklanır. Terim olarak ise “Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihî olaylar”¹²⁰ anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim kıssalarında genellikle şahıs isimlerine, mekân ve zaman bilgilerine yer verilmez. Anlatılan olaylar, verilmek istenen mesajlar

merkeze alınarak aktarılır. Kıssalar aracılığıyla insanlara verilen öğütler, onların doğru yola ulaşmasına yardımcı olur.

Kur'an-ı Kerim'in "Kehf" ve "Kalem" surelerinde bahçe sahipleri üzerinden insanlara öğütler verip uyarılarda bulunan kıssalar anlatılır. Dünyada hep kalacaklarmış gibi yaşayan bu kişilerin mal biriktirme tutkusu içinde oldukları belirtilir ve ibretlik sonları hakkında bilgi verilir. Bu kıssalarda sahip oldukları imkânlar ile övünüp kendilerini her şeyin en iyisine layık gören bazı varlıklı kişilerin olumsuz davranışlarından bahsedilir.

Görsel 1.24: Kur'an-ı Kerim'de, insanlara yol gösteren kıssalar yer alır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“Ant olsun ki onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.”

(Yusuf suresi, 111. ayet.)

Kehf suresinde inanan ve inanmayanların ahiretteki durumları bildirilir.¹²¹ Bu suredeki kıssada iki kişi üzerinden karşılaştırma yapılarak insanlara öğütler verilir. Kıssaya göre bu iki kişiden biri iman eden diğeri ise inkâr eden kimsedir. Allah (cc), onlardan birine “iki üzüm bağı” vermiş¹²² ve bu üzüm bağlarını nimetleriyle donatmıştır. Bu nimetler Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: “İki bağıın ikisi de yemişlerini vermiş, hiçbirini eksik bırakmamıştı. İkisinin arasından bir de ırmak fışkırtmıştı.”¹²³

Kendisine nimetler verilen bahçe sahibi büyük bir servete sahip olduğu için diğer arkadaşına karşı böbürlenir ve servetini nankörlük vesilesi yapar. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: “Bu adamın başka geliri de vardı. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken ona şöyle dedi: ‘Ben, servetçe senden daha zenginim, insan sayısı bakımından da senden daha güçlüyüm.’”¹²⁴

Allah (cc), kendini beğenmiş kimseleri sevmez. O, kullarını böbürlenmekten men eder.¹²⁵ Bahçe sahibi ise bu gerçeği görmezden gelerek malıyla övünür ve sahip olduğu nimetler için şükretmez. Bağının mahsullerine baktıkça mutlu olur ve onların hiç tükenmeyeceğini düşünür. O, ahireti de inkâr eder.

Görsel 1.25: Dünya nimetleri özü itibarıyla geçicidir.

▼
Görsel 1.26: Allah (cc) dilemedikçe bir yaprak dahi düşmez.

▼
Görsel 1.27: Aşırı para kazanma hırsı dünyaya olan bağlılığı gösterir.

Onun bu sözleri ayette şöyle bildirilir: “Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Şayet Rabbimin huzuruna götürülürsem hiç şüphem yok ki (orada) bundan daha hayırlı bir akıbet bulurum.”¹²⁶

İkinci kişi, küfrün temsilciliğini yapan bahçe sahibine Allah'ı (cc) inkâr etme ve zenginliğiyle üstünlük taslama hâlinde vazgeçmesini öğütler. Kendisini yoktan var eden Allah'a (cc) ortak koşmamasını tavsiye ederken ahireti inkâr etmenin, Allah'ı (cc) inkâr etmek olduğunu da söyler.¹²⁷ Onun, içinde bulunduğu bu inkâr hâlinin büyük bir vebal olduğunu, Allah'ın (cc) vermiş olduğu bu nimetlerin bir anda yok olabileceğini anlatır. Onun bu sözleri Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: “Bağına girdiğinde: Maşallah! Kuvvet yalnız Allah'ındır, deseydin ya! Eğer malca ve evlatça beni kendinden güçsüz görüyorsan (şunu bil ki): Belki Rabbim bana, senin bağından daha iyisini verir; senin bağına ise gökten yıldırımlar gönderir de bağ kupkuru bir toprak hâline gelir. Yahut bağının suyu dibe çekilir de bir daha onu arayıp bulamazsın.”¹²⁸

Kehf suresinde, büyüklenen kişinin hüsrana uğradığı bildirilir. Bu kişinin “... Keşke Rabbime hiçbir kimseyi ortak koşmasaydım!”¹²⁹ diyerek pişmanlık duyması ona fayda sağlamaz. Artık güçlü olduğunu düşündüğü serveti ve çocukları ona yardım etmez.¹³⁰ Allah (cc), dünya hayatına aldanan bu kişileri insanlara örnek gösterek Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: “Onlara şunu da misal göster: Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki bu su sayesinde yeryüzünün bitkisi (önce gelişip) birbirine karışmış; arkasından rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelmiştir. Allah, her şey üzerinde iktidar sahibidir.”¹³¹ Bu ayette buyrulduğu üzere bir bitki; gelişir, güzelleşir, çiçeklenir ve göz alıcı bir hâle gelir. Tüm bunlardan sonra ise kupkuru olur, rüzgâr onu sağa sola savurur. Bu bitkinin her iki hâli de Allah'ın (cc) gücü dâhilindedir. Bu ayette dünya hayatının geçiciliği vurgulanır. İnsan için Allah'a (cc) yönelmek ve O'na ibadet etmek, mal biriktirmekten daha hayırlıdır. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır: “Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır.”¹³²

Yazalım

Kehf suresinde iki farklı insan tipinin kendilerine verilen nimetler karşısındaki tavrı anlatılır. Öğrendiklerinizden yararlanarak bu kişilere ait özellikleri örneklerde olduğu gibi aşağıya yazınız.

İman edenler

✓ Alçak gönüllüdür.

.....

.....

.....

İnkâr edenler

✓ Kibirlidir.

.....

.....

.....

Kehf suresinde anlatılan bahçe sahipleri kıssasına Kalem suresinde de atıf yapılarak Allah'ın (cc) verdiği nimetlere şükretmeyenler uyarılır. Surede bahçesine güzelliği verenin Allah (cc) olduğunun farkında olan salih ve cömert bir kişiden söz edilir. Bu kişinin hasat zamanı geldiğinde ihtiyaç sahiplerine bahçenin ürünlerinden ikramda bulunduğu bildirilir. Bu adam vefat edince oğulları, bahçenin mahsullerini kimseyle paylaşmama ve gizlice toplama kararı alırlar. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **“Biz, vaktiyle bahçe sahiplerine bela verdiğimiz gibi, onlara da bela verdik. Hani onlar (bahçe sahipleri), sabah olurken (kimse görmeden) onu (mahsullerini) devşireceklerine yemin etmişlerdi. Onlar istisna da etmiyorlardı.”**¹³³ Bahçe sahipleri, ürünleri toplamayı planlarken “İnşallah!” demiyorlar ve mutlaka toplayacaklarına dair yemin ediyorlardı.

Bahçe sahipleri sabah olunca herkesten habersiz yola düşer. Ürünleri toplamak için acele eder ve ihtiyaç sahibi kimseyle karşılaşmak istemezler. Onlar bahçelerinden çıkan mahsulleri başkalarıyla paylaşmaktan kaçınır. Bu sebeple bahçelerine gizli gizli giderler.¹³⁴ Sonuç olarak bahçe sahipleri, Allah'ın (cc) iradesini hesaba katmadan hareket eder ve bahçelerine ulaştıklarında kötü bir sürprizle karşılaşır. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: **“Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından (gönderilen) kuşatıcı bir afet (ateş) bahçeyi sarıverdi de, bahçe kapkara kesildi.”**¹³⁵

Bahçe sahipleri mahsullere bakıp onlardan hiçbir şekilde yararlanamayacaklarını gördüklerinde yollarını şaşırdıklarını anlar. Bahçede bir paylarının olmadığına inanır ve tövbe ederler. Onların bu pişmanlığı Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: **“Fakat bahçeyi o hâlde gördüklerinde ‘Biz mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız!’ dediler. (Gerçeği anlayınca da), ‘Hayır, meğer biz mahrum bırakılmışız!’ dediler.”**¹³⁶ Bu kişiler, içlerinden birinin kendilerine **“... Allah'ı (cc) tespih etse nize!”**¹³⁷ uyarısını dikkate almamışlardır. Bahçelerinin mahvolduğunu görünce yanlışlarını itiraf etmişler, ihtiyaç sahiplerini gözetmedikleri için birbirlerini kınamışlardır. Haksızlık yaptıklarının, haddi aştıklarının farkına varmışlar ve sonunda itaate yönelmişlerdir.¹³⁸

İnsan kendi kendine planlar yapar, hayaller kurar. Ancak kurduğu plan ve hayallerin Allah'ın (cc) **“... Ol!...”**¹³⁹ demesiyle gerçekleşeceğini bilerek hareket etmelidir. İnsanın “Ben bir plan yapıyorum ama bakalım Rabbim ne nasip edecek?” diye düşünmesi, bir işi yapmaya niyet ederken “inşallah” demesi gerekir.

Allah (cc), verdiği nimetlere şükretmeyip nankörlük eden, ihtiyaç sahiplerinin hakkını vermeyen kimseleri uyarır. Bahçe sahiplerinin karşılaştıkları durum, Allah'ın (cc) emirlerine karşı gelmelerinin bir neticesidir. Yanlışlarında ısrar edip tövbe etmeyenlerin bu davranışları ahirette karşılığını bulacaktır.

▼ Görsel 1.28: Mümin, plan yaparken “Allah (cc) dilerse” demeyi unutmamalıdır.

▼ Görsel 1.29: Müminler dualarında hataları için af dilerler.

Konuşalım

Karşılaştığınız sıkıntılarla nasıl başa çıkmaya çalışırsınız? Sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **“İşte ceza budur. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilse-lerdi!”**¹⁴⁰ Allah (cc), kendisine itaat eden takvalı kimseler için **“Şu da muhakkak ki, takva sahipleri için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.”**¹⁴¹ ayetiyle cenneti müjdelir.

Kalem suresinde geçen kıssa, Allah'ı (cc) hesaba katmayan, O'nun verdiği nimetlere şükretmeyen ve dünyaya aşırı bağlı yaşayan kimselerin karşılaşacağı akıbet hakkında inanan insanlara bilgiler verir.

Yorumlayalım

Bu metin ve ayetten yararlanarak “yardımlaşma ve dayanışmanın önemi”-ni sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

İnsanlar bazen doğal afetlerle karşı karşıya kalabilirler. Doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşir ve büyük kayıplara yol açabilen olaylardır. Deprem, sel, heyelan, çığ gibi bazı afetlerin sonuçları hemen hissedilir ve insanlar can ve mal kaybı yaşayabilirler. Güçlü bir durumdayken yardıma muhtaç hâle gelebilirler. Bu afetler karşısında insanların birbirlerine karşı sorumlu davranması gerekir.

“Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”

(Zilzal suresi, 7-8. ayetler.)

Bahçe sahiplerini anlatan kıssalar ile mülkün Allah'a (cc) ait olduğu bildirilir. İnsanlardan birer emanetçi olduklarının farkında olmaları beklenir. İnsana nimetler verilmesi ve onun bazı nimetlerin yokluğuyla sınanması bir imtihandır. Nimetlerin varlığı şükür, yokluğu ise sabrı gerektirir. Ayrıca Müslümanlar sorumluluklarını bilir, sahip oldukları imkânlar için şükreder ve onları ihtiyacı olanlar ile paylaşırlar. Allah'ın (cc) emrettiklerine uygun olarak mallarını helal yoldan kazanırlar ve alçak gönüllü davranırlar. Allah'ın (cc) iradesine saygı gösterirler. Yaptıkları işlerde önce “inşallah” derler. İnananlar yaptıkları işlerde Allah'ın (cc) kararlarını dikkate almazsa bahçe sahipleri gibi hüsrarla karşılaşırlar.

Yazalım

Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak bahçe sahipleri kıssasından çıkardığınız mesajları aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıda verilen açık uçlu soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Kur'an-ı Kerim'in özelliklerinden beş tanesini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kur'an-ı Kerim'in bir mucize oluşunu nasıl ispat edersiniz? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılmasını sağlayan unsurlardan dört tanesini yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. "Dünya hayatının hâli, ancak gökten indirdiğimiz bir yağmurun hâli gibidir ki insanların ve hayvanların yedikleri yeryüzü bitkileri onunla yetişip birbirine karışmıştır. Nihayet yeryüzü (o bitkilerle) bütün ziynet ve güzelliklerini alıp süslendiği ve sahipleri de onun üzerine (her türlü tasarrufa) kadir olduklarını sandıkları bir sırada, geceleyin veya güpegündüz ansızın ona emrimiz (afetimiz) geliverir de bunları, sanki dün yerinde hiç yokmuş gibi, kökünden yolunmuş bir hâle getiririz. İşte düşünen bir toplum için ayetleri böyle ayrı ayrı açıklıyoruz."

(Yunus suresi, 24. ayet.)

Bu ayette verilmek istenen mesajlar nelerdir?

.....

.....

.....

B) Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

5. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim'in eşsizliğini (îcaz) ortaya koyan özelliklerden biri değildir?

- A) Taklit edilemez üslubu ve içeriğindeki tutarlılık ile tüm insanlığa hitap etmesi
- B) Kur'an-ı Kerim ayetlerinin başka dillere çevrilmesi ve tefsir edilmesi
- C) İnanç, ibadet ve ahlak konularını düzenleyen bilgiler vermesi
- D) Geçmiş ümmetlerin hâlleri ve gelecek ile ilgili verdiği haberlerin doğrulanması
- E) Kıyamete kadar tüm insanlığın problemlerine çözüm getirebilecek nitelikte olması

Ölçme ve Değerlendirme

6. *“Ey insanlar! Sizden biriniz, kendi nefsi için sevip arzuladığı şeyi, din kardeşi için de sevip arzulamadığı müddetçe gerçek manada iman etmiş olmaz.”*

(Buhari, İmân, 7.)

Bu hadiste aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanır?

- A) Dirlik ve düzen
B) Gece ibadeti
C) Oruç
D) Paylaşma
E) Tefekkür
7. **Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim'de verilen mesajları anlamak için dikkat edilmesi gerekenlerden biri değildir?**
- A) Ayetlerin siyak ve sibakına önem verilmesi
B) Bir ayetin diğer ayetlerle olan irtibatına dikkat edilmesi
C) Kur'an-ı Kerim'in en az bir kez hatmedilmesi
D) Kur'an-ı Kerim'de verilen bilgilerin tarihsel yönlerinin bilinmesi
E) Kur'an-ı Kerim'in parça-bütün ilişkisi içerisinde değerlendirilmesi
8. (I) Peygamberler, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmakla görevlendirilmiştir. (II) Hz. Muhammed (sav) inanç, ibadet ve ahlaki değerler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini insanlara iletmiştir. (III) İslam'ın hükümlerini onlara açıklamış ve yaşayarak örnek olmuştur. (IV) Hz. Peygamber'in Müslümanlara örnek olma vasfı “Ant olsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.” ayetiyle vurgulanmıştır. (Ahzab suresi, 21. ayet.)

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde doğrudan Hz. Muhammed'in (sav) sünnetinden bahsedilmiştir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) III ve IV

C) Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

9. () Kur'an-ı Kerim, kolay anlaşılması ve zihinlere iyice yerleşmesi için tedricî olarak indirilmiştir.
10. () İnsanın büyükenmesi, dünya hayatını olumsuz etkilerken ahiretine zarar vermez.
11. () Bir ayetin başka ayetlerle olan ilişkisine bakmak Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasıyla ilgili bir yaklaşım değildir.
12. () Kur'an-ı Kerim'i bütün incelikleriyle başka bir dile çevirmek mümkündür.
13. () Kur'an-ı Kerim'in mucize oluşu, ona benzer veya yakın bir eserin meydana getirilemediğini gösterir.

Ölçme ve Değerlendirme

D) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelime ve kelime gruplarından uygun olanları yazınız.

Kur'an-ı Kerim ilimlerinden	evrensel	muamelat	tedricî
manevi özellikler	teslimiyet	Hz. Muhammed (sav)	maddi özellikler

14. Kur'an-ı Kerim'de itaat konusunda Allah'la (cc) birlikte anılmıştır.
15. Kur'an-ı Kerim'de inanç, ibadet, ahlak, gibi konulara yer verilir.
16. Kur'an-ı Kerim'de son dinin tebliğcisi Hz. Muhammed'in (sav) bildirdiklerine gösterip uymanın önemi bildirilir.
17. Kur'an-ı Kerim; şüphe, çelişki, tutarsızlık bulunmayan, mesajları olan, yol gösteren, hakkı batıldan ayıran, uyarıcı ve gerçekleri açıklayıcı bir kitaptır.
18. Müfessirler Kur'an-ı Kerim'i insanların anlayabileceği şekilde ve yararlanarak yorumlayan kimselerdir.

Daha Fazla Soru İçin

Sonnot

- ¹ bk. Abdulhamit Birişik, "Kur'an", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/383.
- ² bk. Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: DİB Yayınları, 2020), 3/145-146.
- ³ Hud suresi, 1. ayet.
- ⁴ bk. Tevbe suresi, 6. ayet.
- ⁵ bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Kelâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/194; bk. Şurâ suresi, 51. ayet.
- ⁶ İsra suresi, 82. ayet.
- ⁷ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/515.
- ⁸ İbn-i Kesîr, *Âyet Âyet Meâl-Tefsir*, çev. M. Beşir Eryarsoy (Ankara: Hayat Yayınları, 2011), 620.
- ⁹ bk. Hucurat suresi, 12. ayet; Felak suresi, 5. ayet; Maide suresi, 8. ayet.
- ¹⁰ bk. Abdurrahman Candan, "Kur'an Hayat Kitabıdır", *Kur'an'dan Öğütler*, ed. Ömer Menekşe vd., (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 125.
- ¹¹ Yunus suresi, 57. ayet.
- ¹² İsra suresi, 53. ayet.
- ¹³ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/515.
- ¹⁴ İsra suresi, 9. ayet.
- ¹⁵ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Tedricî" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ¹⁶ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/123.
- ¹⁷ Furkan suresi, 32. ayet.
- ¹⁸ Bakara suresi, 185. ayet.
- ¹⁹ Bakara suresi, 286. ayet.
- ²⁰ bk. Muhsin Demirci, *Tefsir Usûlü* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2010), 229.
- ²¹ bk. Ahmet Nedim Serinsu vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, ed. Ahmet Nedim Serinsu (Ankara: Devlet Kitapları Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü, 2009), "Esbabınız", 77.
- ²² Bakara suresi, 125. ayet.
- ²³ bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 230.
- ²⁴ bk. Muhsin Demirci, "Esbâb-ı nüzûl" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/360.
- ²⁵ bk. Muhammed Fatih Kesler, "Kur'an-ı Kerim'in Bütünselliği Üzerine Bir Yöntem Denemesi", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 1/1 (2002), 564.
- ²⁶ bk. Halis Albayrak, *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine* (İstanbul: Şule Yayınları, 1996), 20-26.
- ²⁷ Leyl suresi, 5-10. ayetler.
- ²⁸ Yasin suresi, 47. ayet.
- ²⁹ Bakara suresi, 3. ayet.
- ³⁰ Tevbe suresi, 60. ayet.
- ³¹ bk. İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 162.
- ³² Buhari, *Fedâilü'l-Kur'an*, 1.
- ³³ bk. Fatih Yücel, "Kur'an Mü'minlere Yol Göstericidir", *Kur'an'dan Öğütler*, ed. Ömer Menekşe vd., (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 132.
- ³⁴ bk. Serinsu vd., "icaz", 156.
- ³⁵ <https://islamansiklopedisi.org.tr/tehadidi> (Erişim tarihi 19 Mart 2024.).
- ³⁶ bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 166-167.
- ³⁷ Bakara suresi, 23. ayet.
- ³⁸ bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 162.
- ³⁹ İsra suresi, 88. ayet.
- ⁴⁰ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/519-520.
- ⁴¹ bk. Şuara suresi, 65. ayet.
- ⁴² bk. Yunus suresi, 90. ayet.
- ⁴³ bk. Fetih suresi, 24. ayet.
- ⁴⁴ Hud suresi, 13. ayet.
- ⁴⁵ Yunus suresi, 38. ayet.
- ⁴⁶ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/155-156.
- ⁴⁷ Ahzab suresi, 53. ayet.
- ⁴⁸ Bakara suresi, 190. ayet.
- ⁴⁹ Bakara suresi, 217. ayet.
- ⁵⁰ Mümtetine suresi, 8. ayet.
- ⁵¹ bk. Necm suresi, 39-41. ayetler.
- ⁵² bk. Nisa suresi, 135. ayet.
- ⁵³ bk. Ahzab suresi, 70-71. ayetler.
- ⁵⁴ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Emanet" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ⁵⁵ bk. Serinsu vd., "Emanet", 72.
- ⁵⁶ Mearic suresi, 32. ayet.
- ⁵⁷ bk. Nisa suresi, 116-117. ayetler.
- ⁵⁸ bk. Maide suresi, 72. ayet.
- ⁵⁹ bk. İsra suresi, 23-24. ayetler.
- ⁶⁰ İsra suresi, 9. ayet.
- ⁶¹ Sad suresi, 29. ayet.
- ⁶² bk. Celal Kırcı, "Kur'an'ı Anlama Sorunları ve Yöntemleri", *Bilimname*, 26/1, (2014), 19.
- ⁶³ bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 275.
- ⁶⁴ bk. Hülya Alper, "Münafık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/564.
- ⁶⁵ bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 279.
- ⁶⁶ Yasin suresi, 2-4. ayetler.
- ⁶⁷ Vakia suresi, 32-33. ayetler.
- ⁶⁸ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Siyakusibak" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ⁶⁹ bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 290.
- ⁷⁰ Şuara suresi, 19. ayet.
- ⁷¹ Mehmet Paçacı, "Kur'an", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/399.
- ⁷² bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 293.
- ⁷³ bk. Mehmet Faik Yılmaz, "Münâsebâtü'l-Âyât ve's-Süver", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2012), 31/569-570.; Yunus suresi, 57-58. ayetler; Fussilet suresi, 44. ayet.
- ⁷⁴ bk. Müzzemmil suresi, 20. ayet.
- ⁷⁵ Maun suresi, 1-7. ayetler.
- ⁷⁶ Kevser suresi, 1-3. ayetler.
- ⁷⁷ bk. Albayrak, *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*, 22.
- ⁷⁸ Nisa suresi, 80. ayet.
- ⁷⁹ Ahzab suresi, 21. ayet.
- ⁸⁰ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Sünnet" (Erişim 19 Mart 2024.).

Sonnot

- ⁸¹ Al-i İmran suresi, 31. ayet.
- ⁸² bk. Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *Er-Risâle*, çev. Abdulkadir Şener, İbrahim Çalışkan, (Ankara: TDV Yayınları, 1997) 62.
- ⁸³ Tirmizi, Hac, 112.
- ⁸⁴ bk. Ferhat Koca, "Mücmel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 31/451-452.
- ⁸⁵ bk. Subhi Salih, *Hadis İlimleri ve İstılahları*, Trc. M. Yaşar Kandemir, (Ankara: DİB Yayınları, 1988), 253.
- ⁸⁶ Ahzab suresi, 36. ayet.
- ⁸⁷ bk. Müslim, Sayd, 16.
- ⁸⁸ bk. Tevbe suresi, 29. ayet.
- ⁸⁹ bk. Mehmet Emin Özafşar vd., *Hadislerle İslam* (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 1/433.
- ⁹⁰ Al-i İmran suresi, 164. ayet.
- ⁹¹ bk. Serinsu vd., "Tebliğ", 354.; Maide suresi, 99. ayet.
- ⁹² Maide suresi, 67. ayet.
- ⁹³ bk. Halil Altıntaş, "Kur'an ve Sünnetin Işığında Kur'an ve Hikmet Peygamberi" *Kur'an'ın Anlam Dünyası*, ed. Burhan İşleyen, (Ankara: DİB Yayınları, 2021), 186.
- ⁹⁴ Nahl suresi, 44. ayet.
- ⁹⁵ bk. Müzzemmil suresi, 20. ayet.
- ⁹⁶ Buhari, Ezan, 18.
- ⁹⁷ Haşr suresi, 7. ayet.
- ⁹⁸ bk. Sait Ali Ekinci, *Bir Meal-Tefsir Karşılaştırması Örneği*, (Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2020), 9.
- ⁹⁹ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Meal" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ¹⁰⁰ bk. Serinsu vd., "Meal", 226.
- ¹⁰¹ bk. Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 216.
- ¹⁰² bk. Serinsu vd., "Meal", 226.
- ¹⁰³ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Tefsir" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ¹⁰⁴ bk. Serinsu vd., "Tefsir", 356.
- ¹⁰⁵ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Müfessir" (Erişim 19 Mart 2024.).
- ¹⁰⁶ bk. Serinsu vd., "Müfessir", 257.
- ¹⁰⁷ bk. Komisyon vd., *Hadislerle İslam*, 6/483.
- ¹⁰⁸ bk. Abdulhamit Birşık, "Tefsir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/283.
- ¹⁰⁹ bk. Serinsu vd., "Muhkem", 246; "Müteşabih", 268.
- ¹¹⁰ Al-i İmran suresi, 7. ayet.
- ¹¹¹ bk. Birşık, "Tefsir", 40/283.
- ¹¹² bk. Fussilet suresi, 3. ayet.
- ¹¹³ bk. Maide suresi, 90. ayet.
- ¹¹⁴ bk. Taha suresi, 5. ayet.
- ¹¹⁵ bk. Al-i İmran suresi, 7. ayet.
- ¹¹⁶ bk. Mustafa Cora, "Kur'an Tefsirinin Önemi/Kulluk ve Dini Görevle İlgisi", *Kesit Akademi Dergisi*, 18, (2019), 91.
- ¹¹⁷ Zümer suresi, 27. ayet.
- ¹¹⁸ bk. Demirci, *Tefsir Usûlü*, 302.
- ¹¹⁹ bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, "Kıssa", (Erişim 19 Mart 2024.).
- ¹²⁰ bk. Serinsu vd., "Kıssa", 204.
- ¹²¹ bk. Kehf suresi, 29-31. ayetler.
- ¹²² bk. Kehf suresi, 32. ayet.
- ¹²³ Kehf suresi, 33. ayet.
- ¹²⁴ Kehf suresi, 34. ayet.
- ¹²⁵ bk. Lokman suresi, 18. ayet.
- ¹²⁶ Kehf suresi, 36. ayet.
- ¹²⁷ bk. Kehf suresi, 37. ayet; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/555.
- ¹²⁸ Kehf suresi, 39-41. ayetler.
- ¹²⁹ Kehf suresi, 42. ayet.
- ¹³⁰ bk. Kehf suresi, 42-44. ayet.
- ¹³¹ Kehf suresi, 45. ayet.
- ¹³² Kehf suresi, 46. ayet.
- ¹³³ Kalem suresi, 17-18. ayetler.
- ¹³⁴ bk. Kalem suresi, 21-25. ayetler.
- ¹³⁵ Kalem suresi, 19-20. ayetler.
- ¹³⁶ Kalem suresi, 26-27. ayetler.
- ¹³⁷ Kalem suresi, 28. ayet.
- ¹³⁸ bk. Kalem suresi, 28-32. ayetler.
- ¹³⁹ bk. Yasin suresi, 81. ayet.
- ¹⁴⁰ Kalem suresi, 33. ayet.
- ¹⁴¹ Kalem suresi, 34. ayet.

2. ÜNİTE

ANA HATLARIYLA KUR'AN-I
KERİM'DE GEÇEN KONULAR

Anahtar Kavramlar

- * Dünya
- * Emanet
- * Kelimeitevhit
- * Nebi
- * Nübüvvet
- * Toplum

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Ayetler bağlamında Allah (cc) inancının imanının temeli olduğunu,
- İnsanın yaratılışı ile ilgili ayetleri,
- Ayetlerden hareketle dünya hayatının gerçekliğini,
- Kur'an-ı Kerim'deki güzel ahlak ile ilgili ayetleri,
- Kur'an-ı Kerim'de toplumsal hayatı düzenleyen ayetleri,
- Ayetlerden örneklerle kâinat ve tabiattaki ilahi lütufları,
- Hz. İbrahim'in Allah'ı (cc) arayışını anlatan kıssadan çıkarımda bulunmayı öğreneceksiniz.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Tevhit inancı hakkında neler biliyorsunuz?
2. Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde insanın yaratılışından bahsedilmesinin nedenleri neler olabilir?
3. "Rehberlik etmek" ifadesinden ne anlıyorsunuz?
4. Güzel ahlaklı bir insanda bulunması gereken özellikler neler olabilir?
5. Toplumsal hayatın belirli kurallarla düzenlenmesinin sebepleri nelerdir?
6. Tabiatıta insana sunulmuş ilahi lütuflar neler olabilir?

2. ANA HATLARIYLA KUR'AN-I KERİM'DE GEÇEN KONULAR

Sizce Kur'an-ı Kerim'de hangi konulara yer verilmiştir?

Kur'an-ı Kerim insanın eğitimi ve ıslahı için gönderilmiş hidayet kitabıdır. O; içeriği dinî, ahlaki, tarihî, insani ve toplumsal değerlerle bezenmiş, doğru ile yanlış birbirinden ayıran benzersiz bir mucizedir. Kur'an-ı Kerim'de başta Allah'ın (cc) varlığı ve birliği olmak üzere iman, ibadet, ahlak, peygamberlik, ahiret ile ilgili bilinmesi gerekenler açıklanmıştır.¹ İnsanların öğrenmesi gereken ibadetler, helaller, haramlar, sevaplar ve günahlarla ilgili bilgiler ana hatlarıyla Kur'an-ı Kerim'de verilmiştir.² Bu konuda Rabbimiz "... Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik."³ buyurmuştur.

2.1. İman Esaslarının Temeli: Allah (cc) İnancı

Allah (cc) hakkında ne biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah'a (cc) iman, İslam inanç esaslarının ilki ve temelidir. Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini, eşsiz sıfatlara sahip, eksikliklerden münezze ve kulluk edilmeye layık tek varlık olduğunu içtenlikle kabul etmektir.

Yüce bir varlığı tanıma, kabul etme ve inanma eğilimi insanın yaradılış özelliklerinden biridir. İnsan evren ve varlık hakkında düşündüğünde bir yaratıcı fikrine ve Allah (cc) inancına ulaşabilir.⁴ Özü bozulmayan, idrak yeteneği yanlış ve eksik bilgilerle kirlenmeyen, ön yargıları olmayan her insan Allah'ın (cc) varlığını anlayabilir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“De ki: O, Allah'tır, bir tektir. (1) Allah Samed'dir (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.). (2) Doğurmamış ve doğmamıştır. (3) O'nun hiçbir dengi yoktur. (4)”

Görsel 2.1: “Lâ ilâhe illallah Muhammedürresulüllâh” yazılı hat (Topkapı Sarayı)

Tevhit, “Tek ve eşsiz olduğuna inanma, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapma” anlamına gelir.⁵ Allah'ın (cc) bütün peygamberlere gönderdiği vahyin temel mesajı tevhit üzeredir.

Kelimeitevhit “Allah'tan (cc) başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) elçisidir.” anlamına gelen “Lâ ilâhe illallah / Muhammedürresulüllâh” sözüdür. Bu söz, İslam'da iman esaslarının özünü ifade eder. Müslüman olmak isteyen kimsenin yapması gereken ilk şey İslam'ın temeli olan bu sözleri içtenlikle benimsemesidir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) varlığı ve birliğini anlatan ayetler genellikle O'nun yüceliğini belirten sıfatlarla birlikte yer alır. Haşr suresinin son ayetlerinde Allah (cc) kendisini şöyle tanıtır: “O, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'tır. Gaybı da görünen âlemi de bilendir. O, Rahman'dır; Rahîm'dir. O, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan Allah'tır. O; mülkün gerçek sahibi, kutsal (her türlü eksiklikten uzak), barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden, dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olan Allah'tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır. O; yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tespih eder. O, mutlak güç sahibidir; hüküm ve hikmet sahibidir.”⁶

Bilgi Kutusu

Esmayhüsna: “Allah'ın (cc) zatını, sıfatlarını ve fiillerini en güzel şekilde tanımlayan O'na ait güzel isimler”dir.

(bk. Serinsu vd., “Esmayhüsna”, 78.)

Bu ifade bir ayette şöyle geçer: “Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur.”

(Taha suresi, 8. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de, tevhidin zıddı olan şirkten uzak durulması emredilir.⁷ Yoktan yaratan Allah'ın (cc) kudreti karşısında şirk küçümsenir. O'nun ortağının bulunmadığı ve şirkin, müşriklerin peşine düştüğü bir yalan olduğu bildirilir. Müşriklerin düştüğü âciz duruma Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgu yapılır: “İyi bilin ki göklerde ve yerde ne varsa yalnız Allah'ındır. (O hâlde) Allah'tan başka ortaklara tapanlar neyin ardına düşüyorlar! Doğrusu onlar, zandan başka bir şeyin ardına düşmüyorlar ve onlar sadece yalan söylüyorlar.”⁸

Yazalım

Aşağıdaki kavramların tanımlarını ön bilgilerinizden yararlanarak yazınız. Yazdığınız bu tanımın doğru olup olmadığını sözlükten kontrol ederek her iki tanımı karşılaştırınız.

	Sizin Tanımınız	Sözlük Tanımı
Muvahhit		
Müşrik		

Allah'a (cc) iman, zihinsel faaliyetin yanı sıra gönlün harekete geçmesi ve iradenin eğitilmesiyle gerçekleşir. İnsanın Allah'a (cc) inanmak için gösterdiği gayret, onu tüm yaratılmışlar nezdinde üstün kılar.⁹

Allah'ın (cc) zatı, sıfatları ve fiilleri bakımından eşsiz olduğunu kabul eden insanın, imanını ve kalbindeki Allah (cc) sevgisini davranışlarıyla göstermesi gerekir. Tevhidin inanç ve davranış boyutu “Tevhid-i Uluhiyet” ve “Tevhid-i Rububiyet” şeklinde iki başlık altında ele alınır.

Tevhid-i Uluhiyet (İmanda Tevhit): Herhangi bir varlığı ilahlık mertebesine yükseltmemek, Allah'ın (cc) yegâne yaratıcı, rızık veren, hayatı sona erdiren ve yeniden diriltene iman etmek demektir. İmanda tevhit, tevhidin en özlü ifadesidir.¹⁰

Tevhid-i Rububiyet (İbadette Tevhit): Allah'ın (cc) ilah olduğunu kabul ettikten sonra sadece ona ibadet edip ibadette hiçbir şeyi O'na ortak koşturmadır.¹¹ Kâfirun suresinde açıklandığı gibi O'nun ibadet edilmeye ve mutlak olarak itaat edilmeye layık tek varlık olduğunun kabul edilmesidir.¹²

Allah'a (cc) yaklaşımda aracı varlıkları reddetmek ibadette tevhidin bir göstergesidir. Namazların her rekâtında okunan Fatiha suresinin **“(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.”**¹³ ayeti, tevhidin bu özelliğini açıklayıcı niteliktedir.¹⁴ Tevhid-i rububiyet, iradenin eğitilmesidir. Ayrıca Allah'a (cc) bağlılığı ibadetlerle korumaktır.

Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın (cc) varlığı ve birliğini insanlara tebliğ etme görevinin bütün peygamberlere verildiği bildirilir. **“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona, ‘Benden başka ilah yoktur, şu hâlde bana kulluk edin.’ diye vahyetmiş olmayalım.”**¹⁵ ayeti ile bu gerçeğe işaret edilir. Hz. Muhammed (sav) de tebliğ görevine tevhit mücadelesi ile başlamıştır. Mekke Dönemi'nde, putperestliğin hâkim olduğu bir ortamda inen ayetlerde tevhit inancının yerleştirilmesine öncelik verilmiştir.¹⁶ Bu durum **“İyi bilin ki halis din yalnız Allah'ındır. Onu bırakıp da başka dostlar edinenler, ‘Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.’ diyorlar. Şüphesiz Allah ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir...”**¹⁷ ayetinde dile getirilmiştir. Yaratılmış, sonu olan, eksik ve âciz varlıkları Allah'a (cc) yaklaşmak için aracı tayin etmek tevhide aykırıdır. Melek veya cin gibi görünmez varlıkları, Güneş ve Ay gibi gök cisimlerini, peygamberleri, ata ruhlarını, herhangi bir insanı veya bunların sembollerini koruyucu (veli) ve kurtarıcı kabul etmek, onlardan medet ummak insanı doğru yoldan saptıran batıl inançlardır. Yegâne hak din, tevhit inancıdır; kurtuluşu hak edenler de sadece muvahhit müminlerdir.¹⁸

Mekkeli müşrikler, kendi elleriyle yaptıkları Lat, Menat, Uzza gibi putların Allah'ın (cc) kızları olduğunu iddia ederek bir yanılmanın peşine düşmüşlerdir.¹⁹ Putperestlerin bu durumu **“Eğer Allah (iddia ettikleri gibi) bir evlat sahibi olmak isteseydi elbette yarattıklarından dilediğini seçerdi. Ama O'nun böyle bir durumla ilgisi yoktur; O bir tek Allah'tır, mutlak otorite sahibidir.”**²⁰ ayetiyle ifade edilmiştir. Melekler, peygamberler, canlı-cansız tüm varlıklar ile Allah (cc) arasındaki ilişki Halık-mahluk ilişkisinden ibarettir. O, mutlak otorite sahibi tek ilahdır.²¹

Tevhit inancının son elçisi Hz. Muhammed (sav), hayatı boyunca şirkle mücadele etmiş ve muvahhit bir toplum inşa etmeye çalışmıştır. Ona “Allah (cc) katında en büyük günah nedir?” diye sorulduğunda **“Seni yaratan Allah'a (cc) şirk koşmandır.”** cevabını vermiş, insanı helake sürükleyecek yedi büyük günahın en başında da Allah'a (cc) şirk koşmayı saymıştır.²² Peygamberimiz, tevhidin toplumsal boyuttaki karşılığı olan vahdetin yalnızca Allah'a (cc) kulluk edilerek gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. O, örnek yaşamıyla toplumda soy, ırk, dil, cinsiyet üstünlüğü yerine kardeşliği, toplumsal bütünlüğü, birlik ve beraberliği hâkim kılarak gelecek nesillere dirlik ve huzuru miras bırakmıştır.

Paylaşalım

“İmandır o cevher ki ilâhî ne büyüktür...
İmansız olan paslı yürek sine-
de yüküdür!”

(Ersoy, Safahat, 363.)

Bu beyitte imanın hangi yönüne vurgu yapılmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

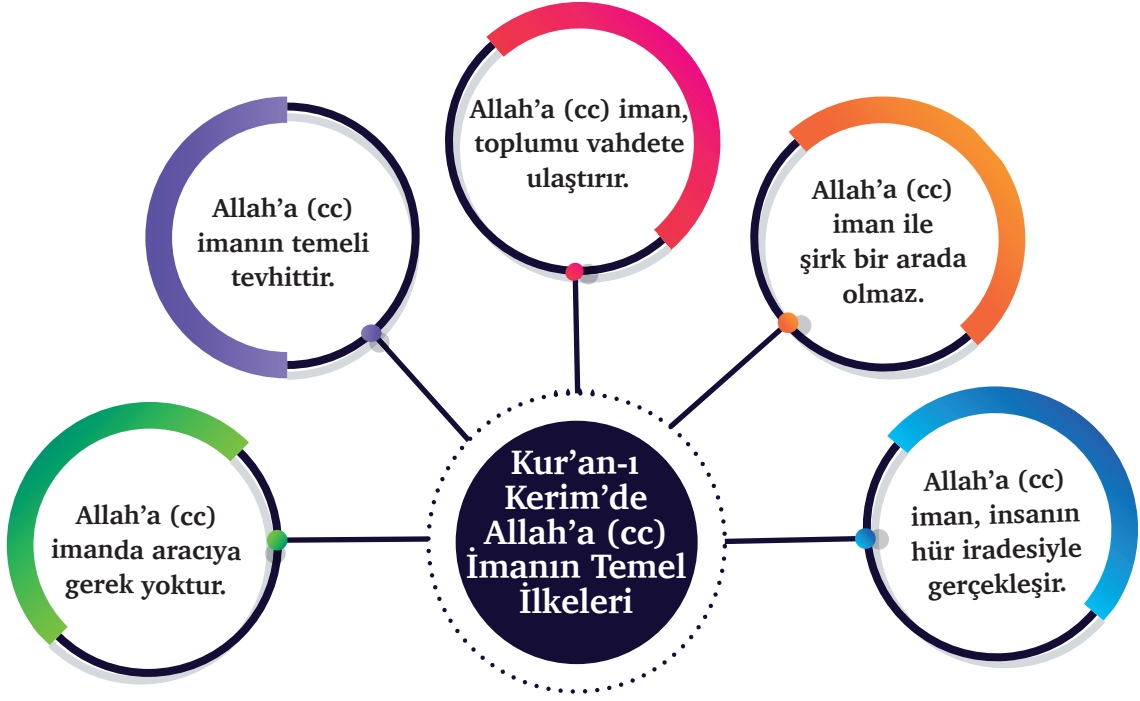

Görsel 2.2: Kâbe hem tevhidin hem de vahdetin sembolüdür.

Tartışalım

Vahdetin günümüz Müslümanlarında nasıl karşılık bulunduğunu eleştirel bakış açısını kullanarak sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Allah'a (cc) iman etmek; nereden geldiğini, nereye gideceğini ve varlık amacını sorgulayan insanın anlam arayışına yardımcı olur. İnsanın güven içinde yaşaması kendisinden daha güçlü ve yüce bir varlığa sığınmasıyla mümkündür. Bundan dolayı dünyadaki insanların büyük çoğunluğu Allah'a (cc) inanmaktadır.

2.2. Allah'ın (cc) Yeryüzündeki Halifesi: İnsan

İnsanın yaratılmasındaki amaçlar neler olabilir?

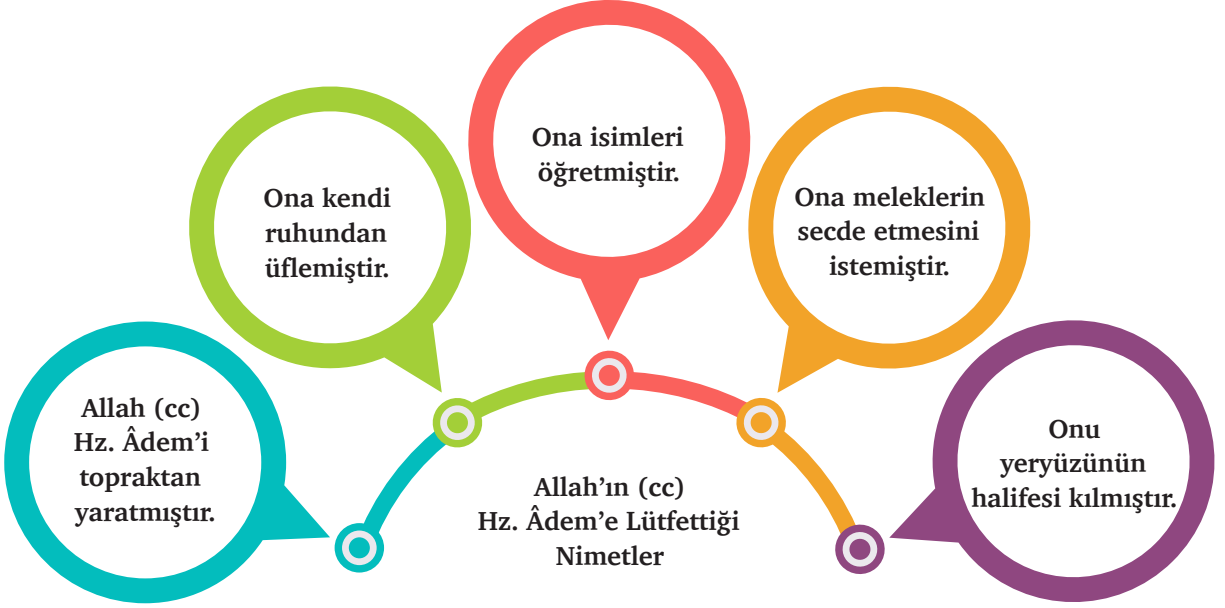
Yeryüzündeki ilk insanın nasıl var olduğu ve insan soyunun nasıl devam ettiği yönündeki sorular insanlık tarihinin en eski sorularındandır. Bu durum sadece dinlerin değil eski uygarlıkların mitolojilerine de konu olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetinde Allah'ın (cc) yaratmasına dikkat çekilerek O'nun adıyla okunması emredilir. Ayetin devamında insanın aşlanmış bir yumurtadan yaratıldığına vurgu yapılır.²³ İnsanın varlık sebebini açıklayan, onu düşünmeye ve araştırmaya sevk eden Kur'an-ı Kerim, "Nereden geliyorum?" ve "Nereye gidiyorum?" sorularının cevaplarını bulmasında insana yardımcı olur. İnsanın nasıl yaratıldığı, Kur'an-ı Kerim'de detaylı bir şekilde anlatılır. Konuyla ilgili ayetlerde onun yaratılışı ve varoluş gayesi bir bütünlük içinde verilmiştir.²⁴ İnsan, Kur'an'a göre uzun süreç ve evrelerden geçerek mükemmelliğe ulaşmıştır.

Görsel 2.3: İnsanın yaratılışından alınacak dersler vardır.

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışından söz eden ayetler iki grupta ele alınır: İlk gruptaki ayetler, insanın vasıtasız bir şekilde topraktan yaratıldığını anlatır. Hz. Âdem'le ilgili olan bu ayetlerde Allah'ın (cc) onu özel bir yaratışla varlık alanına çıkardığı zikredilir. Allah (cc); aslı topraktan olan ilk insana kendi ruhundan üflediğini, isimleri öğrettiğini, onu yeryüzünün halifesi kıldığını ve meleklerin ona secde etmesini istediğini belirtir.²⁵

Kur'an-ı Kerim, insanın yaratılış molekülünün (maddesinin) olduğunu belirtir. Bu durum ayette şöyle ifade edilir: **“(Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız.”**²⁶

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılış maddesi olarak toprak ve çamur içerikli başka formlardan da söz edilir. Ayetlerde geçen toprağın birbirine benzer hâlleri, insanın çeşitli aşamalardan geçerek özenle yaratıldığı ve mükemmele ulaştığı şeklinde yorumlanır.²⁷ **“... Rahman olan Allah'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?”**²⁸ ayeti bu gerçeğe işaret eder.²⁹

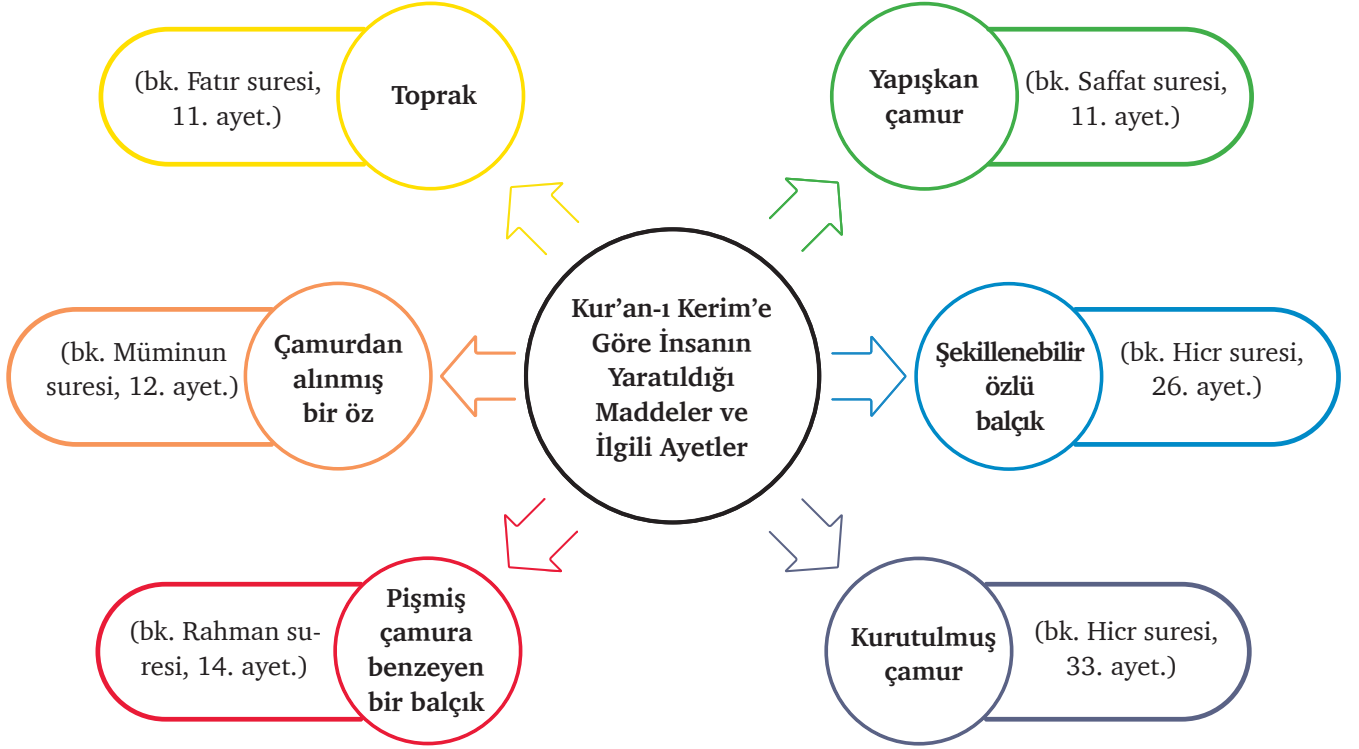
Allah (cc), maddi bir varlık olarak yarattığı insana canlılık özelliğini verdikten sonra onu yeryüzüne halife kılmıştır.³⁰ İnsanın halifelîği, Allah'ı (cc) temsil etme ve O'nun yerini alarak tasarrufta bulunma şeklinde değil dünyada Allah'ın (cc) iradesine ve yönlendirmesine uygun, dosdoğru yaşamak anlamındadır.³¹ İnsan sahip olduğu nimetlere ek olarak halifelik sorumluluğu ile daha da yüceltilir. Bununla birlikte şımarması ve büyülenmemesi için önemsiz bir maddeden yaratıldığı insana hatırlatılır.³²

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'deki yüze yakın ayette insanın yaratılış maddesinden ve nasıl yaratıldığından söz edilmektedir.

(bk. Mustafa Çağrı, “Yaratma”, 43/325.)

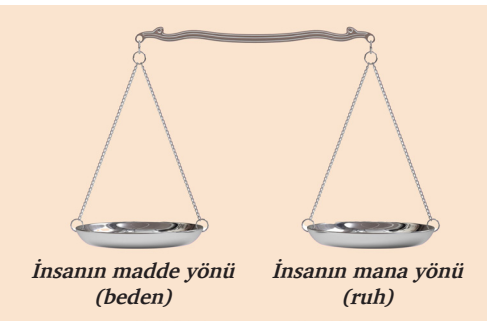
Bu durum ayette “O, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. Sonra onun neslini önemsenmeyen bir suyun özünden yaratıp sürdürmüştür. Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üfle-miş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”³³ şeklinde açıklanır.

Hz. Âdem'e ruhun üflenmesi, insanın Allah'ın (cc) hitabına layık ve şerefli bir varlık hâline gelmesi demektir.³⁴ Başlangıçta topraktan yaratılan basit bir organik varlık olan insan, kendisine ruh verilmesi ile insani değerlerin muhatabı olmuştur. Allah'ın (cc) bu lütfü, insanı meleklerin ve bütün dünyevi varlıkların secde edeceği bir yüceliğe erdirmiştir.³⁵

Allah (cc), yaratmış olduğu birçok varlık arasından insa-nı seçmiş, ona emanetini yüklemiş, yeryüzünün imarı için ge-reken kabiliyet ve enerjiyi insana lütfetmiştir. İnsanın yerine getirmesi gereken sorumluluklar kendisine verilmiş emanettir. İnsan bu emaneti iyi muhafaza ederse onun sayesinde eşrefi-mahlukat (yaratılmışların en değerlisi ve şerefli) olur.³⁶

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışından söz eden ikinci grup ayetlerde farklı bir anlatım söz konusudur. Üreme yoluyla gerçekleşen bu yaratılış için anne ve baba vasıta kılınmıştır. Nasıl ki Hz. Âdem çeşitli aşamalardan geçirilerek yaratıldıysa diğer tüm insanlar da onun gibi belirli aşamalardan geçi-rilerek yaratılır. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir:

Görsel 2.4: Yaşamda denge esastır.

“Ant olsun biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfе hâline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden alakayı, bir parçacık et hâline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla insan hâline getirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.”³⁷

Kur'an-ı Kerim'de “nutfе” ile başlayan ve hayata tutunmuş bir “alaka” olarak devam eden yaratılış aşamaları bugün modern tıbbın da ortaya koyduğu gelişim aşamalarıdır. Modern bilimde zigot diye bilinen nutfе evresinde aşılama gerçekleşir. Alaka aşamasında oluşumu yeni başlayan canlı, hayata tutunmuş bir embriyodur. “Mudga” denilen aşamada ise insan şekilsiz, et hâlinde bir parçaya dönüşür. Sonraki aşamada kemikler oluşur. Daha sonra kemikler; kas, damar, sinirler ve etle kaplanarak insan organizmasının gelişimi en güzel şekliyle tamamlanır.³⁸

Görsel 2.5: İnsanın yaratılışı çeşitli evrelerle gerçekleşir.

Tartışalım

“Kur'an-ı Kerim'in sadece klasik tefsir ilimleriyle anlaşılması mümkün değildir. Özellikle modern ilmin sahasına giren ayetler, ilgili alanda uzman olan bilim insanlarının görüşlerine ihtiyaç duyar. İnsanın ana rahminde geçirdiği safhalarla ilgili ayetler ihtisas alanları olduğundan tıp doktorları tarafından daha iyi anlaşılır. Bu durum günümüz tefsir çalışmalarında dikkate alınmalıdır.”

(bk. M. Ali el-Bâr, Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı, 85)

Bu bilgilerden yararlanarak Müslümanların Kur'an-ı Kerim'i doğru anlama konusunda neler yapması gerektiğini sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Araştıralım

Paylaşalım

Günümüzde birçok bilim dalı, insanın yaratılışıyla ilgili araştırma ve incelemeler yapmaktadır. Yanda verilen bilim dallarının, insanın yaratılışını hangi açılarından incelediğini araştırınız. Elde ettiğiniz sonuçları ilgili bilim dallarının karşısına yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Anatomi:

Embriyoloji:

Genetik:

Mitoloji:

Morfoloji:

Tıp:

▼
Görsel 2.6: Kurumuş toprağın yağmurla hayat bulması yeniden dirilişe bir örnektir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasını ve anne rahminde gerçekleşen yaratılış sürecini anlatan ayetlerde ilahi iradenin etkisine dikkat çekilir. İnsanın yaratılışı ile ilgili ayetler, öldükten sonra yeniden dirilişin delili olarak gösterilir. Bu hususta Rabbimiz şöyle buyurur: **“Ey insanlar! Öldükten sonra dirileceğinizden kuşku duyuyorsanız şunu unutmayın ki biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra belli belirsiz et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) açıkça gösterelim ve biz dilediğimizin rahimlerde belirli bir vakte kadar kalmasını sağlarız, sonra sizi bebek olarak çıkarırız ki daha sonra yetişkinlik çağınıza erişesiniz. İçinizden kimi erken vefat ettirilirken kimi de önceden bildiklerini bilmez hâle gelinceye kadar ömrün en düşkün çağına eriştirilir. Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün. Üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarıp ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır.”**³⁹

İnsanın anne rahminde gelişimini tamamlayarak doğması yeni bir hayatın başlaması demektir. İnsan bu yeni hayatında bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik, yaşlılık gibi evrelerden geçer. Herkes için farklı ve belirli bir ömür sonunda dünya hayatı sona erer. Kıyametle birlikte ebedî âlemde yeniden doğum gerçekleşir. Allah'ın (cc) insanlara tekrar hayat vermesi O'nun kudret ve azametini kavrayanlar için yadırganacak bir olay değildir. Zira kupkuru olmuş toprağa yağmur yağdırıp ondan bitkileri canlandırmak da ölüden diriyi çıkarmaktır. İbretle bakmayı bilen insanoğlu evrende her zaman buna şahit olur.

Açıklayalım

Bu şiirde anlatılanları insanın yaratılış serüvenini göz önünde bulundurarak açıklayınız.

Ölenler yeniden doğarmış; gerçek!
Tabut değildir bu, bir tahta kundak.
Bu ağır hediye kime gidecek,
Çakılır çakılmaz üstüne kapak?

(Kısakürek, Çile,129.)

▼
Görsel 2.7: İnsanın dünyadaki yaşamı bazı aşamalardan oluşur.

İnsan Allah'ın (cc) kendisine bahşettiği donanım sayesinde bilgi ve kültür üreten, teknolojik icatlarda bulunan, medeniyet kurabilen bir varlık hâline gelir.⁴⁰ Kur'an-ı Kerim, insana sahip olduğu bu güç ve imkânları hatırlatır. İnsandan yaratıcısını tanıyıp O'na iman etmesini, O'nun emir ve yasaklarına uygun davranışlar sergilemesini ister. Kur'an-ı Kerim'de **“Ey insan! Yüce Rabbin hakkında seni yanıltıp aldatan ne oldu? O Rabbin ki seni yarattı, seni insan olarak şekillendirdi ve seni dengeledi.”**⁴¹ buyrulur. Bu ayetlerle insan, kendisini

bedensel ve zihinsel yetilerle donatıp kusursuz olarak dünyaya getiren Rabb'ine kulluk etmeye davet edilir. Hayatı boyunca şahit olduğu olağanüstülüklerle karşı kendisini tefekkürden, şükürden alıkoyan ve nankörlüğe iten sebepleri sorgulamaya teşvik edilir.

Yazalım

Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak insanın yaratılmasıyla ilgili ayetlerin özelliklerini örnekte olduğu gibi aşağıya yazınız.

Belli aşamaları vardır.

2.3. Peygamberlik: İnsana Rehberlik

Dini anlama ve yaşamayla ilgili öncelikli rehberler kimler olabilir? Neden?

Peygamber “İnanç esaslarını, ibadet biçimlerini, ahlaki kuralları bildirmek; insanlara güzel, doğru ve yanlış olan davranışları açıklamak üzere Allah (cc) tarafından görevlendirilen, vahiyle desteklenen seçilmiş insan” şeklinde tanımlanır.⁴² Peygamberlik Hz. Âdem ile başlar ve Hz. Muhammed (sav) ile son bulur.⁴³ Allah'ın (cc) gönderdiği tüm peygamberlere iman etmek İslam'ın inanç esaslarından biridir.

İnsan, doğruyu yanlıştan ayırt edebilme kabiliyeti ile yaratılmıştır. İnsanı akıl sahibi bir varlık olarak yaratan Allah (cc), onu dünyada rehbersiz bırakmamış; vahiy ve peygamberlerle desteklemiştir. Bir peygamberin aracılığı olmaksızın insanlara doğrudan indirilmiş hiçbir ilahi kitap yoktur. Bu durum kutsal kitapların hayata tatbik edilmesinde rehberlik edecek peygamberlerin büyük önem taşıdığını göstermektedir.⁴⁴ Allah (cc), gelmiş geçmiş bütün toplumlara bir peygamber gönderdiğini “**Ant olsun ki biz her ümmete, ‘Allah’a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun.’ diyen bir elçi gönderdik...**”⁴⁵ ayetinde belirtmiştir.

İnsanların duyuları nasıl sınırlı ise aklının da idrak gücü sınırlıdır.⁴⁶ İnsan, aklıselim ile iyi ve kötüyü birbirinden ayırt edebilir. Çünkü iyilik insana huzur verir, kötülük ise insanı huzursuz eder. Bununla beraber insan, ibadetlerin nasıl yapılacağı, helaller ve haramlar gibi konuları vahiy olmadan bilme imkânına sahip değildir.⁴⁷ O, gerçeğe ulaşma çabası gösterirken içinde yaşadığı çevre ve kültürün düşünme biçimlerinin etkisiyle yanılgılar yaşayabilir. Bu durumda insana yardımcı olunması ve yol gösterilmesi gerekir.

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde Allah (cc) ile akıl sahibi kulları arasında dünya ve ahiret hayatlarıyla ilgili konularda elçilik görevi yapanlar için “nebi, resul, mürsel” kavramları kullanılır. “Peygamber” kelimesi ise Türkçeye Farsçadan geçmiştir. Peygamberin eski Türkçedeki karşılığı “yalvaç”tır.

(bk. Yavuz, “Peygamber”, 34/257.)

Görsel 2.8: Müslümanlar doğruya ulaşmak için Hz. Muhammed'in (sav) rehberliğine ihtiyaç duyar.

Bilgi Kutusu

Nübüvvet: Sözlükte “peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet” anlamındadır. Terim olarak ise “Allah’ın (cc) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları insanlara duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı” şeklinde tanımlanır.

(bk. Serinsu vd., “Nübüvvet”, 287.)

Konuşalım

*Sen beni gönderdin
Gülün muştusunu vermek için
İsa’nın doğumunu yaz gibi
Yahya’nın sesini kış gibi
Zekeriya’nın ürpertisini
İnsanlara
Bir bahar aşısı gibi
Taşımak için
Gülün muştusunu vermek için
Sen beni gönderdin
Kur’an meşalesini
Dikmek için karanlık dağlara
Işık saçmak için dört yana.*

(Karakoç, Gün Doğmadan, 398.)

Bu şiirlerde geçen “gül” sembolü ile kastedilen kimdir? Şiirin sizdeki çağrışımlarını sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

İnsanların belli inanç ve değerleri benimsemesinde soyut anlatımdan çok somut örneklerin etkili olduğu bilinmektedir. İlahi kitaplardaki emir ve yasakların hayata nasıl geçirileceğini göstermek için de bir uygulayıcıya ihtiyaç vardır.⁴⁸ Bundan dolayı insanı her yönüyle en iyi bilen Allah (cc); adalet, kerem, lütuf ve merhametinin bir göstergesi olarak insanlara peygamberler göndermiştir. Peygamberlerin tebliğ vazifesini yerine getirmesi ve örnek bir şahsiyet olması insanların dünya ve ahirette mutluluğa ulaşmasına yardımcı olur.

Kur’an-ı Kerim’in, peygamberleri anlatan ayetleri bir bütün olarak incelendiğinde onların iki sebepten dolayı gönderilmiş oldukları anlaşılır: Bunlardan birincisi, değiştirilen inanç esaslarını tevhit inancına göre inşa etmek; ikincisi ise bozulan ahlaki yapıyı düzeltmektir.⁴⁹ Allah (cc); kullarına inanç, amel, ahlak konularında ne istediğini açıklayan bir peygamber göndermedikçe onları sorumlu tutmayacağını Kur’an-ı Kerim’de bildirir.⁵⁰ Peygamberler inkârcıların bahanelerini ortadan kaldırmak ve “Bize herhangi bir bilgi gelmedi, uyarılmadık.” demelerini engellemek için birer tanıktır.⁵¹

Peygamberler farklı dönemlerde yaşasalar da onlara indirilen vahiyler birbirini teyit eder. Kur’an-ı Kerim’de tüm peygamberlerin tevhit mücadelelerinden örnekler sunulmuştur. Tevhidin ilk tebliğcisi insanlığın atası olan Hz. Âdem’dir.⁵² Hz. Muhammed (sav) tevhit inancını hâkim kılmak için gönderilen son peygamberdir.⁵³

Peygamberler yüklendikleri görev bakımından birbirlerine benzerler. Onların her biri kendilerine vahyedilene uymuş ve inananları uyarmışlardır. Bu durum ayette şöyle ifade edilir: “... De ki: Ben, peygamberler arasında benzeri gelip geçmemiş biri değilim; bana ve size ne yapılacağını da bilemem, ancak bana vahyedilene uyarım. Ben yalnızca açık bir uyarıcıyım.”⁵⁴ Peygamberlerin hepsi birer insandır ve onlar da Allah’ın (cc) emir ve yasaklarına muhataptır.

Peygamberler insanlara dinî konularda yol gösterici olmalarının yanında dünyevi konularda da örnektir. İnsanlar gündelik yaşamlarında olgunlaşmaya, çeşitli mesleki ve sanatsal faaliyetler için eğitime muhtaçtır. Bu sebeple peygamberler tarım, ticaret, barınma, eğitim vb. alanlardaki uygulamalarıyla da insanlara örnek olmuşlardır.⁵⁵ Onlar toplumda kendi işleriyle meşgul olurken ahlaki tavırlarını da ortaya koymuşlardır. Örneğin Hz. Yusuf, kişiliği ve yönetim politikalarıyla iffet, güven ve adaletin sembolüdür.⁵⁶ Hz. Süleyman, hayvanlara karşı sevgi, ilgi ve merhametiyle tüm canlılara gösterilmesi gereken yaklaşımı ortaya koymuştur.⁵⁷ Hz. Davud, demirden zırh yaparak güçlü bir orduya sahip olmanın önemini belirten mesajlar vermiştir.⁵⁸ Hz. Muhammed ise (sav) ticaretteki dürüstlüğü ve güvenilirliği ile ona inanmayanları bile kendisiyle iş yapmaya istekli hâle getirmiş, insanlara örnek olmuştur.⁵⁹

Peygamberler, inanç sahibi ve ahlaklı bireylerden oluşan bir toplum meydana getirmek için dünyalık bir karşılık beklememiştir. Rabbimiz, peygamberlerin insanların en hayırlıları olduğunu ayette şöyle bildirir: **“Güçlü ve basiretli kullarımız İbrahim, İshak ve Yakup’u da an. Ahiret yurdunu hatırdan tutmadaki samimiyetleri sayesinde onları günahlardan arındırdık. Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin, iyi kimselerdendir.”**⁶⁰ Onlar, Allah’tan (cc) aldıkları vahyi insanlara layıkıyla ulaştırmak için büyük sıkıntılar yaşamışlar; yaşadıkları tüm sıkıntılara rağmen bu görevi yerine getirmekten vazgeçmemişlerdir.

Kur'an-ı Kerim, tüm peygamberlerin yaşadıkları toplumda itiraz ve yalanlamalarla karşılaştıklarını haber vermiştir. İnkârcılar, peygamberlerin tebliğlerini “eskilerin masalları” şeklinde nitelendirmiştir.⁶¹ Bu durum Kur'an-ı Kerim’de şöyle belirtilir: **“Biz resulleri, sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kâfir olanlar ise batıla dayanarak hakkı ortadan kaldırmak için mücadele verirler. Onlar, ayetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya almışlardır.”**⁶² Gönderilen peygamberlerin rehberliğini kabul edenler ise kurtuluşla müjdelenmiştir. Rabbimiz bu hususta **“Ey Âdemoğulları! İçinizden ayetlerimi size anlatacak peygamberler gelir de (onları dinleyerek) kim kötülükten sakınıp kendini ıslah ederse onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”**⁶³ buyurmuştur.

▼
Görsel 2.9: Allah (cc) ve Muhammed (sav) ismi hattı (Ayasofya Camii)

Araştırılmalı

Paylaşalım

Verilen ayetlerin anlamlarını karekodu okutarak bulunuz ve karşılıklarına yazınız. Bu ayetlerin temel mesajları ile ilgili araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nuh suresi, 23-24. ayetler:

.....
.....
.....

Araf suresi, 138. ayet:

.....
.....
.....

Hud suresi, 50. ayet:

.....
.....
.....

İhlas suresi, 1-4. ayetler:

.....
.....
.....

2.4. İmtihan Âlemi: Dünya Hayatı

Bilgi Kutusu

Dünya kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de yüz on beş defa geçer. Bunların bir kısmında ahiretin karşılığı olarak müstakil bir kelime hâlinde, bir kısmında da "dünya hayatı" tamlaması şeklinde kullanılır.

(bk. Hidayet Aydar, "Kur'an'da Geçen El-Hayatu'd-Dünya Kavramı Üzerine Bazı Mülâhazalar (I)", 5.)

İnsanın dünya nimetlerini istemesi ve bunun için çalışması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dünya kelimesi sözlükte "İnsanoğlunun üzerinde yaşadığı toprak ve denizlerin tümü, yeryüzü, âlem" anlamlarına gelir.⁶⁴ Terim olarak ise insanın ölümden önceki hayatı, bu hayattayken ilişki kurduğu varlıklar, bunlarla ilgili tutum ve davranışları için kullanılan bir kavramdır.⁶⁵

Her din ve inancın kendine özgü bir dünya görüşü vardır. İnsan, kabul ettiği din ve inancın dünya görüşüne göre hayatına yön verir. Kur'an-ı Kerim'de dünya nimetlerine çok değer veren ve çoklukla övünen toplumlar eleştirilir.⁶⁶ Onların dünyaya düşkünlükleri **"Yemin olsun ki onları insanların yaşama-ya en düşkününü bulursun, müşriklerden de çok; her biri ister ki bin sene yaşasın..."**⁶⁷ ayetiyle ifade edilir.

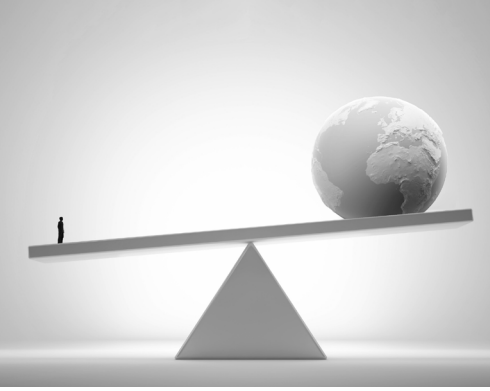
Kur'an-ı Kerim'in geçmiş toplumların dünya görüşlerini ortaya koyması evrensel bir mesaj içerir. Nitekim maneviyattan uzaklaşarak dünyevileşmek, sürekli tüketip tekrar üretmek, serveti sınırsızca çoğaltmak ahiret için çalışmayı unutturur. Adaletsizliklerin yaşanmasına sebep olan üretme yarışı dünyayı küresel sorunların bir alanı hâline getirir. Kur'an-ı Kerim'de, insanlığın ahlaki değerlerini tahrip eden bu yaklaşımla ilgili tüm insanlığa uyarılarda bulunulur.⁶⁸

Kur'an-ı Kerim'in dünyaya bakışı denge üzerine kuruludur. Dünya ile ilgili ayetler bir bütün olarak değerlendirildiğinde "dünyevileşme" veya "ruhbanlaşma"nın insanlar için istenen bir durum olmadığı görülür. Kur'an-ı Kerim'de dünya ve ahiret konusunda ölçülü davranmak gerektiği vurgulanır. Dünyayı kutsallaştıran toplumlar yanında dünyaya yabancı olma tutumunu benimseyen veya onu tamamen dışlayan yaklaşımlar da tenkit edilir.⁶⁹

Kur'an-ı Kerim, insanın dünyada ve ahirette mutlu olmasını ister. Sadece maddi kaygılarla hayat süren insanlar beklentileri gerçekleşmeyince mutsuz olur. Dünya hayatındaki nimetlerin geçici olduğunu bilmek kişiyi olgunlaştırır ve huzurlu kılar.

Övülen Dünya

Dünya, Allah'ın (cc) sonsuz yaratma kudretinin eseridir. Allah'ın (cc) isim ve sıfatlarının ortaya çıktığı, olağanüstü sanatının yansıdığı dünyada her an yeni bir varoluş mucizesi gerçekleşir. Bu yönüyle dünya, insanı yaratıcısına ulaştırır; O'nun yüceliğini ve kudretini ona gösterir. Kur'an-ı Kerim'e göre ahiret için iyilik yapmayı engellemeyen dünya hayatı meşru bir nimet ve mutluluktur. Bu nedenle Müslümanların, **"... Rabbimiz! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver..."**⁷⁰ diye dua etmeleri Müslümanlara tavsiye edilmiştir.⁷¹

Görsel 2.10: Kur'an-ı Kerim, dünya karşısında insanın dengeli olmasını ister.

Bilgi Kutusu

Ruhbanlaşma: "Dünya işle-
rinden tamamen uzaklaşarak
manastırlarda, kiliselerde
veya insanlardan uzak yerler-
de kurulan ibadet yerlerinde
sadece ahiret işleriyle meşgul
olma, dünyadan el etek çek-
me" anlamındadır.

(bk. Serinsu vd., "Ruhbanlık",
309.)

Mevlana dünya-insan ilişkisini şöyle bir benzetmeyle anlatır: “Su geminin içine girerse onu batırır. Fakat altında bulunursa onu yüzdürür.” Dünya denizinin suyundan yani mal, mülk, hırs ve şöhret gibi dünya nimetlerinden insan gemisinin içine sızıntı olur, bu sızıntı onarılmazsa gemi batar. Bir sızıntı yoksa o gemi küçük denizleri de okyanusları da aşar. Bu sebeple kalbi, iç dünyayı sağlamlaştırmak; gönül teknesine dünya deryasından onu batıracak, helak edecek bir nesne sokmamak gerekir. Dünyevi zenginliklerin esiri olmamak şartıyla geminin altındaki suyun çokluğu önemli değildir. Hatta geminin hareketi için suyun varlığı nasıl gerekli ise insan için de dünyevi nimetler gerekli oranda lüzumlu ve hayatidir.

(bk. Yetik, “Mevlana’nın Dünya Görüşü ve Topluma Bakışı”, 102.)

Yorumlayalım

Bu metinden yararlanarak Kur'an-ı Kerim'in, dünya hayatına bakışını sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim'de yeryüzündeki nimetlerin insanlar için yaratıldığı belirtilir ve Müslümanların bunlardan faydalanmaları istenir.⁷² Ancak dünya nimetlerini israf etmek, infaktan kaçınmak ve helal olmayan yollardan kazanç elde etmek uygun görülmez. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'de müminlerin dünya nimetlerinden uzak durması istenmemiş, onlardan kendilerine düşen görevleri sahip olduklarıyla yapması beklenmiştir. Bu durum “**De ki: ‘Allah’ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?’ De ki: Onlar dünya hayatında müminlere yaraşır...**”⁷³ ayetinde de ifade edilir. Bununla beraber müminler ahiret hayatı yokmuş gibi davrananlara benzememek hususunda uyarılır.⁷⁴

Kur'an-ı Kerim'e göre dünya hayatı, insanların hangisinin daha güzel amellerde bulunacağını ve daha ahlaklı olacağını ortaya çıkaracak bir imtihan alanıdır. Bu yönüyle dünya, bir görev yeridir. İnsan dünya hayatında kendi isteği ve çalışması sayesinde elde ettikleriyle ahirette karşılaşacaktır.⁷⁵ “Dünya ahiretin tarlasıdır.” şeklindeki hikmetli sözde de ifade edildiği üzere cennet, tohumları bu dünyada ekilen bir bahçe; cehennem ise ateşi bu dünyadan götürülen bir yerdir.⁷⁶

Dünya Hayatının Aldatıcılığı

Kur'an-ı Kerim'de, ahiret yerine dünya hayatının tercih edilmesi yerilmiştir. Dünyaya aşırı sevgi beslemeyi eleştiren ayetler insanlara ahiret hayatının önemini vurgular. Bu ayetlerde dünya nimetlerinden istifade ettiği hâlde Allah'a (cc) kulluk etmeyen, servet biriktirmeyi tek amaç edinen ve ahirete inananmayan kişiler konu edilir. Birçok ayette dünya hayatının sonlu olduğu hatırlatılarak dünya nimetlerinin insanı yarı yolda bırakan bir meta olduğu bildirilir.⁷⁷ Bununla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: “**Her canlı, ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metainden başka bir şey değildir.**”⁷⁸

Görsel 2.11: Dünya, bir ekin yerine benzer.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) rızasına uygun olmayacak şekilde yaşanan dünya hayatının oyun ve eğlence olduğu anlatılır. İnsanlara, dünyada sahip olunanların bir anda yitirilebileceği hatırlatılır. Hayatı anlamlı kılan şey dünya nimetlerine bel bağlamak değil onları Allah'a (cc) kullukta vesile yapmaktır.⁷⁹ Rabbimiz bununla ilgili şöyle buyurur: “**Bilin ki dünya hayatı; bir oyun, bir eğlence, bir gösteriş, aranızda bir övünme, mal ve evlatta bir çokluk yarışından ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibi ki bitirdikleri çiftçileri imrendirir, sonra kurumaya yüz tutar, bir de bakarsın ki sararmıştır, ardından da çer çöp hâline gelmiştir. Ahirette ise ya çetin bir azap yahut Allah'ın bağışlaması ve hoşnutluğu vardır. Dünya hayatı sadece aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir. Genişliği gökle yerin genişliği gibi olup Allah'a ve peygamberlerine iman edenler için hazırlanmış bulunan cennete ve Rabbinizin bağışlamasına erişebilmek için yarışın. Bu, Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.**”⁸⁰

Konuşalım

Dünya hayatı; kültürümüzde ilahilere, ezgilere ve türkülere genellikle “yalan, yalan dünya” ifadeleriyle konu olmuştur. Bu ifadeler ile neler anlatılmak istenmiştir? Sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Var mıdır dünyaya gelip de kalan
Gülüp baştanbaşa muradın alan
Muradı maksudu hepisi yalan
Ölümü dünyada hakikat gördüm.

(Oğuzcan, Âşık Veysel Dostlar Beni Hatırlasın Bütün Şiirleri, Sanatı, Hayatı, 49.)

Bilirim seni yalan dünyasın
Evliyaları alan dünyasın
Kaçan kurtulsa kuş kurtulaydı
Şahin kanadın kıran dünyasın.

(Toprak, Yunus Emre Divanı, 70.)

Görsel 2.12: İnsan dünyada yolcu misalidir.

Allah'a (cc) ve ahiret gününe inananlar dünyada bir yolcu gibi olduklarını unutmadan yaşarlar. Ebedî hayatı reddedenler, dünya hayatının sunduğu bolluğa, servete, şöhrete ve bunların sonsuzluğuna inanıp aldanmış insanlardır. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle bir benzetmeyle insanların dikkatine sunulur: “**Onlara dünya hayatına dair şu örneği de ver: O, gökten indirdiğimiz su gibidir; o su sayesinde yerdeki bitkiler gelişip birbirine karışır, sonra da bu bitkiler rüzgârın savurduğu çer çöp hâline gelir. Allah her şeye muktedirdir. Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı hem de ümit bağlamaya daha layıktır. (Düşün) o günü ki dağları yerinden götürürüz ve yeryüzünün çırpılıp koptuğunu görürsün. Hiçbirini bırakmaksızın onları (tüm ölüleri) mahşerde toplamış olacağız.**”⁸¹

Dünya-Ahiret Dengesi

Kur'an-ı Kerim, insanı Allah'ı (cc) anmaktan alıkoymayan dünya hayatını meşru olarak görür. Bundan dolayı ahirete karşı dünyayı tercih edenleri yeren ayetlere bakarak dünya hayatını önemsememek gerektiğini düşünmek doğru değildir. Bu dünyada sahip olduğu nimetler, müminleri Allah (cc) sevgisinden ve O'nun rızasına uygun yaşamaktan alıkoymaz. Aksine Allah'a (cc) şükürünü artırmaya vesile olur. Kur'an-ı Kerim'de mal, mülk, zenginlik gibi dünya nimetleri değil insanın bunlarla ilişkisi sorgulanır. Kişinin, dünya hayatı uğruna ahireti unutup sorumluluktan kaçması yasaklanır.⁸² İnsanın nimetlerden faydalanarak dünyayı imar etmesi ve bunun için çalışıp çabalaması istenir.⁸³

Yazalım

Geldi geçti ömrüm benim şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle (gelir) şol göz açıp yitmiş gibi
İşbu söze Hak tanıktır bu can gövdeye konugtur
Bir gün çıka gide kafesten kuş (kaçıp) uçmuş gibi

Yunus Emre

(Gölpınarlı, Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri, 63.)

Bu şiirden yararlanarak “Kur'an-ı Kerim'de dünya-ahiret dengesi” konulu bir kompozisyon yazınız.

2.5. İnsanlığın Vazgeçilmez Değeri: Ahlak

Güzel ahlaklı bir insan olmak için hangi özelliklere sahip olmak gerekir?

Ahlak kelimesi sözlükte “Bir toplum içindeki kişilerin uyumak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallar” şeklinde açıklanır.⁸⁴ Terim olarak ise “İnsanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlarıdır.” şeklinde tanımlanır. Ahlakı, bir değer olarak öne çıkaran tanımlardan biri şöyledir: “Yaradılıştan gelen özellikleri ile insanın kendisi dâhil, varlıkla ve insanlarla ilişkilerinde nasıl davranması gerektiğini gösteren değer yargıları.”⁸⁵ Başka bir tanımda ise ahlak için “Nefiste iyice yerleşmiş bulunan bir özelliktir ki bu sayede davranışlar herhangi bir zorlamaya ihtiyaç olmaksızın kendiliğinden ve kolayca ortaya çıkar.”⁸⁶ denilerek ahlakın doğallığına vurgu yapılır. Buna göre ahlak, insanın kişiliğine kök salmış değerlerden oluşur, söz ve davranışlarla kendisini gösterir.

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'de ahlak kelimesinin karşılığı olarak “hulk” kelimesinin dışında “amel” kelimesi de kullanılmıştır. İyi ahlaklılık; takva, ihsan, hasene, maruf, birr, hidayet, sıratı müstakim, sıdk, salih amel, hayır ve istikamet; kötü ahlaklılık ise ism, dalalet, fahşâ, münker, bağy, seyyie, heva, israf, fisk, fücür, hatîe, zulüm gibi terimlerle ifade edilmiştir.

(bk. Çağrı, “Ahlâk”, 2/1.)

Yazalım

Ahlakla ilgili tanımlarda ortaya çıkan genel ilkeler nelerdir? Örnekte olduğu gibi aşağıya yazınız.

- İyi-kötü, doğru-yanlış şeklinde yargılar taşır.
-
-
-

Ahlak kuralları bireysel ve toplumsal hayatta olumsuzlukları ortadan kaldırmayı, iyiliği hâkim kılmayı amaç edinir. Nitekim İslam'ın nihai gayesi de güzel ahlaklı insanlardan oluşan bir toplum meydana getirmektir. Bu nedenle sağlıklı bir toplum için ahlaki değerlerin benimsenip yaşatılması önemlidir.

Kur'an-ı Kerim, Müslümanlar için ahlakın temel kaynaklarından birincisidir ve iyi-kötü davranışları ortaya koyarak güzel ahlaka kaynaklık eder. İnananların sahip olması gereken ahlaki özelliklerin neler olduğu Kur'an-ı Kerim'de açıklanır.⁸⁷ Müslümanlar için ahlakın temel kaynaklarından ikincisi Peygamberimizin sünnetidir. Ahlaklı bir Müslüman olmak Kur'an-ı Kerim ahlakının en güzel örneği olan Hz. Peygamber'i örnek almayı gerektirir. **“Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin.”**⁸⁸ ayetinde de belirtildiği üzere onun yaşantısı güzel ahlakın en mükemmel örneğidir. Hz. Muhammed (sav) **“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”**⁸⁹ buyurarak ahlakın önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca o, ahlakı en güzel olanların, insanların en hayırlısı ve en sevilenleri olduğunu ifade etmiştir.⁹⁰

▼
Görsel 2.13: Ahlaki değerleri özümseyen insanlar dünya hayatında güzel davranışlar sergiler.

Yorumlayalım

Bu sözü ahlak-davranış ilişkisi bağlamında yorumlayınız.

“Gökten yere rahmet iner, yerden ise göğe toz kalkar. Her kabın içinde ne varsa dışına onu sızdırır.”

(Şîrazî, *Bostan ve Gülistan*, 513.)

İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle toplumda uyumu ve iş birliğini sağlayan ahlaki ilkeleri gözetmelidir. Sosyal hayatta güven ve iffetin sağlanması için Kur'an-ı Kerim'de erkek ve kadınlara bazı tavsiyelerde bulunulur. Bununla ilgili Rabbimiz şöyle buyurur: **“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar...”**⁹¹

Kur'an-ı Kerim'de insanlara bireysel anlamda huzur ve mutluluk verecek birçok ahlaki ilkeye yer verilir. Örneğin Müslümanların karşılaştıkları sıkıntılardan dolayı isyan etmedikleri, birbirlerine iyiliği, güzelliği ve sabırlı olmayı tavsiye ettikleri bildirilir.⁹² Onların fedakâr, şefkatli ve merhametli oldukları açıklanır.⁹³ İnsanlara karşı hoşgörülü oldukları haber verilir.⁹⁴ Kendilerini küçük düşürecek davranışlardan uzak durdukları, onurlarını korudukları belirtilir.⁹⁵

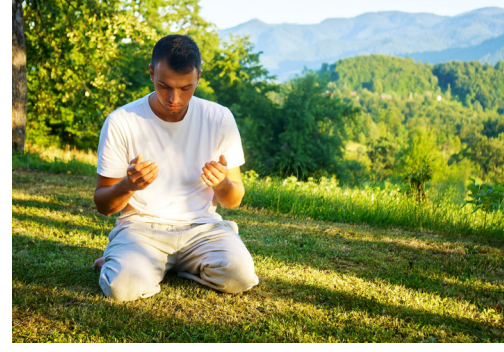
İnsanların sahip oldukları ahlaki erdemler toplumda huzur ve güven ortamı sağlar. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de insanların birbirleriyle alay etmemeleri, birbirlerini kötü isimlerle çağırmamaları ve aşağılamamaları emredilir.⁹⁶ Kibirlenmek ve insanları küçümseyerek onlara surat asmak yasaklanır.⁹⁷ Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların öfkelerini kontrol edebilen, affedici⁹⁸ çevrelerine güven veren, dosdoğru insanlar oldukları bildirilir.⁹⁹ Adaleti titizlikle koruyan, yalancı şahitlikten ve sevmediği insanlara dahi haksızlık yapmaktan kaçınan kişiler oldukları haber verilir.¹⁰⁰

Kur'an-ı Kerim'de insanlara başkalarının özel hayatlarını ve kusurlarını araştırmaktan, kişiler hakkında ön yargılı olmaktan ve dedikodu etmekten uzak durulması emredilir. Bu hususta Rabbimiz şöyle buyurur: **“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının çünkü bazı zanlar günahtır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Tabii ki bundan tiksindir! Allah’a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbe-leri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”**¹⁰¹

Kur'an-ı Kerim'de, müminler güzel niteliklerinden dolayı övülür; bu özellikleri sayesinde Allah'ın (cc) sevgisini, bağışlamasını hak eder ve cennetle müjdelenir.¹⁰² Kötü davranışlarda bulunan insanların ise cezalandırılacağı bildirilir.

Kur'an-ı Kerim'de iman, ibadet ve ahlak bir bütünün parçaları olarak kabul edilir. İyi duygu ve düşünceler insanları güzel davranışlara yönlendirir. Kin, nefret, haset, gıybet ve çekeme- mezlik gibi kötü duygular ise zamanla kişinin davranışlarına yansır ve onu kötülüğe sürükler. Güzel ahlak sahipleri bir kötülük yaptıklarında pişmanlık duyarlar. Hatalarında ısrarcı olmazlar, Allah'tan (cc) bağışlanma dilerler. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **“... Onlar çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah'ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler...”**¹⁰³

Müminler, bütün inananların kardeş olduğu bilinciyle hareket ederler. Olumsuz duygu ve düşünceleri akıl ve iradele- ri ile kontrol altına alırlar, iç dünyalarını güzelleştirmek için çaba gösterirler.¹⁰⁴ Bu çaba onları topluma faydalı davranışla- ra yöneltir.

Görsel 2.14: Müslümanlar, kötü ahlaktan korunmak için Allah'a (cc) sığınmalıdır.

Görsel 2.15: İnsanın ölçülü davranmadığı durumlarda pişmanlık duyması bir erdemdir.

Araştırılmalı

Paylaşalım

Verilen atasözünü ve deyimlerin anlamlarını karekodu okutarak bulunuz. Araştırma sonuçlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Atasözleri

Baş ağır gerek, kulak sağır.
Otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır.
Şüyü vukuundan beter.

Deyimler

Cadı kazanı gibi kaynamak
Kov etmek
Tavuk ayağı yemek
(Birinin) ağzına sakız olmak

2.6. İnsanın Zorunlu Varlık Alanı: Toplumsal Düzen

Toplumsal düzenin sağlanmasında bireylere düşen görevler neler olabilir?

Din toplumsal yapıyla ilişki hâlinindedir. Getirdiği emir ve yasaklarla toplum düzenini sağlamayı amaçlar. İnsan haklarını ahlaki ve hukuki değerlerle koruma altına alarak toplumda huzuru sağlamayı hedefler. Yaptıklarının hesabını verebilme bilincini insana aşılama ister. İslam'da toplum düzenini sağlayan kurallar Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in önderliğinde sunulur. Kur'an-ı Kerim toplumsal olguyu, toplumu geliştiren veya çöküşe sürükleyen olayları kendine özgü bir tarzda, kıssalar ve örneklerle açıklar.¹⁰⁵

Kur'an-ı Kerim'de insanın hem bireysel hem de toplumsal yönüne vurgu yapılır. Örnek bir toplumun oluşması için müminlere, iyilik yapma ve onu yayma, kötülükten uzak durma sorumluluğu yüklenir. Müminlerin, davranışlarında özenli ve dikkatli olmaları gerektiği belirtilir. Bu durum ayette "... **Yaptığınızı güzel yapın. Allah güzel yapanları sever.**"¹⁰⁶ şeklinde ifade edilir.

Konuşalım

Karekodu okutarak "insan" kelimesinin tanımını bulunuz. Bu tanımda ön plana çıkan unsurların neler olduğunu sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Görsel 2.16: İnsan sosyal bir varlıktır.

**“Her şeyden çift çift yarattık, inceden inceye düşü-
sünüz diye.”**

(Zariyat suresi, 49. ayet.)

**“Toprağın bitirdiklerini, kendilerini ve daha bilmedik-
leri nice şeyleri çifter çifter yaratan Allah her türlü ek-
siklikten uzaktır.”**

(Yasin suresi, 36. ayet.)

“Sizi çifter çifter yarattık.”

(Nebe suresi, 8. ayet.)

Yorumlayalım

Bu ayetlerde belirtilen “çiftler hâlinde yaratılma” durumunu insanın toplumsal bir varlık olması bağlamında sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim, güzel ahlak üzerine kurulmuş bir toplum inşa etmeyi hedefler. İnsanların aynı anne ve babadan yaratıldığını, birbirlerini tanımaları için farklı boylara ve kabilelere ayrıldığını bildirir.¹⁰⁷ Dolayısıyla aynı özden yaratılmış insanlar arasında üstünlük kavgasının olmayacağını belirterek fitne ve bozgunculuğu yasaklar. Müslümanlardan inançlı, güzel ahlaklı, dürüst ve adaletli olmalarını ister. Bu özelliklere sahip bireylerin sağduyulu, ölçülü, insaflı olacağını ve uyumlu bir toplum oluşturacağını vurgular.¹⁰⁸

İslam'da sosyal ilişkiler bireyden başlayarak aile, akraba, komşu, dost, arkadaş, vatandaş ve nihayetinde bütün insanlar olmak üzere giderek genişler. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **“Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın. Allah kendini beğenen ve böbürlenip duran kimseyi asla sevmez.”**¹⁰⁹ İnsani ilişkilerle ilgili ayet ve hadisler bütüncül olarak incelendiğinde yabancılara karşı tutum ve davranışlarda aşırıya kaçmanın gerçeği bulunmadığı ortaya çıkar.¹¹⁰

Toplumsal yapının temel birimi olan aile, bireyin yetişmesinde önemli bir rol oynar. Toplumda hâkim olması istenen değerlerin ilk öğrenildiği yer ailedir. Kur'an-ı Kerim'de bireyin sosyal çevreye hazırlandığı ilk yer olan ailenin önemi vurgulanır. Anne ve babalardan iyi davranışlarıyla çocuklarına örnek olmaları ve onları tehlikelerden korumaları istenir.¹¹¹

Toplumun sağlam temeller üzerine kurulması için aile birliğinin korunması gerekir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de aile mahremiyeti ile ilgili bazı emir ve tavsiyeler bildirilir. Başkalarının evlerine izinsiz girip çıkmanın yasaklanması, dedikodu yapmanın kınanması, iftirada bulunanların lanetlenmesi ailenin korunmasına yönelik tedbirlerdir.¹¹² Ayrıca aile kurmaya engel olan kötü davranışlar yasaklanır¹¹³ ve evlilik çağına gelenlerin evlenmesi teşvik edilir.¹¹⁴

Sosyal hayatın aileden sonraki halkasını akrabalar ve komşular oluşturur. Akrabalar arası ilişkiler sevgi, saygı ve ziyaretleşmenin yanı sıra sosyal hayatta yardımlaşmayı gerektirir.

Görsel 2.17: İnsan, davranışlarıyla yakın ve uzak çevresini etkiler.

Görsel 2.18: Aile, çocuklar için ilk eğitim yeridir.

Görsel 2.19: Müslümanlar akraba, komşu ve dostlarıyla muhabbeti artırmak için gayret göstermelidir.

Bu bakımdan iyilik yapmada öncelikli kimseler yakın akrabalarlardır. Herhangi bir yoksula yapılan maddi yardım, bir sadaka sayılırken yoksul akrabaya yapılan bir yardım, biri sadaka diğeri sılayırahim olmak üzere iki sadaka sayılır.¹¹⁵

Kur'an-ı Kerim'de komşu hakları, kul hakkı çerçevesinde ele alınır.¹¹⁶ Komşuluk sadece ortak kullanım alanlarını paylaşmak değildir. Mekânsal yakınlığı çeşitli vesilelerle sevgiye ve dostluğa dönüştürmektir. Sıkıntılı zamanlarında komşuların yardımına koşabilmek, mutlu günlerinde sevinçlerini paylaşabilmektir. Ancak günümüzde komşuluk -Kur'an-ı Kerim'de akraba, komşu ve arkadaşlara iyilik yapıp ihsanda bulunulması tavsiye edilmesine rağmen- uzaklaşılan insani değerlerden biridir.

Yorumlayalım

Bu hadisler ve bilgiden yararlanarak iyiliklerle ilgili hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz? Sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Yakın komşunun hak ve hukukta önceliği olduğunu vurgulayan Hz. Muhammed (sav), "Ey Allah'ın Resülü iki komşum var, ikramda bulunurken hangisinden başlayayım?" diye soran Hz. Aişe'ye "*Kapısı (sana) en yakın olandan.*" cevabını vermiştir.

(Ebu Davud, Edep, 25.)

Hz. Peygamber, komşuların davetleri çıktığında en yakın olan komşunun davetinin tercih edilmesini tavsiye etmiştir.

(Ebu Davud, Et'ime, 26.)

Zekâtın öncelikle akrabaya, sonra diğer yakınlarla, komşulara ve çevreye verilmesi daha uygun görülmüştür.

(bk. Erkal, "Zekât", 44/207.)

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların üretim, tüketim ve ticaretle ilgili uymaları gereken kurallar da açıklanır. Kur'an-ı Kerim; helal-haram, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramlarla Müslümanların iktisadi hayatlarına kurallar getirir. İnsanlar arasındaki adaletsizliklerin ve haksız kazancın engellenmesine yönelik temel ilkeler çeşitli ayetlerde yer alır.¹¹⁷ Kur'an-ı Kerim'de servete düşkünlük eleştirilirken infak yapılması tavsiye edilir. Bu hususta Allah (cc), şöyle buyurur: "... **Sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan (Allah yolunda) harcayın...**"¹¹⁸

Kur'an-ı Kerim'de ürün ve malların iyilerinden infak edilmesi gerektiği bildirilir. İnsanların, kendilerine verildiğinde memnun olacakları şeylerden sadaka vermeleri istenir. Yaptıkları yardımları başa kakmamaları onlara emredilir.¹¹⁹ İffetlerinden dolayı başkalarından bir şey isteyemeyen ihtiyaç sahiplerinin aranıp bulunması ve yardımların incitilmeden yapılması öğütlenir.¹²⁰

Kur'an-ı Kerim'de, insanları aldatmanın toplumda güven duygusunu zayıflattığı belirtilir ve bu durumun yaşanmaması için nelere dikkat edilmesi gerektiği anlatılır. Ölçü ve tartıda

dürüst olunmasıyla ilgili uyarılar yapılarak müşterinin hakkı, malın değerinin düşürülmemesi söylenerek de satıcının hakkı korunur. Bununla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **“Size Rabbinizden açık bir delil gelmiştir. Artık ölçüyü tartıyı tam yapın, insanların mallarının değerini düşürmeyin, düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın...”**¹²¹

Kur'an-ı Kerim'de toplumsal huzuru sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapıldığı alanlardan biri de miras ve vasiyet ile ilgili hükümlerdir. Bu hükümler kişinin mal varlığının, vefatından sonra geride kalan yakınlarına hakkaniyetle paylaşılmasını temin etmeye yöneliktir. Böylece mirasın gücünün elinde toplanması, bazı varislerin mirastan mahrum bırakılması gibi haksızlıklar engellenmiş ve mirasın akrabalar arasında dengeli bir şekilde dağıtılması sağlanmıştır.¹²² Kur'an-ı Kerim'de miras ve vasiyetin anlatıldığı hukuki ve ahlaki hükümlerle akrabalar arasında çıkabilecek anlaşmazlıkların önüne geçilmiştir.¹²³ Bu konuda Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“Birinize ölüm yaklaştığında, eğer geriye mal bırakıyorsa anasına, babasına ve akrabasına uygun bir vasiyette bulunması, sakınanlara bir borç olmak üzere yazıldı.”**¹²⁴

Toplumda birlikte yaşamının bir gereği olarak davranışların denetlenmesi ve bir ölçüye bağlanması gerekir. Bunun için bazı sosyal kontrol araçlarına ihtiyaç vardır. Din ve ahlak kuralları, hukuk, örf ve âdetler bu araçlardan bazılarıdır.¹²⁵ Kur'an-ı Kerim'de, davranışların kontrol edilmesi ve düzeltilmesine yönelik birçok ayet vardır. Bu ayetlerde iyi ve güzel davranışlar övülüp teşvik edilirken yanlış ve çirkin davranışlar yasaklanır.¹²⁶

Bir toplumda adaletin sağlanması için hukuki düzenlemeler yapılır. Adalet, insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın hakkın sahibine verilmesini amaçlar. Böylece insanın saygınlığı korunur. İnsanlar, herhangi bir konuda karar verirken insafli ve adil olmaları hususunda Kur'an-ı Kerim'de uyarılır. Bu hususla ilgili ayette şöyle buyrulur: **“Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimse-ler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun...”**¹²⁷

Görsel 2.20: Müslümanlar dünya hayatında dengeli davranmalıdır.

Görsel 2.21: Müslümanlar ticari hayatlarında hiç kimseyi aldatmamalıdır.

Yazalım

Aşağıdaki tabloda toplumsal ilişki türleri verilmiştir. Bu ilişkilerde ortak olan ahlaki değerleri, boş bırakılan yerlere örnekteki gibi yazınız.

Aile İçi İlişkiler

Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri

- Karşılıklı saygı
-
-

Kurumsal İlişkiler

Ticari İlişkiler

Toplum düzeninde bozguna ve yıkıma sebep olan her türlü davranış Kur'an-ı Kerim'de yasaklanmıştır. Zararlı alışkanlıklar ve bağımlılıklar bu davranışlara örnek gösterilebilir. Bu tür davranışlar; insanlar arası ilişkilerin bozulmasına, ailelerde sorunlar yaşanmasına, toplumda kin ve nefret ortamının oluşmasına sebep olur.

Kur'an-ı Kerim ve sünnete uygun bir toplumsal yapıya kavuşmak insanların kendi çabaları sayesinde olur. Toplumun iyileşmesi her bireyin iyiliğe yönelmesi ile gerçekleşir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili “... Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez...”¹²⁸ buyrulur. İnsan, dünyanın yaşanabilir bir yer olarak kalmasında sorumluluk sahibidir. Müslümanlar; teknoloji, ekonomi, sanat, kültür gibi alanlarda çalışarak önce kendi yaşamlarında sonra da toplumda düzen ve huzuru sağlayabilir.

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'deki bazı surelere tabiattaki varlıkların isimleri verilmiştir. Bunun sebebi insanların, Allah'ın (cc) verdiği nimetler üzerine düşünmesini sağlamaktır. Bu surelerin adları ve Türkçe karşılıkları şunlardır:

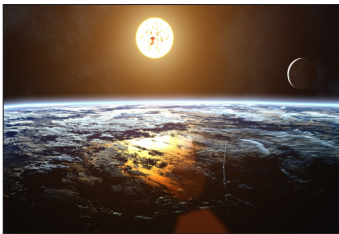
Adiyat: Koşan at
Ankebut: Örümcek
Hadid: Demir
Kamer: Ay
Nahl: Arı
Neml: Karınca
Şems: Güneş
Tark: Yıldız
Tin: İncir

2.7. Kâinat ve Tabiattaki İlahi Lütuflar

Tabiata baktığınızda hayran kaldığınız neler görüyorsunuz?

Bütün kâinat Allah'ın (cc) varlığını anlatan bir ayettir. Evrendeki her şey O'nun yasalarına boyun eğerek ve varlığına ta-nıklık eder. Kur'an-ı Kerim; iman, ibadet, ahlak, evren ve onun içindekiler hakkında insanı bilgilendirir.¹²⁹

Allah'ın (cc) evrende yarattığı güzellikler birer lütuf ve te-fekkür vesilesidir. Lütuf kelimesi sözlükte “Önem verilen, sayı-lan birinden gelen iyilik”¹³⁰ şeklinde açıklanır. Terim olarak ise “İnsanın kendi iradesiyle Allah'a (cc) iman edip inkâr ve isyan-dan kaçınmasını kolaylaştıran ilahi fiil”¹³¹ şeklinde tanımlanır. İnsanın evrendeki lütufları fark edip kâinata ibret ve hikmet nazarıyla bakması Kur'an-ı Kerim'i anlamasına yardımcı olur.

Görsel 2.22: Kur'an-ı Kerim'deki ayetler evrendeki güzellikleri görmeyi ve anlamayı sağlar.

Hava, toprak, su gibi doğal kaynaklar dünyadaki bütün canlılar tarafından ortak kullanılır. Kaynakların kullanımında Allah (cc), insanı yaşadığı dünyadan sorumlu tutmuştur.¹³² Buna göre tabiat, Allah'ın (cc) insana bir emanettir ve insanların bu emanete bilinçli bir şekilde yaklaşması gerekir.

İnsan, kâinatın neden yaratıldığını bilmek ister. Güzel bir resim gördüğünde ressamı merak eden insan, kusursuz bir ölçü ve denge içinde yaratılan dünya güzelliklerine kayıtsız kalamaz. Bu yüzden dünyanın yaratıcısını tanımak ister. Tabiat, Allah'ın (cc) bir lütfu olduğu için insanın Allah'ı (cc) bilmesini ve O'na inanmasını sağlayacak kanıtlarla doludur. Kur'an-ı Kerim bunlara ulaşmada insana yol gösterir.

Allah (cc), evrenin varoluş gerekçelerini Kur'an-ı Kerim'de bildirir. İnsanlar bu gerekçelerden birçoğunu henüz keşfede-memiştir. Bu durum, ayette şöyle belirtilir: **“Allah'ın göklerde ve yerde bulunan şeyleri hizmetinize verdiğini, nimetlerini gizli ve açık olarak önünüze bolca serdiğini görmez misiniz?...”**¹³³

Kur'an-ı Kerim'de yeryüzü ve gökyüzündeki canlı ve cansız varlıkların birer lütfu olduğu bildirilir. Örneğin Allah'ın (cc) kudretinin büyüklüğünü gösteren denizlerin içinde birçok nimetin bulunduğu belirtilir.¹³⁴ Işığı her tarafa yayılmış olan sabah üzerine yemin edilerek ilahi güzelliklere işaret edilir. Rab-bimiz Kur'an-ı Kerim'de gündüzün, gecenin, Güneş'in, Ay'ın hangi sebeplerle yaratıldığını açıklar ve şöyle buyurur: **“Sabahı aydınlatan O'dur. O, geceyi dinlenme zamanı, Güneş'i ve Ay'ı birer hesap ölçüsü kılmıştır. İşte bu, Aziz ve Âlim olan Allah'ın takdiridir.”**¹³⁵

Kur'an-ı Kerim'de, insanların yolculuk yaparken yönlerini bulmada yıldızların ve yıldız kümelerinin konumundan yararlandığı belirtilir. Ayrıca yıldız kümeleriyle dolu gökyüzünden, Güneş'i takip eden Ay'dan, çekilip gittiğinde geceden söz edilir.¹³⁶ Gecenin insanların dinlenmesi için yaratıldığı ve yıldızlarla yön bulmanın Müslümanlar için bir nimet olduğu onlara hatırlatılır.¹³⁷ Bu durum, ayette şöyle ifade edilir: **“O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratmıştır. Gerçekten biz, anlayan bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık.”**¹³⁸

Allah'ın (cc) Kur'an-ı Kerim'de bahsettiği lütuflarından biri de “su”dur. Tüm canlılar hayatlarını devam ettirebilmek için ona muhtaçtır. Kur'an'da suya olan ihtiyaç şöyle ifade edilir: **“... Yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün, üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır.”**¹³⁹

Kur'an-ı Kerim'de yağmurla sulanan toprağın çok çeşitli bitkiler verdiğinden bahsedilir. Bunların tesadüf değil yaratıcının eserleri olduğu, insanların dikkatine sunulur. Bu nimetlerin hatırlatıldığı ayetlerden biri şöyledir:

Görsel 2.23: Doğadaki güzellikler insanlar için ilham kaynağıdır.

Görsel 2.24: Denizlerde insanlar için rızık ve kolaylık vardır.

Görsel 2.25: Yıldızlar, insanların yönlerini bulmasına yardımcı olur.

“Gökten su indiren O’dur. (Buyurdu ki:) İşte biz her çeşit bitkiyi onunla bitirdik. O bitkiden de kendisinden üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşil bitki, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik; birbirine benzeyeni var, benzemeyeni var. Meyve verirken ve olgunlaştığı zaman her birinin meyvesine bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda inanan bir topluluk için ibretler vardır.”¹⁴⁰

Görsel 2.26: Tabiatın tekrar canlanması için suya ihtiyacı vardır.

Yorumlayalım

Bu ayetteki altı çizili ifadeyle anlatılmak istenen nedir? Sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yattıkça Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru.’ derler.”

(Al-i İmran suresi, 191. ayet.)

Yaratılışı bir mucize olan insan, Kur'an-ı Kerim’de Allah’ın (cc) yüceliğinin göstergesi olarak zikredilir. Bu durum, bir ayette şöyle bildirilir: “O, sizi bir tek nefisten yaratmıştır. (Sizin için) bir kalma yeri, bir de emanet olarak konulacağınız yer vardır. Gerçekten biz, derinlemesine düşünen bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık.”¹⁴¹ İnsan, her hücresi ile mükemmel bir yaratılışa sahiptir ve onun vücudundaki tüm sistemler birbiriyle uyumlu çalışmaktadır.

Evrende insanların önemini fark edemediği birçok yaratılış olayı vardır. Bunların her biri ilahi kudretin işaretleridir.¹⁴² Allah (cc), Kur'an-ı Kerim’de tabiatın sonbahar mevsiminden sonra yeniden bahara, çiçeklere ve canlılığa kavuşmasının bir ibret vesilesi olduğunu şöyle hatırlatır:¹⁴³ “Tohumu ve çekirdeği çatlatan şüphesiz Allah’tır; O, ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarmaktadır. İşte Allah budur. O hâlde (haktan) nasılsınız!”¹⁴⁴ Kur'an-ı Kerim’de anlatılan bu olaylar aklını kullananlar için Allah’ın (cc) kudretinin bir delilidir.

Kur'an-ı Kerim, onu okuyan ve anlamaya çalışanları kendisine hayran bırakacak bir üslup ve içeriğe sahiptir. Bu durum, tabiatla ilgili ayetler incelendiğinde de açıkça görülür. Kur'an-ı Kerim’in kâinattaki dengeyle ilgili ayetleri günümüzde bilimsel araştırmalara, teknolojik gelişmelere ve yeni keşiflere ilham olmaktadır.

Görsel 2.27: Kur'an-ı Kerim’in kâinatla ilgili ayetleri bilimsel araştırmalara esin kaynağıdır.

Yazalım

Aşağıdaki ayetlerin hangi bilimlerle ilgili olabileceğini boş bırakılan yerlere örnekteki gibi yazınız.

- “Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur.”

(Kaf suresi, 6. ayet.)

Astronomi
.....

- “... Yeryüzünün nasıl yayıldığına bakmazlar mı?”

(Gâşiye suresi, 20. ayet.)

.....

- “Yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin sonu ne olmuş görmezler mi? Onlar kendilerinden çok daha kudretliydi; toprağı iyice işlemişler, yeryüzünü bunların imar ettiğinden daha fazla imar etmişlerdi...”

(Rum suresi, 9. ayet.)

.....

- “Biz, rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik, gökten su indirip onunla sizin su ihtiyacınızı karşıladık...”

(Hicr suresi, 22. ayet.)

.....

Bilim ve teknoloji ilerledikçe Kur'an-ı Kerim'in asırlar öncesinden ortaya koyduğu tespit ve değerlendirmeler daha çok ilgi çekmektedir.¹⁴⁵ “**Bizim, yeryüzünü etrafından nasıl ek-siltip durduğumuzu görmüyorlar mı?...¹⁴⁶**” ayeti, insanları yeryüzüyle ilgili düşünmeye ve araştırma yapmaya teşvik eder. Rüzgârların kozmik düzendeki öneminden bahseden bir başka ayette de Rabbimiz şöyle buyurur: “**Müjdeler taşıyan rüzgârları göndermesi de O'nun kanıtlarındandır ki böylece size rahmetinden tattırsın, gemiler buyruğı ile yüz-sün; siz de O'nun lütfundan nasibinizi arama çabası gösteresiniz ve şükredesiniz.**”¹⁴⁷ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de bulutlarla gelen nimetlere ve bunların insanlar için nasıl bir sevinç kaynağı olduğuna dikkat çekilir.

Hiz. Peygamber'in tabiata yaklaşımı ibret ve tefekkürü temel alır. O, Allah'ın (cc) insana lütfettiğı kâinata hikmet, rahmet ve sevgi nazarıyla bakmıştır. Hiz. Peygamber, doğal kaynakların kullanımında bir denetim oluşturmaya ve insanları haddi aşmamaya davet etmiştir. Doğadaki varlıkların birbirinin rakibi olmadığını “*Arz (yeryüzü) Allah'ın arzıdır, insanlar da Allah'ın kullarıdır...*”¹⁴⁸ sözüyle ifade etmiştir.

▼
Görsel 2.28: Yağmur taşıyan veya gölge yapan bulutlar insanlar için bir nimettir.

▼
Görsel 2.29: İnsan tabiattaki dengeyi bozarak kendine zarar verir.

Yorumlayalım

Bu metinden yararlanarak “Kur'an-ı Kerim'in tabiatla ilgili ayetlerinin anlaşılması”nda nasıl bir yöntemin kullanılabileceğini sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Tabiat, Allah'ın (cc) verdiği mükemmel düzenle işler ve bu mükemmel düzen içinde insanlara sayısız nimetler sunulur. Bununla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: “**Allah'ın nimetini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız...**”¹⁴⁹ Buna rağmen Allah'ın (cc) delillerini görmek istemeyen ve kâinatın dengesini bozan kimseler vardır. Bir nimeti yaratılış gayesinin dışında ve ilahi iradeye aykırı kullanmak evrendeki düzeni bozmaktır.¹⁵⁰

Küçük bir bitkiyi gereksiz yere koparan kimse, insanların faydasına sunulan bir canlıya zarar verdiği için nimete nankörlük etmiş sayılır. Nimetleri veren Allah (cc) olduğuna göre insanın görevi O'na daima minnettarlık duymak, bunu söz ve amelleriyle göstermektir. İnsan, her türlü davranışında Allah'ı (cc) hatırlar, yaptıklarında O'nun rızasını gözetirse Allah tarafından en güzel şekilde mükâfatlandırılır.¹⁵¹ İnkâra kalkışıp nankörlük yapanlar ise iradelerini kötü yolda kullanmaları sebebiyle kötülükleriyle baş başa bırakılır.¹⁵²

“Sanayi toplumu ile başlayan modernleşme ve bilimsel gelişmelerin ortaya çıkardığı düşünce akımları İslam dünyasında da etkilerini göstermiştir. Bu etkinin en fazla olduğu alanlardan biri de Kur'an yorumları olmuştur. Dolayısıyla bu dönemde, bildiği ve anladığı şeylerden hareket ederek insana Kur'an'ı tanıtmak ve anlatmak mecburiyeti ortaya çıkmıştır.”

(Kırca, “Kur'an ve Modern Bilim”, 26.)

2.8. Ayetlerden Mesajlar:

Enam Suresi, 74-81. Ayetler

Allah'ı (cc) arayış içinde olan bir kişinin aklına hangi sorular gelebilir?

Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin inancı ve yaşayışı müminlere örnek gösterilir. Müslümanların yanı sıra Hristiyan ve Yahudilerin peygamber olarak tanıdığı Hz. İbrahim'in adı Kur'an-ı Kerim'de sıkça anılır. Kur'an'ın on dördüncü suresinin adı İbrahim suresidir.

▼
Görsel 2.30: Allah'ı (cc) aramak insanı düşünmeye sevk eder.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ۝۱۲۰

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“Kuşkusuz İbrahim, bir tevhit önderi olarak Allah'a gönülden itaat eden iyilik rehberiydi, müşriklerden de değildi.”

(Nahl suresi, 120. ayet.)

Hız. İbrahim'in yaşadığı toplum gök cisimlerine ve bunların sembolleri olan putlara tapmasına rağmen kendisi Allah'a (cc) ortak koşanlardan olmamıştır.¹⁵³ Hız. İbrahim'in, tevhit inancını babasına ve putperest kavmine tebliğ etmedeki kararlılığı Enam suresinin 74-81. ayetlerinde anlatılır. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc), gökte ve yerdeki bütün varlıkların hakikatlerini Hız. İbrahim'e gösterdiği haber verilir. Bununla ilgili ayette şöyle buyrulur: **"Böylece biz İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki kesin inanarlardan olsun."**¹⁵⁴ Hız. İbrahim, Allah'ın (cc) varlığı ve birliğini hikmet, güzel öğüt ve akli delillerle kavmine anlatmış; onları düşünmeye, hakikati bulmaya davet etmiştir. Akıl temelli bir iman arayışında olan insana Hız. İbrahim'in, Allah'ı (cc) arayışı örnek gösterilebilir.

Hız. İbrahim, kavminin inancını kabul etmemiş; her şeyi yaratan yüce varlığı aramıştır. Kendisine bile faydası olmayan putların ve gök cisimlerinin ilah olamayacağını babasına açıklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilmiştir: **"... Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Sana gelmeyen bir bilgi hakikaten bana geldi, bu sebeple bana uy ki seni düz yola çıkarayım."**¹⁵⁵ Hız. İbrahim, gören ve işiten insanın görmeyen ve işitmeyen putlardan yardım istemesini bir çelişki olarak görmüştür. Bu nedenle babasıyla aynı inançta olmadığını açık net bir biçimde belirtmiştir.

Hız. İbrahim, kavminin gök cisimlerine olan ilgisini bildiğinden Allah'ın (cc) varlığını onların anlayacağı şekilde açıklamaya çalışmıştır. Önce yıldızlar, Ay ve Güneş'in ilah olma olasılıklarını tek tek ele almış; sonra bu ihtimalleri çürütmüştür.¹⁵⁶ Hız. İbrahim'in bu davranışı Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanmıştır: **"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. 'Rabbim budur.' dedi. Yıldız batınca da 'Batanları sevmem.' dedi. Ay'ı doğarken görünce 'Rabbim budur.' dedi. O da batınca 'Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yolunu şaşırmış kimselerden olurum.' dedi. Güneş'i doğarken görünce 'Rabbim budur zira bu daha büyük.' dedi. O da batınca dedi ki: 'Ey kavmim! Ben, sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben O'nun birliğine inanarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim.'"**¹⁵⁷

Hız. İbrahim'in, Allah'ı (cc) arayışı sırasında yürüttüğü mantık, gök cisimlerini tanrı zannettiği şeklinde anlaşılmalıdır. O, bu sorgulama sayesinde kavminin dinî tercihlerinin anlamsızlığını vurgulamıştır.¹⁵⁸ Hız. İbrahim gelip geçici varlıkların tanrı olamayacağını, Allah'tan (cc) başka ilah bulunmadığını ispatlamak istemiştir. Bu akıl yürütme ile somut olan gök cisimlerinden faydalanarak soyut bir kavram olan tevhit inancına ulaşmıştır. O; atalarından ve çevresinden duyup gördükleriyle yetinmeyen, gözlemlerine başlamadan önce aklını kullanan biridir.¹⁵⁹

Açıklayalım

Hız. İbrahim yıldızlar, Ay ve Güneş'in ilah olamayacaklarına ilişkin düşüncelerini birden söylememiş; her biri için yaptığı akıl yürütmeyi sırasıyla dile getirmiştir.

Bu yöntemi, daha önce öğrendiğiniz "Kur'an-ı Kerim'in tedricî olarak indirilmesi"yle ilişkilendirerek açıklayınız.

Görsel 2.31: Hız. İbrahim; Güneş, Ay ve yıldızların ilah olamayacağını düşünmüştür.

Araştıralım

Paylaşalım

Karekodu okutarak Bakara suresi 258. ayetin anlamını bulunuz. Ayetin temel mesajı ile ilgili araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yazalım

H. İbrahim'in Allah (cc)'ı arayışının anlatıldığı kıssadan çıkarılabilecek mesajlar nelerdir? Örnekte olduğu gibi boşluklara yazınız.

Dünyayı sorgulayarak Allah'ın (cc) varlığı ve birliği bilgisine ulaşmak İbrahimî bir metottur.

Görsel 2.32: Tabiattaki varlıklardan hareketle Allah'ın (cc) varlığı ve birliğine ulaşmak İbrahimî bir metottur.

H. İbrahim'in gayretleri, babası ve kavminin fikirlerini değiştirmemiştir. Onlar, H. İbrahim'le tartışmaya girmiş ve onu tehdit etmişlerdir. H. İbrahim onlara şöyle yanıt vermiştir: "... Beni doğru yola iletmışken Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben sizin O'na ortak koştuklarınızdan korkmam. Ancak Rabbimin (beni korkutacak) bir şey dilemesi hariç. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ ibret almıyor musunuz?"¹⁶⁰

H. İbrahim'in Allah'ı (cc) ararken kullandığı yöntem, imanın oluşması ve artmasının çaba gerektirdiğini gösterir. Tevhide ulaşmak için gösterilen çaba insanın hayatına anlam katar. H. İbrahim'in gerçekleştirdiği akıl yürütme faaliyeti, bir problemin adım adım nasıl çözüleceğine dair bir örnek ortaya koyar. Bu yönüyle H. İbrahim insanlığa önemli miras bırakmıştır.¹⁶¹

İnsanın, doğadaki varlıkları gözlemleyerek Allah'ın (cc) varlığı ve birliği bilgisine ulaşması mümkündür. H. İbrahim, insanlığa bunun güzel bir örneğini sunmuştur.

Araştıralım

Paylaşalım

H. İbrahim birçok sanat eserine konu olmuştur. Onun konu edildiği eserleri (film, kitap, minyatür...) araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

İBRAHİM

İbrahim, içimdeki putları devir
 Elindeki baltayla
 Kırılan putların yerine
 Yenilerini koyan kim

Güneş buzdan evimi yıktı
 Koca buzlar düştü
 Putların boyunları kırıldı
 İbrahim, güneşi evime sokan kim
 (...)

(Çelebi, Bütün Şiirleri, 12.)

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. İnanç ve davranış yönüyle tevhidin çeşitlerini kısaca belirtiniz.

.....

.....

.....

2. Allah (cc), insanı yarattıktan sonra onu yeryüzünün halifesi kılmıştır. İnsanın halife kılınması ne anlama gelmektedir?

.....

.....

.....

3. Kur'an-ı Kerim'e göre ihtiyaç sahiplerine maddi yardımlarda bulunurken hangi ilkeler gözetilmelidir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

4. Toplumda uyulması gereken ahlak kurallarından üç tanesini nedenleriyle birlikte açıklayınız.

.....

.....

.....

B) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

5. “Yine de ki: ‘Ben, peygamberler arasında benzeri gelip geçmemiş biri değilim, bana ve size ne yapılacağını da bilemem, ancak bana vahyedilene uyarım. Ben yalnızca açık bir uyarıcıyım.’ ”

(Ahkaf suresi, 9. ayet.)

Bu ayette Hz. Muhammed (sav) ile ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmiştir?

- A) Gelecekte olacağını bildiğine
- B) Diğer peygamberlerden farklı olduğuna
- C) Son uyarıcı olarak gönderildiğine
- D) Allah'ın (cc) emirlerine riayet ettiğine
- E) Hatasız bir insan olduğuna

Ölçme ve Değerlendirme

6. “(I) Kuşkusuz yerde olsun gökte olsun, hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz. (II) Sizi rahimlerde dilediği gibi şekillendiren O’dur. (III) Mutlak güç ve hikmet sahibi olan Allah’tan başka ilah yoktur. (IV) Sana kitabı indiren O’dur. (V) Onun (Kur’an) bir kısım ayetleri muhkemdir...”

(Al-i İmran suresi, 5-7. ayetler.)

Numaralanmış ayetlerden hangisinde tevhit inancından bahsedilmektedir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. “O, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. Sonra onun neslini önemsenmeyen bir suyun özünden yaratıp sürdürmüştür.”

(Secde suresi, 7-8. ayetler.)

“Ant olsun biz insanı şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan yarattık.”

(Hicr suresi, 26. ayet.)

“O; sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra alakadan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkaran, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlamanız için sizi yaşatandır...”

(Mümin suresi, 67. ayet.)

Bu ayetlerin ortak konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Allah (cc) tarafından yaratılanların güzelliği
B) İnsanın yaratıldığı maddeler
C) İnsanın Allah’a (cc) karşı sorumluluğu
D) İnsan ömrünün kısalığı
E) İnsan hayatının önemi
8. “Dünya hayatı gökten indirdiğimiz bir su misalidir ki insanların ve hayvanların yediği yer bitkileri o su sayesinde gürleşip birbirine girer. Yeryüzü bu güzelliğe kavuşup süslendiğinde ve sahipleri bu güzellikleri kendi güçlerine bağladıklarında oraya, bir gece vakti yahut güpegündüz emrimiz ulaşır da onu -sanki dün de yokmuş gibi- kökünden biçilmiş hâle getiririz. Düşünenler için ayetlerimizi işte böyle açıklıyoruz.”

(Yunus suresi, 24. ayet.)

Bu ayetten aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Dünya hayatındaki güzelliklerin geçici olduğu
B) Dünyada sahip olunan güzelliklerin, insanı yanılttığı
C) Kur'an-ı Kerim'in, insanı düşünmeye yönelttiği
D) Dünyada yapılanların hesabının ahirete kaldığı
E) Kur'anı Kerim'de doğal olaylarla ilgili örneklere yer verildiği

Ölçme ve Değerlendirme

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

9. () Kötü duygu ve düşünceler yanlış davranışlara sebep olabilir.
10. () Dünya hayatında iyilik ve güzellik istemek ahireti unutturur.
11. () Dünyadaki nimetler Allah'ın (cc) insana bir emanetidir.
12. () Hz. Muhammed (sav) tevhit inancını anlatan ilk peygamberdir.
13. () İnsanın kibirlenmesini önlemek için Kur'an-ı Kerim'de ona topraktan yaratıldığı hatırlatılır.

D) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri tablodaki kelime ve kelime gruplarından uygun olanlarla tamamlayınız.

dünya hayatı	miras	Allah (cc) rızası	güzel ahlak
peygamber	ibret	ahiret hayatı	tevhit

14. Kur'an-ı Kerim'de peygamberleri anlatan ayetler bütüncül olarak incelendiğinde peygamberlerin hepsinin inancını tebliğ ettikleri anlaşılır.
15. Kur'an-ı Kerim'e göre ahiret için çalışmayı engellemeyen nimet ve mutluluk dolu bir yerdir.
16. Dünya hayatı son bulunca kişinin akrabaları arasında dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.
17. İhtiyaç sahiplerine yapılan yardımlar, gösteriştten uzak şekilde sadece gözetilerek yapılmalıdır.
18. Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de insanlara verdiği nimetleri sıralar ve bu nimetlerin hepsinde düşünen topluluklar için olduğunu onlara bildirir.

Daha Fazla Soru İçin

Sonnot

- ¹ bk. Rum suresi, 17. ayet; Tevbe suresi, 60. ayet; İsrâ suresi, 35. ayet; Al-i İmran suresi, 144. ayet; Bakara suresi, 177. ayet.
- ² bk. Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: DİB Yayınları, 2020), 3/429-430.
- ³ Nahl suresi, 89. ayet.
- ⁴ bk. Ulvi Murat Kılavuz, "Tevhid", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Ed. Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç (İstanbul: TÜBİTAK Bilim Yayınları, 2022), 4/259.
- ⁵ bk. Serinsu vd., "Tevhit", 365.
- ⁶ Haşr suresi, 22-24. ayetler.
- ⁷ bk. Yunus suresi, 18. ayet; Maide suresi, 76. ayet; Nisa suresi, 48. ayet.
- ⁸ Yunus suresi, 66. ayet.
- ⁹ bk. Bekir Topaloğlu, "Allah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/474.
- ¹⁰ bk. Kılavuz, "Tevhid", 4/259.
- ¹¹ bk. Kılavuz, "Tevhid", 4/259.
- ¹² "De ki: "Ey inkârcılar! Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. Siz de benim taptığımı tapıyor değilsiniz. Ben sizin tapıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığımı tapıyor değilsiniz..."
- ¹³ Fatiha suresi, 5. ayet.
- ¹⁴ bk. Kılavuz, "Tevhid", 4/259.
- ¹⁵ Enbiya suresi, 25. ayet.
- ¹⁶ bk. Mustafa Çağrı, "İslâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/11.
- ¹⁷ Zümer Suresi, 3. ayet.
- ¹⁸ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/598-599.
- ¹⁹ bk. Nahl suresi, 57. ayet; İsrâ suresi, 40. ayet; Zuhuruf suresi, 19. ayet; Necm suresi, 19-20. ayetler.
- ²⁰ Zümer suresi, 4. ayet.
- ²¹ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/599.
- ²² Buhari, Tevhid, 40.
- ²³ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/652.
- ²⁴ bk. Furkan suresi, 54-55. ayetler; Araf suresi, 11-13. ayetler; Müminun suresi, 79-80. ayetler.
- ²⁵ bk. Bakara suresi, 30-31. ayetler.
- ²⁶ Taha suresi, 55. ayet.
- ²⁷ bk. Muhsin Demirci, *Ana Konularıyla Kur'an* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2010), 90-91.
- ²⁸ Mülk suresi, 3. ayet.
- ²⁹ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/466.
- ³⁰ bk. Fatır suresi, 39. ayet; Neml suresi, 62. ayet.
- ³¹ bk. Zariyat suresi, 56. ayet.
- ³² bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1/100-101.
- ³³ Secde suresi, 7-9. ayetler.
- ³⁴ bk. Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayanî vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 2/571; 4/357-358.
- ³⁵ bk. Bakara suresi, 34. ayet; Hicr suresi, 29-30. ayetler.
- ³⁶ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/405-407.
- ³⁷ Müminun suresi, 12-14. ayetler.
- ³⁸ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*, 4/13-15; İlhan Kutluer, "İnsan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/322.
- ³⁹ Hac suresi, 5. ayet.
- ⁴⁰ bk. Kutluer, "İnsan", 22/323.
- ⁴¹ İnfitar suresi, 6-7. ayetler.
- ⁴² bk. Serinsu vd., "Peygamber", 294.
- ⁴³ bk. Ahzab suresi, 40. ayet; Meryem suresi, 58. ayet.
- ⁴⁴ bk. Mustafa Çağrı, "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/443.
- ⁴⁵ Nahl suresi, 36. ayet. Ayrıca bk. Yunus suresi, 47. ayet; Nahl suresi, 63. ayet.
- ⁴⁶ bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Akıl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/245.
- ⁴⁷ bk. Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/440-441.
- ⁴⁸ bk. Çağrı, "Muhammed", 30/443.
- ⁴⁹ bk. Mehmet Önal, *Bireysel Rehberlik Yönüyle Hz. Muhammed* (İstanbul: Bilsam Yayınları, 2015), 11.
- ⁵⁰ bk. İsrâ suresi, 15. ayet.
- ⁵¹ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/184.
- ⁵² bk. Kehf suresi, 50. ayet.
- ⁵³ bk. Ahzab suresi, 40. ayet.
- ⁵⁴ Ahkaf suresi, 9. ayet.
- ⁵⁵ bk. İlhan Kutluer, "İnsan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/320.
- ⁵⁶ bk. Yusuf suresi, 7, 23-24, 54-56. ayetler.
- ⁵⁷ bk. Sad suresi, 33. ayetler.
- ⁵⁸ bk. Hadid suresi, 25. ayet.
- ⁵⁹ bk. Kalem suresi, 4. ayet; Al-i İmran suresi, 159. ayet; Meryem suresi, 58. ayet.
- ⁶⁰ Sad suresi, 45-47. ayetler.
- ⁶¹ bk. Hicr suresi, 10-11. ayetler; Enam suresi, 25. ayet.
- ⁶² Kehf suresi, 56. ayet.
- ⁶³ Araf suresi 35. ayet.
- ⁶⁴ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Dünya" (Erişim 27 Aralık 2023).
- ⁶⁵ bk. Süleyman Uludağ, "Dünya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/22.
- ⁶⁶ Fecr suresi, 6. ayet; Tekâşür suresi, 1. ayet.
- ⁶⁷ Bakara suresi, 96. ayet.
- ⁶⁸ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/679.
- ⁶⁹ bk. Maide suresi, 77. ve 87. ayetler.
- ⁷⁰ bk. Bakara suresi, 201. ayet; Araf suresi, 156. ayet.
- ⁷¹ bk. Burhan İşliyen, *Dünyevîleşme* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), 67.
- ⁷² bk. Maide suresi, 4. ayet; Bakara suresi, 57-58. ayetler.
- ⁷³ Araf suresi, 32. ayet.
- ⁷⁴ bk. Fatiha suresi, 6-7. ayetler.
- ⁷⁵ Necm suresi, 39-41. ayetler.
- ⁷⁶ bk. Mehmet Emin Özafşar vd., *Hadislerle İslâm* (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 1/34.
- ⁷⁷ bk. Al-i İmran suresi, 14. ayet; Kehf suresi, 28. ayet; Taha suresi, 131. ayet; Kasas suresi, 60. ayet.
- ⁷⁸ Al-i İmran suresi, 185. ayet.

Sonnot

- ⁷⁹ bk. Enam suresi, 70. ayet; Nahl suresi, 107. ayet.
- ⁸⁰ Hadid suresi, 20-21. ayetler.
- ⁸¹ Kehf suresi, 45-47. ayetler. Ayrıca bk. Yunus suresi, 24-25. ayetler.
- ⁸² bk. İşliyen, *Dünyevîleşme*, 68-69.
- ⁸³ bk. Hud suresi, 61. ayet.
- ⁸⁴ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Ahlak", (Erişim 9 Ocak 2023).
- ⁸⁵ bk. Serinsu vd., "Ahlak", 9.
- ⁸⁶ bk. Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed Gazzâlî, *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*, Trc: Ahmet Serdaroglu (İstanbul: Bedir Yayınları, Ts.), 3/125.
- ⁸⁷ bk. Nisa suresi, 36, 114. ayetler; Nahl suresi, 90. ayet.
- ⁸⁸ Kalem suresi, 4. ayet.
- ⁸⁹ Ebu Davud, Sünnet, 15.
- ⁹⁰ Müslim, Fedâil, 68; Buhari, Fezâ'ilü ashâbi'n-nebî, 27.
- ⁹¹ bk. Nur suresi, 30-31. ayet.
- ⁹² bk. Bakara suresi, 45. ayet; Hac suresi, 35. ayet; Asr suresi, 3. ayet.
- ⁹³ bk. Fetih suresi, 29. ayet; Beled suresi, 17. ayet.
- ⁹⁴ bk. Furkan suresi, 72. ayet.
- ⁹⁵ bk. Müminun suresi, 5. ayet; Mearic suresi, 31. ayet.
- ⁹⁶ bk. Hucurat suresi, 11. ayet.
- ⁹⁷ bk. Lokman suresi, 18. ayet.
- ⁹⁸ bk. Al-i İmran suresi, 134. ayet.
- ⁹⁹ bk. Ahkaf suresi, 13. ayet.
- ¹⁰⁰ bk. Nisa suresi, 135. ayet; Maide suresi, 8. ayet.
- ¹⁰¹ Hucurat suresi, 12. ayet.
- ¹⁰² Al-i İmran suresi, 133-136. ayetler.
- ¹⁰³ Al-i İmran suresi, 135. ayet.
- ¹⁰⁴ Gazzâlî, *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*, 3/134-137.
- ¹⁰⁵ Ejder Okumuş, *Kur'an'da Toplumsal Çöküş* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002), 17.
- ¹⁰⁶ Bakara suresi, 195. ayet.
- ¹⁰⁷ bk. Hucurat suresi, 13. ayet.
- ¹⁰⁸ bk. Bakara suresi, 143. ayet.
- ¹⁰⁹ Nisa suresi, 36. ayet.
- ¹¹⁰ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/67.
- ¹¹¹ bk. Tahrim suresi, 6. ayet.
- ¹¹² bk. Nur suresi, 4, 8, 23, 26. ayetler.
- ¹¹³ bk. İsra suresi, 32. ayet; Nur suresi, 30-31. ayetler.
- ¹¹⁴ bk. Nur suresi, 32. ayet.
- ¹¹⁵ Tirmizi, Zekât, 26; Nesai, Zekât, 82.
- ¹¹⁶ bk. Mustafa Çağrı, "Komşu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/207.
- ¹¹⁷ Ali Rıza Gül, "İslâm İktisat Düşüncesinin Kur'an'daki Temelleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/ 2, (2010), 35-36.
- ¹¹⁸ Hadid suresi, 7. ayet.
- ¹¹⁹ bk. Bakara suresi, 261-272. ayetler.
- ¹²⁰ bk. Bakara suresi, 273. ayet.
- ¹²¹ Araf suresi, 85. ayet. Ayrıca bk. Hud suresi, 85. ayet.
- ¹²² bk. Nisa suresi, 12, 33. ayetler.
- ¹²³ bk. Komisyon, *Hadislerle İslâm*, 5/295-296.
- ¹²⁴ bk. Bakara suresi, 180. ayet.
- ¹²⁵ bk. İzzet Sargın, "Toplumsal Düzen Açısından Hukuk ve Devlet", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1, (2009), 160.
- ¹²⁶ bk. Bakara suresi, 177. ayet; Enam suresi, 151-153. ayetler; Beled suresi, 12-20. ayetler; Maide suresi, 90-91. ayetler; Ca-siye suresi, 7-11. ayetler.
- ¹²⁷ Maide suresi, 8. ayet.
- ¹²⁸ Rad suresi, 11. ayet.
- ¹²⁹ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/486.
- ¹³⁰ *Güncel Türkçe Sözlük*, "lütuf" (Erişim 27 Aralık 2023).
- ¹³¹ bk. İlyas Çelebi, "Lutuf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 24/239.
- ¹³² bk. Rahman suresi, 5-8. ayetler.
- ¹³³ Lokman suresi, 20. ayet.
- ¹³⁴ bk. Fatır suresi, 12. ayet.
- ¹³⁵ bk. Enam suresi, 96. ayet.
- ¹³⁶ bk. Buruc suresi, 1. ayet; Şems suresi, 2. ayet; Müddesir suresi, 33. ayet.
- ¹³⁷ bk. Furkan suresi, 47. ayet.
- ¹³⁸ bk. Enam suresi, 97. ayet.
- ¹³⁹ bk. Hac suresi, 5. ayet.
- ¹⁴⁰ bk. Enam suresi, 99. ayet.
- ¹⁴¹ Enam suresi, 98. ayet.
- ¹⁴² bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/444.
- ¹⁴³ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâl-i Âlisi ve Tefsiri* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.), 6/2725
- ¹⁴⁴ Enam suresi, 95. ayet.
- ¹⁴⁵ Celal Kırca, *Kur'an ve Bilim* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1996), 34-35.
- ¹⁴⁶ Rad suresi, 41. ayet.
- ¹⁴⁷ Rum suresi, 46. ayet.
- ¹⁴⁸ Ebu Davud, İmare, 35, 37.
- ¹⁴⁹ bk. Nahl suresi, 18. ayet.
- ¹⁵⁰ bk. Rum suresi, 41. ayet.
- ¹⁵¹ bk. Rum suresi, 45. ayet.
- ¹⁵² bk. Rum suresi, 44, 58-59. ayetler. Ayrıca bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/228-229.
- ¹⁵³ bk. Ömer Faruk Harman, "İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/269.
- ¹⁵⁴ Enam suresi, 75. ayet.
- ¹⁵⁵ Meryem suresi, 42-43. ayetler.
- ¹⁵⁶ bk. M. Cüneyt Gökçe, "Tahkiki İman Arayışında Hz. İbrahim Örneği", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2020), 278.
- ¹⁵⁷ Enam suresi, 76-79. ayetler.
- ¹⁵⁸ Harman, "İbrahim", 21/269.
- ¹⁵⁹ Muammer Esen, "Hz. İbrahim'in İmanı ve Tevhit Mücadelesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52/2 (2011), 116.
- ¹⁶⁰ Enam suresi, 80-81. ayetler.
- ¹⁶¹ Ramazan Gürel, *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim (as)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 67.

3. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'DE İYİ İNSANIN BAZI ÖZELLİKLERİ

Anahtar Kavramlar

- * Dua
- * İman
- * İnabe
- * Nimet
- * Sabır
- * Salih amel
- * Tefekkür
- * Tövbe

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- İman ile salih amel ilişkisini,
- İnsanın psikolojik özelliklerini inanç bağlamında anlatan ayetleri,
- İnsanlara verilen nimetlerin anlatıldığı ayetleri,
- Kur'an-ı Kerim'in ilme verdiği önemi,
- Başarı ve kazancın çalışmaya bağlı olduğunu,
- Ayetlerden hareketle sabrın ve olaylar karşısında psikolojik sağlamlığın önemini,
- İnsanın Allah (cc) ile olan ilişkisini,
- Kur'an-ı Kerim'de geçen peygamber dualarını öğreneceksiniz.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Sizce iman etmenin insan davranışlarına nasıl bir etkisi olabilir?
2. İnsanların kendilerine verilen nimetlere karşı tutumu nasıl olmalıdır?
3. İlim sahibi olmak ile cehalet arasındaki farklılıklar nelerdir?
4. Sabrın insan karakterine etkileri neler olabilir?
5. İnsanların Allah (cc) ile iletişim kurma biçimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
6. Sizce Kur'an-ı Kerim'de peygamber dualarına neden yer verilmiştir?

3. KUR'AN-I KERİM'DE İYİ İNSANIN BAZI ÖZELLİKLERİ

Günlük hayatta sergilediğiniz iyi davranışlara örnekler veriniz.

Açıklayalım

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

(Kendine bir hoşça bak; alemin özüsün sen.

Varlıkların gözbebeği olan insansın sen.)

(Gölpınarlı, Şeyh Galip
Divanından Seçmeler, 10.)

Bu şüirden yola çıkarak insan ve varlık ilişkisine dair düşüncelerinizi açıklayınız.

Tarihin her döneminde insanın varlığı ve niteliklerine dair farklı tanımlar yapılmıştır. Örneğin günümüzde insan daha çok biyolojik yönü ön plana çıkarılarak tanımlanırken Kur'an-ı Kerim'de insanın mahiyeti iman, ahlak, sorumluluk, emanet, düşünmek, çalışmak, üretmek gibi ilkeler üzerinden açıklanır.

Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de insanın özgünlüğüne vurgu yaparak onun kâinattaki birçok varlık karşısında eşsiz kılınışı hakkında şöyle buyurur: **“Ant olsun biz Âdemoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık.”**¹

İnsanın üstünlük ve özgünlüğü, büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirir. Kur'an-ı Kerim'de insana seçkinlik kazandıran akıl ve düşünme gibi özelliklere sıklıkla vurgu yapılır.² Bu sebeple insandan kendisine verilen nimetlere karşı şükretmesi, çalışması ve fedakârlık yapması beklenir. İman edip yararlı işler yapanlara ise bu davranışlarının karşılığında büyük bir mükâfatın verileceği müjdelendir.

Hız. Peygamber “İslam konusunda bana öyle bir şey söyle ki bir daha kimseye ondan bir şey sormayayım.” diyen sahabiye, şöyle cevap vermiştir: *“Rabbim Allah'tır de sonra da dosdoğru ol.”*³ Bu cevap, Kur'an-ı Kerim'de tarif edilen iyi insanın özelliklerinin özeti niteliğindedir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (cc) insanı davet ettiği yolun haritası; insan için bir rahmet, müjdeci ve hatırlatıcıdır.⁴

3.1. İman ve Salih Amel İlişkisi

İman, sözlükte “Allah'a (cc), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere, hayır ve şerrin Allah'tan (cc) olduğuna inanmaktır.”⁵ Başka bir ifadeyle iman “Allah'tan (cc) alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek”tir.⁶ Bu hususlar imanın altı esasının yanı sıra bazı amelî ve ahlaki hükümleri de kapsar.⁷ İmanın dayandığı iki ana kavram vardır. Bunlar “tasdik” ve “ikrar”dır. Tasdik kalple, ikrar dil ile yapılır. İman, kalpte onaylanır ve bu onay dille söylenerek ilan edilir. İnsanın iç dünyasıyla ilgili bir kavram olduğu için psikolojide de “ferdin kendisini inanmaya çağıran dinî davete verdiği olumlu bir derunî cevap”⁸ şeklinde tanımlanır. İmanın bu tanımında inananın kişiyi olumlu etkileyen yönüne vurgu yapılır. İman, düşünmeye konu olması bakımından felsefede ise “Allah'ın (cc) varlığını birtakım bilgi ve kavramlara dayandırarak kabul eden zihnî süreçler.”⁹ olarak tanımlanır.

Görsel 3.1: İman, insanı Allah'a (cc) yakınlaştırır.

Kur'an-ı Kerim'de de "iman edenler ve salih amel işleyenler" ifadelerini içeren pek çok ayet vardır.¹⁰ Dinin esaslarını gönülden benimsemiş fakat emir ve yasakları konusunda hataları olan kimse işlediği günahları helal saymadığı müddetçe mümin sayılır. Bu kişilerin, yapmadığı ibadetler için tövbe etmesi ve Allah'tan (cc) bağışlanma dilemesi gerekir.

Kur'an-ı Kerim'de **"Allah yeri ve gökleri, dünya nimetlerini, hayatı ve ölümü, hangilerinin daha güzel amel edecekleri hususunda insanları denemek için yaratmıştır."**¹¹ buyrulur. Bu bakımdan iman etmenin, kişinin düşünce ve davranışlarına yön vermesi gerekir. İnsan davranışlarında kendini gösteren amel, iradeye dayalı iş ve davranış demektir. "Güzel, yararlı, faydalı, iyi iş" anlamına gelen salih amel dinin yapılmasını emir ve tavsiye ettiği davranışlardır.¹² Namaz kılmak, oruç tutmak gibi farz olan ibadetlerle birlikte iyi olarak nitelenen pek çok davranış salih amellere örnektir. Hz. Peygamber, iki kişinin arasını düzeltmenin, nafile ibadetlerden daha hayırlı olduğunu söyleyerek salih amelin önemini vurgular.¹³ Anne babaya itaat etmek, insanlara yardım etmek, toplumda huzuru sağlamak için çalışmak, ilim öğrenmek gibi davranışlar da salih amellere dendir.

Allah'a (cc) kul olmanın yolu doğru bir inanca sahip olmaktan geçer. Doğru inanç, doğru bilgiye ihtiyaç duyar. Bunun için imanı amel ve ilim ile desteklemek gerekir. İman, varlığın hakikatine uygun davranmaktır, salih amel ise insanı bu hakikate ulaştıran yoldur. Kur'an-ı Kerim buna uygun davranan müminleri şöyle müjdeler: **"İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara gelince halkın en hayırlısı da onlardır."**¹⁴

Allah'tan (cc) gelen her şeye razı olan, isyan etmeden dünyadaki zorluklarla mücadele etmeye çalışan kullar Kur'an-ı Kerim'de şöyle övülür: **"... Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte bu, Rabbinin sayıp O'na saygı duyanlar içindir."**¹⁵ Dünya hayatında fesat çıkaranlar, düzen bozanlar ve bu davranışlarında bilinçli bir şekilde ısrarcı olanlar ise yaptıklarının cezasını ahirette göreceklerdir.¹⁶

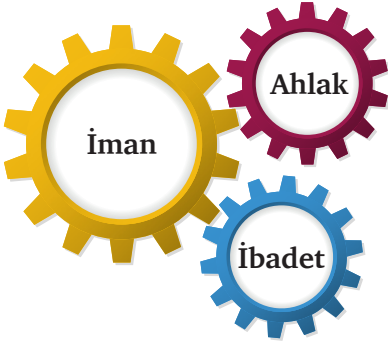
İman edip sonra salih amel işleyen kullar Allah'tan (cc) amellerinin karşılığını fazlasıyla alacak ve ahirette ebedî saadete ulaşacaklardır.¹⁷ Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) vadettiği cennete kavuşmak için ibadetlerin ihlas ve ihsan içinde yapılması gerekir. İhlas; kulun ibadet ve davranışlarında içten ve samimi olması, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak istemesi ve yapılan işlerin karşılığını yalnızca Allah'tan (cc) beklemesiyle ilgilidir.¹⁸ Bu yaklaşımla yapılan her güzel davranış ibadet sayılacağı gibi aksi bir niyet de insanı günaha sevk eder. Örneğin riya, gösteriş, haksızlık, çıkar gütmek gibi niyetlerle yapılan ameller ahirette karşılık bulamaz. Bundan dolayı ihlas, amellerin sıhhati açısından oldukça önemli bir ilkedir. İhsan ise "Allah'ı (cc) görüyormuş gibi ibadet etmek" demektir.¹⁹ Amellerin şirke ulaşmadan tevhide uygun olarak yapılmasını sağlar.

Görsel 3.2: Karşılıklı güven, emniyet ve huzur imanın neticesidir.

Görsel 3.3: İnsanın davranışlarının inancıyla uyum içinde olması, imanın hayata yansımalarının en belirgin göstergesidir.

Yapılan ibadetlerin ve salih amellerin Allah (cc) katında bir değerinin olması için iman etmiş olmak gerekir. Kur'an-ı Kerim'de **“De ki: Kulluğunuz ve niyazınız olmasa Allah size ne diye değer versin! (Ey inkârcılar!) Siz O'nun dinini yalan saydığınız için bunun günahı artık yakanızı bırakmayacak!”**²⁰ buyrulur. İnsan amellerinin değeri yalnız Allah'a (cc) kul olmakla ortaya çıkar. Örneğin kibrin, paranın veya eşyanın kölesi olmuş bir insan Allah'a (cc) hakiki anlamda kulluk edemeyebilir. Kişinin fark etmeden niyetini etkileyen bu gibi zaafılar yapılan amelin de değerini belirleyecektir. Bundan dolayı Hz. Peygamber *“Ameller niyete göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır.”* buyurmuştur.²¹

İbadetlerin Geçerlilik Şartlarından Bazıları

Hz. Peygamber başka bir hadisinde “Allah sizin suretleriniz ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”²² buyurur. Bu bakımdan iman ettiğini söyleyen bir kişinin bunu amelleriyle göstermesi gerekir. Amelsiz iman meyvsesiz bir ağaca benzer. Nasıl ki uygun şartlarda bakımı yapılmayan, yeterli su ve ışığı almayan bitkiler, solup giderse amellerle desteklenmeyen iman da zamanla yok olabilir. Dolayısıyla kalpteki imanın devam etmesi, salih amellerle korunmasına bağlıdır. Kur'an-ı Kerim'de buna uygun davranan kulların özellikleri şöyle belirtilmiştir:²³

- Onlar;
- Rablerine gece gündüz secde eden,
 - yalnızca Allah'a (cc) kulluk eden,
 - zina etmeyen,
 - yalancı şahitlik yapmayan,
 - öldürmeyen,
 - israf ve cimrilik etmeyen,
 - faydasız işlerle uğraşmayan kullardır.

Takva, Allah'a (cc) karşı sorumluluk bilinciyle farzları ve vacipleri hakkıyla yerine getirmektir. Allah' a (cc) karşı duyulan derin sevgi ve saygının bir neticesidir.²⁴ İmanını takva ile sağlamlaştıran kişilere "müttaki" denir. Müttaki bir kul, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını yerine getirme noktasında gayretli ve kararlıdır. Kur'an-ı Kerim müttaki kulları şöyle tanımlar: "... Onlar, Allah'a verdikleri sözü yerine getirirler, yeminlerini asla bozmazlar. Onlar Allah'ın, korunmasını emrettiği bağı koruyan, Rablerine saygıda kusur etmeyen, hesabın kötü sonuç vermesinden korkan kimselerdir. Ve onlar Rablerinin rızasını elde etmek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda gizli açık harcayan, kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte dünya hayatının güzel sonu (cennet) sadece onlarındır."²⁵

Açıklayalım

"Sizin en hayırlınız kendisinden hayır umulan ve asla kötülük beklenmeyendir."

(Buhari, Edep, 57.)

Bu hadiste, imanın hangi yönüne dikkat çekilmektedir? Açıklayınız.

Salih ameller insanın sıratı müstakim üzere kalması için emredilmiştir. Bu yüzden sadece ibadetlere değil tüm hayata yansımalıdır. Özellikle namaz ve oruç gibi ibadetleri eksiksiz yerine getirmek, her durumda doğru ve dürüst olmak, varlıklara karşı merhametli ve alçak gönüllü olmak, verilen sözü tutmak, güvenilir olmak müminlerin özellikleridir. Kur'an-ı Kerim'de de buna uygun davranan müminlerden şöyle bahsedilir: "Ey iman edenler! Allah'tan korkun, O'na yaklaşıma vesile arayın ve O'nun yolunda çaba harcayın ki kurtuluşa eresiniz."²⁶

Müslümanların yerine getiremedikleri amelleri için kendilerini sorumlu hissetmeleri Allah'a (cc) imanının bir neticesidir. İnananlar salih amellere karşı duyarsızlaşırsa zamanla fasıklığa sürüklenebilirler. Kur'an-ı Kerim'de, iman edip salih ameller işleyenlerin kötü hâllerinin iyiye çevrileceği ve günahkârlık karşısında Allah'ın (cc) çok bağışlayıcı olduğuna sıklıkla vurgu yapılır.²⁷

İNANÇ BAKIMINDAN İNSANLARIN DURUMU

Mümin: Allah (cc) tarafından peygamber aracılığıyla gelen her şeyi tereddütsüz kabul eden kişi.

(bk. Serinsu vd., "Mümin", 259.)

Müşrik: Allah'a (cc) inandığını söylediği hâlde tabiat olaylarının yaratılmasını Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a ortak koşan kimse.

(bk. Serinsu vd., "Müşrik", 259.)

Kâfir: Allah'ın (cc) varlığını inkâr eden, tanımayan, reddeden kişi.

(bk. Serinsu vd., "Kâfir", 190.)

Münafık: Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olan kimse.

(bk. Serinsu vd., "Münafık", 262.)

3.2. İnanç Bağlamında İnsan Psikolojisi

İnanmak insanların duygu ve davranışlarını nasıl etkiler? Belirtiniz.

İnsan; fiziksel, duygusal ve zihinsel yapıya sahip bir varlıktır. Onun sağlıklı yaşayabilmesi ruh, beden, akıl gibi tüm unsurların uyum içinde çalışmasına bağlıdır. Allah (cc); insanın eğilimlerini, zaaflarını, eksikliklerini çok iyi bildiği için bu durumlarla duygusal ve zihinsel olarak nasıl başa çıkacağını insana öğretmiştir.

İnsanın iç dünyasını şekillendiren genellikle duyguları ve düşünceleridir. Bu duygu ve düşünceler kişinin iman, ibadet ve ahlakına yön verir. İman, Allah'a (cc) teslim olmayı gerektirir ve bu sayede insana psikolojik sağlamlık kazandırır. İman ile insan, kendisinden daha güçlü/aşkın bir varlığa dayanır ve buradan aldığı güçle zorluklara karşı mücadele etme gücü kazanır.

Kur'an-ı Kerim'de inançsız insanların psikolojik zafiyetlerine dikkat çekilerek insanın kendi varlığını fark etmesi istenir. Allah'a (cc) duyulan inanç insanın bu zafiyetlerden kurtulmasına yardımcı olur. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyrulur: **“Eğer insana tarafımızdan bir nimet tattırır da sonra ondan çekip alırsak tamamen ümitsizliğe düşer, nan-körleşir. Eğer başına gelen bir sıkıntıdan sonra ona bir nimet tattırırsak “Kötü durumlar benden uzaklaşıp gitti” der. Artık onun bütün yaptığı sevinmek ve övünmektir. Ancak sabredip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar böyle değildir. İşte onlar için bir bağış ve büyük bir mükâfat vardır.”**²⁸

İnsanın doğasında bencillik, sabırsızlık ve dayanıksızlık vardır.²⁹ **Sabırlı** olmayı ve güzel işler yapmayı alışkanlık hâline getiren insanlar bu kusurlarını düzeltmeyi başarabilir. Bütün zorluklara rağmen bu insanlar Allah'tan (cc) ümidini kesmez. Ümitsizlik ve karamsarlık Allah'a (cc) imanı olmayan insanlar için söz konusudur.³⁰ Müslümanlar yokluk, zorluk, hastalıkların yanında varlık, bolluk ve zenginliğin de imtihan olduğunu bilincindedir.

Yorumlayalım

Bu ayet ve özdeyişten yararlanarak “Allah'ı (cc) unutmak” ve “kendini bilmek” ifadelerinden neler kastedildiğini sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

“Ve onlar gibi olmayın ki Allah'ı unutmuşlardır da Allah da onlara kendilerini unutturmuştur...”

(Haşr suresi, 19. ayet.)

“Sen kendini bil ki Rabbini de bilesin.”

(bk. İbn Atıyye, V, 291.)

Görsel 3.4: İnanan insan her ortamda Allah'a (cc) yönelir.

Allah'a (cc) karşı şüphe içinde olan insanlar, başlarına gelen musibetlerden kurtulmak için Allah'a (cc) yazar. Bu musibetlerden kurtuldukları zaman da sanki Allah (cc) yokmuş gibi yaşamaya devam eder.³¹ Ancak müminler başına gelen musibetlere karşı sabır içinde Allah'tan (cc) yardım ister. Sıkıntıdan kurtulduğu zaman da bolca şükreder, sadaka ve salih amellerle Allah'a (cc) karşı minnettarlığını gösterir. Kur'an-ı Kerim'de başı sıkıştığında Allah'ı (cc) yardıma çağırıp kurtulduklarında ise hemen inkârcı hâllerine dönenlerden bahsedilir.³²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِّ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ
الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ٦٥

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“Onlar bir gemiye bindikleri zaman (fırtına korkusuyla), kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla Allah'a yazarlar fakat onları sağ salim karaya çıkardığında bakarsın ki yine Allah'a ortak koşuyorlar.”

(Ankebut suresi, 65. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de insanın seçimlerinden sorumlu olduğu, Allah'ın (cc) kimseye haksızlık etmeyeceği şöyle vurgulanır: **“Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir.”**³³ Başka bir ayette ise şer olanı isteyen ve bunda acele eden insandan **“İnsan, şerri de hayrı istediği gibi ister. İnsan pek acelecidir!”**³⁴ şeklinde bahsedilir. İnsanın tabiatı gereği aceleci yapısını, inançlı olmak törpüler. Onun sabırsız tabiatına karşın kâinattaki her şey bir kanuna göre hareket eder. Bu yüzden insanın istekleri önce kendi gayretiyle belli bir olgunluğa erişir. Müslümanlar, ellerinden geleni yaptıktan sonra dua, ibadet ve zikirle Allah'a (cc) teslim olur.

Müslümanlardan yalnızca zorluk ve darlık anında değil bolluk ve varlık anında da Allah'tan (cc) yüz çevirmeyen, nimetlere şükreden, zorluklara sabreden kimseler olması beklenir. Sahip olunan güzelliklerin kendinden kaynaklandığını, kötülüklerin ise Allah'tan (cc) geldiğini düşünmek mümin-den beklenmeyen bir durumdur. Aksine mümin kimse başına gelen tüm başarı ve güzellikleri Allah'ın (cc) bir lütfu ve ikramı olarak görür. İnsanın değişken bir doğaya sahip olduğu, nimetler geldiğinde unutkan ve nankör, nimetleri kaybedince ümitsizliğe düştüğünden Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahsedilir:

Konuşalım

- “Gerçekten insan tahammülsüz, hırslı, aceleci ve sabırsız yaratılmıştır. Başına bir fenalık gelince feryat eder; hayır dokundu mu kıskanç ve cimri kesilir.”
(Mearic suresi, 19-21 ayetler.)
- “Allah sizden yükünüzü hafifletmek ister; çünkü insan zayıf yaratılmıştır.”
(Nisa suresi, 28 ayet.)
- “Şüphesiz insan, Rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir. Ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür.”
(Adiyat suresi, 6-8 ayetler.)

Bu ayetlerde insanın hangi psikolojik yönlerine dikkat çekilmektedir? Sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

▼
Görsel 3.5: Yüce Allah'a samimiyetle yönelenler, ahirette bunun karşılığını alacaklardır.

“İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirip yan çizer; başına bir kötülük gelince de hemen karamsarlığa düşer. De ki: Herkes kendi mizaç ve karakterine yol tuttuğunu çok iyi bilmektedir.”³⁵ Örneğin deprem, sel, kaza, hastalık, başarısızlık gibi olumsuz durumları Allah’tan (cc); başarı, sağlık, zenginlik, güzellik gibi durumları da kendi çabasının sonucu olarak görmek, müminlerin karakteri değildir. Böyle kimseler iyilikleri kendi bilgi, deneyim ve yeteneğinin sonucu olarak görür.³⁶ Müminler, başına herhangi bir olumsuzluk gelmesin diye elinden geleni yaptıktan sonra Allah’a (cc) teslim olur, başına gelen olumsuzluklardan ise dersler çıkarıp ibret alır.

Kur'an-ı Kerim’de Müslümana kendisi için faydalı olana yönelmesi tavsiye edilirken dünya nimetlerine aşırı düşkünlüğün ve tembelliğin insanı kötü ve çirkin olana yakınlaştırdığı da hatırlatılır. Ahireti ve dünya nimetlerinin sahibini inkâr edenlerden ise şöyle bahsedilir: **“Ne dersiniz? Eğer o (Kur’an) Allah katından olup da siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman derin bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?”** Varlığımızın delillerini, (uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur’an’ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şahit olması yetmez mi? İyi bilin ki, onlar Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler.”³⁷

Dünya nimetlerine çok fazla odaklanmak, insanın sıkıntılar karşısında dayanaksız ve karamsar olmasına sebep olur. İnançlı olmak ise sıkıntıların imtihan ve günahlara kefareti, her zorlukla beraber kolaylığın da olduğunu hatırlatarak onların ümitsizliğe düşmesini engeller. Kur'an-ı Kerim’de iman insanı sağladığı yüksek ahlak ve sorumluluk bilincine vurgu yapılarak ahirette hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağı insanlara hatırlatılır.³⁸ Bu bakımdan inancın, insanların acıyla ve haksızlıkla başa çıkma çabalarını olumlu yönde etkilediği açıktır. İnsanın iç huzuru ve mutluluğu, Allah’a (cc) yakınlık ve O’na teslimiyetle elde edilir. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim’de insana kendini tanıma ve zayıf yönleriyle başa çıkma hakkında uyarılar yapılır.

Yazalım

İnsanların bazı olumsuz özellikleri aşağıda verilmiştir. Kur'an-ı Kerim’in bunlara önerdiği olumlu özellikler nelerdir? Örnekte olduğu gibi yazınız.

Öfke	 <i>Sabretmek</i>	Tembellik	
Hırs		Kibir	
Bencillik		Ümitsizlik	
Sorumsuzluk		Nankörlük	

3.3. Nimetleri Fark Etmek

Sahip olduğunuz nimetler nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

Kur'an-ı Kerim'de insana verilen nimetler detaylı şekilde anlatılır. Allah (cc), insanı dünyadaki varlıklara anlam katmak üzere yaratmış ve ona çeşitli nimetler vermiştir.³⁹ Hayırlı mal, servet, varlık, yiyecek, içecek gibi varlıklar insanlara verilen nimetlere birer örnektir. Bunların yanında Allah (cc) tarafından insanlara başta iman olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve onların zararlardan uzaklaştırılması birer nimettir.⁴⁰ Allah'ın (cc) kuluna maddi ve manevi her türlü yardımı nimet kapsamındadır. Örneğin darda kalan müminlerin gönlüne doğan huzur ve güven duygusu bir nimettir.⁴¹

Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de **“O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini size muhassar kıldı. Şüphe yok ki bunda te-fekkür eden bir topluluk için deliller vardır.”**⁴² buyurarak insanın tüm varlığa hükmettiğini bildirir. Bu durum, akıl ve bilgi sayesinde. Allah (cc) insanın varlığa hükmetmesine iyi ve faydalı olması şartıyla müsaade etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insana, verilen nimetlere karşı nasıl bir tutum sergilemesi gerektiği de bildirilir. Kur'an-ı Kerim'de insanın özgürlüğüne vurgu yapılarak nimetlerin de imtihan dahilinde olduğu şöyle hatırlatılır: **“Doğru yolu göstermek Allah'a aittir. Yolum eğrisi de vardır. Allah dileyseydi hepinizi doğru yola iletirdi.”**⁴³

Hikmet, ilk bakışta görülemeyen veya anlaşılamayan hakikatlerdir.⁴⁴ Kur'an-ı Kerim'de bu hakikatlerden çeşitli örnekler sunulur. Bitkiler, hayvanlar, yerin ve göğün yaradılışı, yağmur, rüzgâr, su gibi pek çok nimete dikkat çekilir. Bu nimetler inkâr edenler için Allah'ın (cc) varlığını gösteren deliller içerir ve inananlar için de şükretmeyi gerektiren mesajlar verir.⁴⁵

Paylaşalım

“Biz insana doğru yolu gösterdik, artık ister şükreder ister nankörlük eder.”

(İnsan suresi, 3. ayet.)

Bu ayetle ilgili düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuşalım

Bazı insanlar arzu ettikleri nimetlere sahip olmak için büyü yaptırma, fal baktırma ya da türbe ziyaretlerinde bulunma gibi âdetlerden medet umar.

Bu âdetleri “tevhit inancı” bağlamında değerlendirerek sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Kur'an-ı Kerim'de **“Tohumu ve çekirdeği çatlatan şüphesiz Allah'tır; O, ölüden diriye çıkarır, diriden de ölüyü çıkarmaktadır. İşte Allah budur...”**⁴⁶ buyrulur. Bu örnekler nimetleri yaratan Allah'a (cc) olan bağlılığın artması için verilir. Çünkü nimetlerin sahibini görmezden gelmek veya inkâr etmek büyük bir nankörlüktür. Bununla birlikte insan bazen çok isteyip de sahip olamadığı nimetler için Allah'tan (cc) başka varlıklara yönelir. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şirk olarak değerlendirilir ve konuyla ilgili ayette şöyle ifade edilir: **“Sonra sizden o sıkıntıyı giderince, bir de bakarsınız, içinizden bir kısmı Rablerine ortak koşar.”**⁴⁷

Allah (cc), insana sayısız nimetler vermiştir. Örneğin su, Kur'an-ı Kerim'de yaratılışın ve Allah'ın (cc) varlığının bir delili olarak şöyle belirtilir: **“Allah gökten su indirip onunla ölmüş toprağa hayat vermektedir. Kuşkusuz bunda dinlemesini bilen bir topluluk için açık delil bulunmaktadır.”**⁴⁸ Su; insanlar, hayvanlar, bitkiler ve diğer tüm canlıların devamı için vazgeçilmez bir nimettir.⁴⁹ Allah (cc), kıymetini bilmediğimiz nimetlerin insan varlığı için önemli olduğunu Müslümanlara hatırlatarak bu nimetlerin kıtlığı veya yokluğu gibi durumlarda insanların büyük zorluklar yaşayacağını Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgular: **“Suyunuz çekilirse size yerden kaynayan suyu kim getirebilir?”**⁵⁰

Allah (cc) insanların nimetler üzerine tefekkür etmelerini sağlamak ister. **Tefekkür**, “İnançlı insanların nimetler üzerine düşünmesi, varlığa kalp gözüyle bakması, fikir yürütmesi” gibi anlamlara gelir.⁵¹ Suyun içinde yaratılan canlıların varlığını düşünmek; Dünya, yıldızlar, Güneş ve Ay'ın ahengine dalmak ve bunlar üzerinden Rabbin büyüklüğüne şükretmek bir tefekkürdür. Bu hususla ilgili Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahseder: **“O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır.”**⁵²

İnsanın sorumlulukları arasında nimetlerin gerçek sahibinin Allah (cc) olduğunu bilmesi vardır. Her şey O'nun sonsuz kudretinin, merhametinin ve cömertliğinin sonucudur. Dünyada sahip olunan nimetlerden dolayı insanın ahirette sorguya çekilecek olması Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilir: **“... Sonra o gün, nimetlerden elbette sorguya çekileceksiniz.”**⁵³

Görsel 3.6: Nimetlere şükür onları fark etmektir.

Görsel 3.7: Allah (cc), insanları helal ve temiz nimetlerle rızıklandırır.

Müslümanlar, kendilerine verilen nimetler karşısında Allah'a (cc) salih amellerle minnettarlığını gösterir ve O'na şükreder. Nimetlere şükür her nimetin kendi cinsinden olur. Örneğin aklın şükürü tefekkür etmek, kalbin şükürü iman etmek, dilin şükürü zikretmek ve malın şükürü vermektir. Bu hususta Hz. Peygamber *“Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdamaz.”* buyurur.⁵⁴

İnsan kendi varlığına ve çevresindeki nimetlere baktığında hepsinin bir amaç için yaratıldığını fark eder. Bu durum, insanı Allah'ın (cc) ilim, irade ve tekvin sıfatlarına ulaştırır. Bunca nimeti, ancak çok yüksek bir bilgi ve sınırsız kudret sahibi irade eder. Kur'an-ı Kerim, insanların faydalandığı nimetleri ona hatırlatarak bunları var eden Allah'a (cc) karşı nankörlük etmemesini öğütler. Ayrıca nimetlerin uygun yerlerde kullanılması, bunlardan israf etmeden en iyi şekilde yararlanılması gerektiği insana hatırlatılır.

“... Nitekim size hayvanın karnında, besin artıklarıyla kan arasında (oluşan), içenlere lezzet veren saf süt içiriyoruz.”

(Nahl suresi, 66. ayet.)

“... Ve Rabbin bal arısına şöyle ilham etti: “Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine yuvalar edin. Sonra her türlü besleyici ürünlerden ye; Rabbinin koyduğu kanunlara boyun eğerek çizdiği yollardan git!” Onların karınlarından, farklı renk ve çeşitlerde şerbet (kıvamında bir sıvı) çıkar ki onda insanlara şifa vardır.”

Araştırılmalı

Paylaşalım

Süt ve balın nasıl oluştuğunu araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı bu ayetlerde verilen bilgilerle karşılaştırınız ve bu iki nimetin önemi hakkındaki düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.4. Kur'an-ı Kerim'de İlimin Önemi

İlim öğrenmenin insan ve toplumu değiştirmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

İlim kelimesi sözlükte “Bir şeyi gerçeğe uygun olarak bilmek ve anlamak” demektir.⁵⁵ Allah'ın (cc) sübuti sıfatlarından biri olan “ilim”, Kur'an-ı Kerim'de “vahiy” ve “ilahi bilgi” anlamında kullanılmasının yanında “akli ve tecrübi bilgi” anlamında da kullanılır.⁵⁶

İlim, Allah'ın (cc) varlığını ve ayetlerini daha iyi kavrama, adaletli, huzurlu toplum oluşturma konusunda insanlara yardımcı olur. İlimin önemi Kur'an-ı Kerim ve hadislerde sıkça vurgulanmıştır. Hz. Peygamber, toplumun bilgi düzeyini artırdığı ve cehaleti ortadan kaldırdığı için ilmin öğrenilmesini ve aktarılmasını oldukça önemsemiştir. O, ilim öğrenmeyi ve öğretmeyi sadaka olarak değerlendirerek şöyle buyurur: *“Sadakanın en faziletlisi, Müslümanın bir bilgi öğrenmesi, sonra da o bilgiyi Müslüman kardeşine öğretmesidir.”*⁵⁷

Görsel 3.8: İlim, kişiyi bilgi ve fikir sahibi yapar.

Yorumlayalım

Hiz. Peygamber'e inen ilk ayetlerin "oku" emriyle başlaması ve bu ayetlerde kaleme, yazmaya ve öğrenmeye vurgu yapılması İslam'ın hangi yönüne dikkat çekmektedir? Sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Görsel 3.9: Masjid-i Nebi Müslümanlar'ın ilim ve ibadetle meşgul olduğu, sosyal ve siyasi işlerinin görüldüğü bir yapıdır.

Açıklayalım

"İnsan ölünce üç şey dışında ameli kesilir: Sadakayicariye, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden hayırlı evlat."

(Müslim, Vasiyyet, 14.)

Bu hadiste insanın amelinin kesilmediği üç şeyden biri olarak zikredilen "faydalı ilim"i örneklerle açıklayınız.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

"Yaratan Rabbinin adıyla oku!(1) O, insanı "alak"tan yarattı.(2) Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir.(3-5)"

(Alak suresi, 1-5. ayetler.)

Hiz. Peygamber, ümmetini ilim öğrenmeye teşvik etmiş ve ilim sahibi olmayı üstünlük olarak kabul etmiştir.⁵⁸ Medine'ye hicret ettikten sonra Müslümanların yaptıkları ilk iş, Mescid-i Nebi'ye "Suffe" adı verilen odaları yapmak olmuştur. Sahabe, burada ilim öğrenmek için buluşmuş ve çeşitli müzakere-ler yapmıştır. Hiz. Peygamber tarafından yetiştirilen bu sahabeler İslam'ı öğretmek amacıyla çeşitli beldelere öğretmen olarak gönderilmiştir. Ayrıca öğrendikleri ayet ve hadisleri başkalarına naklederek ilmin yayılmasına vesile olmuşlardır.⁵⁹

Hiz. Peygamber haftanın bir gününü özel olarak kadınların eğitimine ayırmıştır. Bulduğu her fırsatı çevresindekileri eğitmek üzere değerlendiren Hiz. Peygamber'in, Bedir Savaşı'nda Müslümanlara esir düşen müşriklerden okuma yazma bilenleri on Müslümana okuma yazma öğretmek şartıyla serbest bırakması onun ilme verdiği önemi göstermektedir.⁶⁰ Kur'an-ı Kerim'de Hiz. Peygamber'in vahyi öğrenme isteği ve çabası şöyle vurgulanır: "Gerçekliğinde şüphe bulunmayan, her şeye hükümler olan Allah yüceler yücesidir. Sana vahyi tamamlanmadan Kur'an'ı okumada aceleci davranma ve "Rab-bim! İlmimi arttır" de."⁶¹

İslam medeniyetinin en önemli özelliği bilgiyi iman ve ahlakla buluşturmasıdır. Bu bakımdan Hiz. Peygamber "bilgi"yi "değer"den ayırmamıştır. Onun yaptığı en önemli şey bilgi ile "karakter" inşa etmektir. İnsan, bilgi sayesinde varlığın özüne ve hakikatine inebilir. Kur'an-ı Kerim'de ilim ve iman ilişkisine şöyle vurgu yapılır: "Allah'a karşı ancak kul-ları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar."⁶² İlmin artmasıyla Allah'a duyulan saygı ve sevginin de artması bilginin

kalbe, ruha ve davranışlara etkisini gösterir. Bu hususla ilgili Kur'an-ı Kerim'de geçen başka bir ayette ise şöyle buyrulur: **“(Bu adam mı,) yoksa ahiret kaygısıyla ve Rabbinin rahmetine nail olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)? De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!’ Doğrusu ancak akıl ızan sahipleri bunu anlar.”**⁶³

Kur'an-ı Kerim'de ilim genellikle hikmet kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılır.⁶⁹ Hikmet ve ilim birbirleri yerine kullanıldığı gibi birbirlerini tamamlayan iki kavramdır. Bir şeyin iç yüzü, görünmeyen hakikatleri anlamına gelen hikmet, Müslümanların işine yarayan her türlü doğru bilgi anlamında varlığın özünü ve amacını bilmektir.⁶⁴ İslam'a göre hikmet en değerli hazinedir. Bundan dolayı Müslümanlardan her zaman bu hazinenin peşine düşmesi istenir. Hz. Peygamber bir hadisinde bu durumu şöyle ifade eder: *“Hikmet müminin yitiğidir, onu bulduğu yerde alır.”*⁶⁵

İslam, ilmin kimden geldiğine değil faydasına ve doğruluğuna önem vermiştir. O, adına “Cahiliye” denen ve karanlığın hüküm sürdüğü bir ortamda doğmuştur. İslam'ın vaadi, bu cahilliği ve karanlığı aydınlatmaktır. Bu sebeple İslam âlimleri uzun yolculuklar yaparak ilim öğrenmeye gayret etmişlerdir. Bu konuyla ilgili Hz. Peygamber şöyle buyurur: *“İlim için yola koyulan kimse, dönünceye kadar Allah yolundadır.”*⁶⁶

Müslümanlar, kurdukları kütüphaneler ve üniversitelerle bilginin yayılması ve çoğalmasına katkıda bulunmuşlardır. İslam âlimleri, Hz. Peygamber'in açtığı ilim yolunda büyük mesafeler katetmiş, bu konuda birçok faaliyetin öncülüğünü yapmıştır. Felsefe, tıp, astronomi, musiki, coğrafya gibi birçok alanda önemli buluşlar yapıp eserler vermişlerdir. Felsefe alanında Gazali, Farabi, İbni Rüşd; tıp alanında İbni Sina, İbnülheysem; astronomide Ali Kuşçu, Uluğ Bey; coğrafyada Piri Reis, Evliya Çelebi; musikide Dede Efendi, Tamburi Cemil Bey; sanat ve mimaride Osman Hamdi Bey, Mimar Sinan İslam bilim insanlarından bazılarıdır. Bu âlimlerin oluşturduğu ilim medeniyeti tüm dünyaya ilham olmuştur.

Bilgi Kutusu

Hadis alanında otorite kabul edilen Buhari'nin, hadis dinlemek için yolculuk yaptığı beldeler; Nişabur, Bağdat, Basra, Şam, Kudüs, Fustat ve Medine'dir. Buhari, bin kadar hadis hocasından hadis dinlemiştir. Onun bu yolculuklarda yazdığı hadis kitabı olan Sahih-i Buhari'nin dünyanın birçok yerinde çeviri ve şerhleri yapılmıştır.

(bk. el-A'zami, “Buhârî, Muhammed b. İsmâil”, 6/368.)

Görsel 3.10: Kütüphaneler bilgiye erişimi kolaylaştırır ve kültürel mirasın korunmasını sağlar.

Konuşalım

Bu hadis ve hikmetli sözden yararlanarak “ilmin önemi” hakkında sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

- *“Kuşkusuz Allah, ilmi kullarının arasından çekip almaz, bilakis âlimlerin vefatıyla onu alır ve sonunda hiç âlim bırakmaz. İnsanlar da cahil kimseleri önder edinirler. Bu cahillere birtakım sorular sorulur, onlar da bilgisizce fetva verirler. Böylelikle hem kendileri sapar hem de insanları saptırırlar.”*

(Buhari, İlim, 34.)

- “Âlimin ölümü, âlemin ölümüdür.”

Araştırılmalı**Paylaşalım**

Kasas suresi 14. ayet ve Şuara suresi 83. ayette geçen “ilim” kelimesinin hangi anlamlara geldiğini Kur'an-ı Kerim'in meal veya tefsirlerinden araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.11: İstanbul Gülhane parkında Prof. Dr. Fuat Sezgin tarafından kurulan Bilim ve Teknoloji Müzesinde İslam bilginlerinin icatları sergilenmektedir.

Bilginin teknolojiye dönüşmesi, insanın varlığı anlama çabasının sonucudur. Ancak bilginin baskı, zenginleşme ve hükmetme aracı olarak kullanılması İslami bir metot değildir. Müslümanların oluşturduğu medeniyetlerde bilgi, kişilere ve toplumlara fayda sağlayan bir araçtır. Sadece teknolojik bilgi ile varlığın hakikatini idrak etmek mümkün değildir.⁶⁷ Bundan dolayı Hz. Peygamber “Allah'ım! Huşu duymayan kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten ve fayda vermeyen ilimden sana sığınırım.”⁶⁸ diye dua etmiştir.

3.5. Çalışma ve Başarı

Başarılı insanların özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Örneklerle açıklayınız.

Allah (cc), kâinattaki her şeyi belli bir düzen içinde var etmiştir.⁶⁹ Bu düzen içinde akıl ve irade sahibi, özgür bir varlık olarak yaratılan insan, birtakım sorumlulukları yerine getirmekle mükelleftir. İnsanın yeme, içme, barınma, güvenlik gibi zaruri ihtiyaçlar için çalışması sorumlulukların başında gelir. Kur'an-ı Kerim'de çalışmanın önemi sıkça vurgulanır. Çalışmak sadece maddi kazanç elde etmek değil aynı zamanda bir ibadettir. Allah (cc), insanın dünya hayatı için çalışmasını emrederken dönüşün kendisine olduğunu da ona hatırlatarak dünya hayatına dalmaması gerektiğini vurgular. Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de bu hususla ilgili şöyle buyurur: “Yeryüzünü sizin için kullanışlı hâle getiren O'dur. Üzerinde dolaşın ve Allah'ın rızından yiyip için; (ama unutmayın ki) dönüş yalnız Allah'adır.”⁷⁰

Din ve dünya arasındaki denge, kişinin dünyevi ihtiyaçlarını karşılarken dinî sorumluluklarını da yerine getirmesiyle sağlanır. Kişi, dünya hayatını yaşarken iyi bir insan olmaya ve ibadetleriyle Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmaya çalışır. Hz. Peygamber dünya ve ahiret dengesini sağlayan örnek bir şahsiyettir. O, çocuk yaşta çobanlık yapmış, aile ve ticaret hayatında üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmiştir. Bunların yanında bir peygamber olarak ahlak, iman ve ibadetin en yüksek temsilini kendi şahsiyetinde göstermiştir. Bu bakımdan

Görsel 3.12: İnsan, dünyayı imar ederken dönüşün Allah'a (cc) olduğunu unutmamalıdır.

insandan beklenen, kimseye muhtaç olmamak için çalışması, rızkını temin etmesi, Allah'ı (cc) anmaya ve O'na ibadet etmeye devam etmesidir.

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların, aşırılıklardan uzak bir ümmet olduğundan bahsedilir.⁷¹ İslam'da insanların ibadetlerinde ve günlük davranışlarında aşırıya kaçması istenmez. Müslümanlardan dua ve ibadetleriyle meşgul olurken dünya nimetlerinden meşru şekilde faydalanması istenir. Kur'an-ı Kerim'de bu durumdan şöyle bahsedilir: **“Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz.”**⁷² Cuma namazı bitince insanların işine devam etmesi gerektiği üzerine inen bu ayet ibadetin sadece mabetlerde yapılmadığına dikkat çeker. Çünkü Müslümanların günlük hayatta Allah (cc) rızasını kazanmak niyetiyle yaptıkları her davranış ibadettir.

Hz. Peygamber çalışmayı ve üretmeyi tavsiye etmiş, zamanı boş geçirmeyi hoş görmemiştir. O, sağlığın ve boş vaktin kıymetinin bilinmediğini şöyle ifade eder: **“İki nimet vardır ki insanların çoğu bu nimetleri kullanmakta aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit.”**⁷³ Hz. Peygamber, geçimini sağlamak için çalışmaya ve bu çalışmanın helal yollarla yapılmasına önem vermiştir. Kazancın helal olması İslami kurallara uygun yollarla temin edilmesine bağlıdır. Şans oyunları, faiz, hırsızlık gibi yollarla temin edilen kazanç İslami açıdan helal değildir. Dolayısıyla Müslümanların kazancı İslam ahlakına ve toplumsal değerlere uygun olmalıdır.

Allah'ın (cc) en seçkin kulları olan peygamberlerin, geçimlerini temin için çalışmaları gerektiği Davud (as) örneğinde şöyle anlatılır: “Bir defasında insan suretine girmiş bir melek, Davud'un (as) hem kendisi hem de ümmeti için hayırlı bir insan olduğunu ancak kendisinin ve ev halkının geçimini devlet hazinesinden karşılamasının doğru olmadığını söyleyince Davud (as), Allah'a (cc) yalvararak geçimini temin edecek bir kazanç yolu ihsan etmesini O'ndan diler. Bunun üzerine kendisine zırh yapma sanatı öğretilir.”⁷⁴ Hz. Peygamber, ümmetine çalışmanın önemini Davud'u (as) örnek göstererek şöyle hatırlatır: **“Kesinlikle hiç kimse kendi el emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir...”**⁷⁵

Açıklayalım

“Din kolaylıktır. Dini aşmak isteyen kimse, ona yenik düşer. O hâlde, orta yolu tutunuz, en iyiyi yapmaya çalışınız, o zaman size müjdeler olsun...”

(Buhari, İman, 29.)

“Sizden birinizin urganını alıp dağa giderek bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah'ın onun itibarını koruması, bir şey verip vermeyecekleri belli olmayan kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır.”

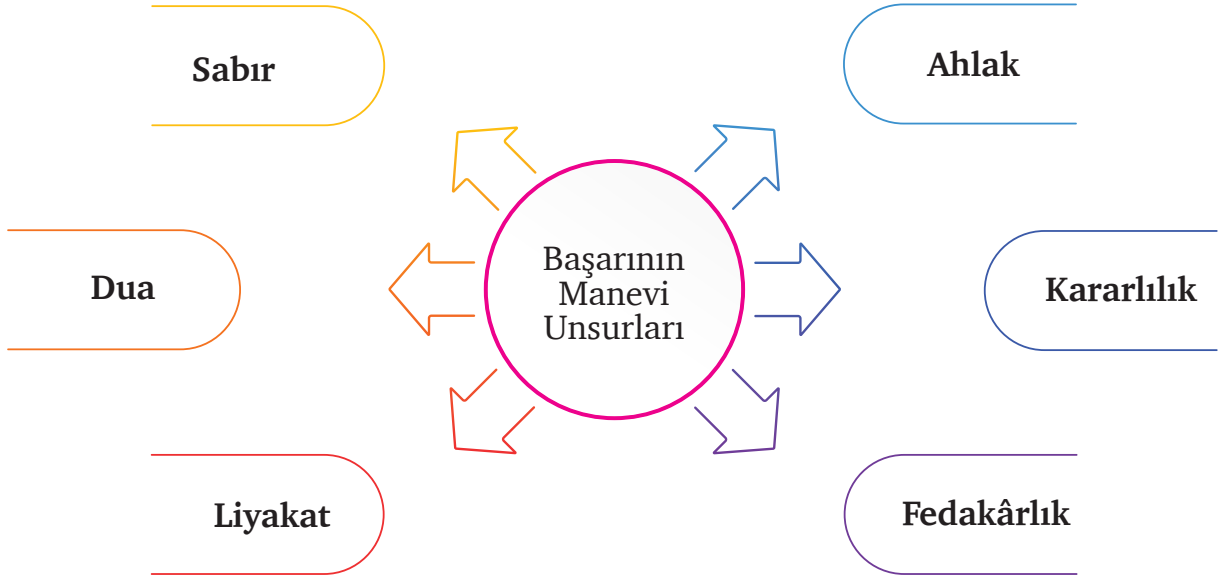
(Buhari, Zekât, 50.)

Bu hadislerden hareketle din ve dünya dengesinin nasıl sağlanması gerektiğini açıklayınız.

► **Görsel 3.13:** Peygamberlerin birçoğu geçimlerini çobanlık yaparak sağlamıştır.

▼ **Görsel 3.14:** Davud (as) zırh yaparak geçimini temin etmiştir (temsili).

Paylaşalım

- “İşleyen demir pas tutmaz.”
- “Emek olmadan yemek olmaz.”

Bu sözlerden yararlanarak çalışma ve başarı hakkındaki düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Belirli bir hedefe ulaşmak, amaçları gerçekleştirmek veya istenilen sonuçları elde etmek bir süreç gerektirir. Bu süreç herkes için farklı olabilir çünkü her insanın hedefleri ve öncelikleri farklıdır. Bu hedefler; zengin olmak, belirli bir statüye ulaşmak, manevi gelişim göstermek, mutlu olmak veya topluma katkıda bulunmakla ilgili olabilir. İnsan, hedefleri doğrultusunda çalışırsa başarıya ulaşır. İnsan, Allah’tan (cc) gelecek her hayra muhtaçtır. Çünkü insanlar ancak kendi çabaları ve Allah’ın (cc) da yardımıyla başarı elde edebilir.

Kişinin rızkını temin etmek için çalışması, saygınlığını koruması açısından önemlidir. İnsanın dünyada elde ettiği başarıların gerçek bir kazanç dönüşmesi ise Allah’ın (cc) varlığına ve ahiretin hak olduğuna iman etmesine bağlıdır. İnsanın dünyada elde ettiği maddi ve manevi tüm başarılar bir gün geriye kalacaktır. Ahiret yurdunda ise insan, emeklerinin karşılığını eksiksiz alacaktır.⁷⁶

İnsanın zaafalarını ortadan kaldırması için kulluk bilincini diri tutması gerekir. Bu bilinç, kişinin sahip olmak istediği şeyler arasında denge kurmasını sağlar. Allah’ın (cc) hoşnut olacağı bir hayat yaşamaya çalışmak insanlara hem dünya hem ahiret başarısı sağlar. Bu açıdan Kur’an-ı Kerim’de insanın rızık temin etmesi istenirken ahiretin varlığı da ona sıklıkla hatırlatılır.

3.6. Sabır ve Metanet

Olumsuz durumlarla veya olaylarla karşılaştığınızda ne gibi tepkiler gösterirsiniz?

İnsan; mutluluk, sevgi, üzüntü, öfke, korku gibi duyguları olan bir varlıktır. Bu duygular dengeli bir şekilde yaşandığı sürece insanın hem bireysel hem de toplumsal olarak gelişmesine

الصَّبْرُ

Görsel 3.15: Allah’ın (cc) isimlerinden “çok sabırlı” anlamına gelen “es-Sabur” isminin hattı.

katkıda bulunur. Örneğin sevgi, insanın hayata olan bağlılığını artırarak daha sağlıklı bir yaşam sürmesini, korku ise insanın tehlikelere karşı uyanık olmasını sağlar. Duyguların doğru bir şekilde yönetilmesini sağlayan etkenlerin başında inanç gelmektedir. Kur'an-ı Kerim, sadece düşünceleri değil duyguları da şekillendirir. Hangi şekilde olursa olsun aşırılığı tasvip etmeyen İslam, inanan insanlara sabrı ve metaneti tavsiye ederek duyguların sağlıklı yönetilmesine yardımcı olur.

Sabır kelimesi, sözlükte “Tutma, engelleme, direnç gösterme, kararlılık” gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise “Hoşa gitmeyen olaylar veya nefse ağır gelen şeyler karşısında Allah’a (cc) güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme hâli” olarak tanımlanır.⁷⁷ Sabır, hayatın zorlukları karşısında insanın yaratıcıyla bağ kurmasına yardımcı olur. Sadece pasif bir duruş veya bekleyiş değildir. Sabrın eyleme dönüşmüş hâli olan metanet ise insanın başına gelen musibetlere, hastalıklara, yokluklara, zorluklara dayanması ve çözüm bulması için harekete geçmesidir.

Müslümanlar hayatlarının her alanında sabrı ve metaneti rehber edinmelidirler. Çünkü sabır; güç, azim, irade ve metanet sahibi peygamberlerin yoludur.⁷⁸ Sabırlı olmak, haksızlıklara boyun eğip sessiz kalmak değil bunlara maruz kalmamak için baştan tedbir almaktır. Örneğin cehalete düşmemek için ilim yolundaki güçlükleri göğüslemek, düşmanlara ezilmemek için savaşın sıkıntılarına katlanmak birer sabır örneğidir.⁷⁹ Bu durum, kişinin Allah’tan (cc) aldığı güçle mümkün olur.

Sabır ve metanet insanı Allah’a (cc) yakınlaştırarak onun duygusal dayanıklılığını artırır. Böyle kişiler olumsuz duygulara kolay kapılmaz ve her zaman Allah’a (cc) yönelerek O’ndan yardım bekler. Ümitsizliğe düşmeden ve başlarına gelene isyan etmeden yaşamlarını devam ettirir. İnsanın, başına gelen sıkıntıları imtihan kabul ederek onlara sabretmesi manevi açıdan yükselişine katkı sağlar. Bu bakımdan peygamberler dünya hayatında en ağır imtihanlarla sınanmıştır. Örneğin sabır konusunda örnek olarak gösterilen Hz. Eyüp’ten Kur’an-ı Kerim’de şöyle bahsedilir: “... Gerçekten biz Eyüp’ü sabırlı (bir kul) bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Daima Allah’a yönelirdi.”⁸⁰

Sabır ve metanet, insana iyimser bir bakış açısı kazandırırken sorunlara çözüm üretmeyi, şikâyet etmeden, umutsuzluğa kapılmadan hayatın anlam ve amacına ulaşmayı öğretir. İnsanın hayatına anlam veren değerler uğruna sıkıntılara dayanması onun iradeli olduğunu gösterir. Vatan sevgisi ve dinî değerler uğruna verilen mücadeleler bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

“Güçlü kimse insanları gürüşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.”

(Müslim, Birr, 107.)

Görsel 3.16: Zor zamanlarda sabretmek aydınlık ve güzel günleri getirir.

Görsel 3.17: Zorluklar, insanın yapabileceklerini keşfetmesi açısından birer fırsattır.

Yorumlayalım

Bu hadisi insanın “sabırlı ve metanetli olması” bağlamında sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Yorumlayalım

“Ey kalpleri hâlden hâle değiştiren Allah'ım! Kalbimi dinin üzere sabit kıl.”

(Tirmizi, Kader, 7.)

Hiz. Peygamber'in bu duasını “iman ve ibadetlerde devamlılık” bağlamında sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Görsel 3.18: İbadetlerde devamlılık güçlü bir iman ile sağlam bir iradenin sonucudur.

Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de sabırlı insanları zorluklara katlanmalarının karşılığı olarak cennetle mükâfatlandıracağını müjdeler.⁸¹ Bu bakımdan Müslümanlar bir olumsuzluk ile karşılaştıklarında sabretmeli, direnmeli, namaz ve dua ile Allah'tan (cc) yardım beklemelidir.⁸² Kur'an-ı Kerim'de sabreden müminlerin tutumu şöyle tarif edilir: “... Bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever. Onlar çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah'ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler. İşte onların yaptıklarının karşılığı Rableri tarafından bir bağışlanma ve altlarından ırmaklar akan cennetlerdir. Onlar orada temelli kalacaklardır. Böyle amel edenlerin mükâfatı ne güzeldir!”⁸³

Sabır ve metanet kişinin olumsuz durumlara karşı dayanıklı olmasının yanında Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uyma konusunda da kararlı olması demektir. İnsanın imanını korumadaki kararlılığı arzu ve isteklerini kontrol ederek helal ve haram dengesini korumasını da sağlar. Örneğin İslam'ın ilk yıllarında Hiz. Peygamber ve ona inananlar çeşitli zorbalıklara maruz kalmıştır. Allah'a (cc) iman etmelerinden dolayı vatanlarından çıkarılmış, işkenceye maruz kalmış ve onların mallarına el konulmuştur. Ancak bu olaylar Hiz. Peygamber ve arkadaşlarının imanına zarar vermemiştir. Onlar imanlarında sebat ederek zorluklarla mücadele etmişlerdir.

Allah'ın (cc) insanlardan yapmalarını istediği ibadetler ve uymalarını beklediği ahlaki ilkeler onların hem fiziki hem de psikolojik dayanıklılıklarının artmasına vesile olur. Örneğin oruç ve namaz devamlılık bakımından sabır gerektiren ibadetlerdendir. Mali açıdan düşünüldüğünde zekât ve hac ibadetleri de sabretmeyi gerektirir. Bu ibadetler insanların zaafılarını kontrol altında tutmasına yardımcı olur. İnsanlar; oruç ve namazla bedeni, zihni kontrol etmeye çalışırken zekâtla; paylaşım, cömert olma, mütevazılık gibi özelliklerini geliştirmeye çalışır. Bu yüzden insanların, ibadetlerine sabırla devam etmeleri gerekir. Hiz. Peygamber'e “Allah katında amellerin en sevimlisi hangisidir?” diye sorulduğunda o “Az da olsa devamlı olanıdır.”⁸⁴ şeklinde cevap vermiştir.

Yazalım

Kur'an-ı Kerim'de emredilen veya yasaklanan davranışların, insan psikolojisi üzerinde nasıl bir etkisi olabilir? Örnekte olduğu gibi aşağıya yazınız.

Faiz almamak:	Helal kazanç için çalışmada devamlılığı sağlar.
Akraba ziyareti yapmak:	
İsraf etmemek:	
Sadaka vermek:	

Müslümanların Allah'tan (cc) ümidini kesmemesi gerekir. Allah (cc) hayırdan şerri çıkardığı gibi şerden de hayır çıkarır. O, dilerse kişiyi kendi lütuflarıyla destekler. Bunun için insanın sabır göstererek elinden geleni yapması ve işlerinin sonucunu Allah'a (cc) bırakması gerekir.

İnsanın günahlarından dolayı Allah'tan (cc) ümidi kesmesi doğru değildir. Kişi, dünya hayatında bilerek veya bilmeyerek ne kadar günah işlemiş olursa olsun yaptığı hatalarından pişman olduğu sürece Allah'ın (cc) kendisini bağışlayacağını bilmelidir. Bunun için insanın kişisel zaaflarını Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yönetmeye çalışması Kur'an-ı Kerim'in bahsettiği örnek insana yaklaşması demektir. Allah (cc) bunun için çabalayan kullarının günahlarını bağışlayacağından Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahseder: **“De ki (Allah şöyle buyuruyor): “Ey kendi aleyhlerine olarak gûnahta haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.”**⁸⁵

Sabır ve metanet insanın olumsuzluklar ve zorluklar karşısında dayanıklı, kararlı olmasını sağlayan iradi eylemlerdir. Bu irade, insanı güçlendiren ve onun hayatla olan bağlarını sağlamlaştıran bir erdemdir. Bu bakımdan umutlu olma, Allah'a (cc) tevekkül, duygusal tepkileri kontrol etme ve sakin kalıp problemleri çözmeyi sağlar. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de müminlere sabır ve metanet sıklıkla tavsiye edilmiştir.

▼ Görsel 3.19: Mümin kimse Allah'tan (cc) ümidini kesmez.

Yazalım

- “Yakup, ‘Nefisleriniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir’ dedi.”
(Yusuf suresi, 83. ayet.)
- Ey oğullarım! Gidin Yusuf’u ve kardeşini araştırın. Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.”
(Yusuf suresi, 87. ayet.)

Bu ayetlerde Hz. Yakup’un, oğulları Yusuf (as) ve Bünyamin’i (as) kaybetmesi üzerine gösterdiği sabırlı davranış anlatılmaktadır. Sizce sabır ve metanetle ilgili bu ayetlerden çıkarılması gereken mesajlar nelerdir? Cevabınızı noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

3.7. Dua ve Tövbe

Zorluklar karşısında kendinizi çaresiz hissettiğiniz zaman neler yaparsınız?

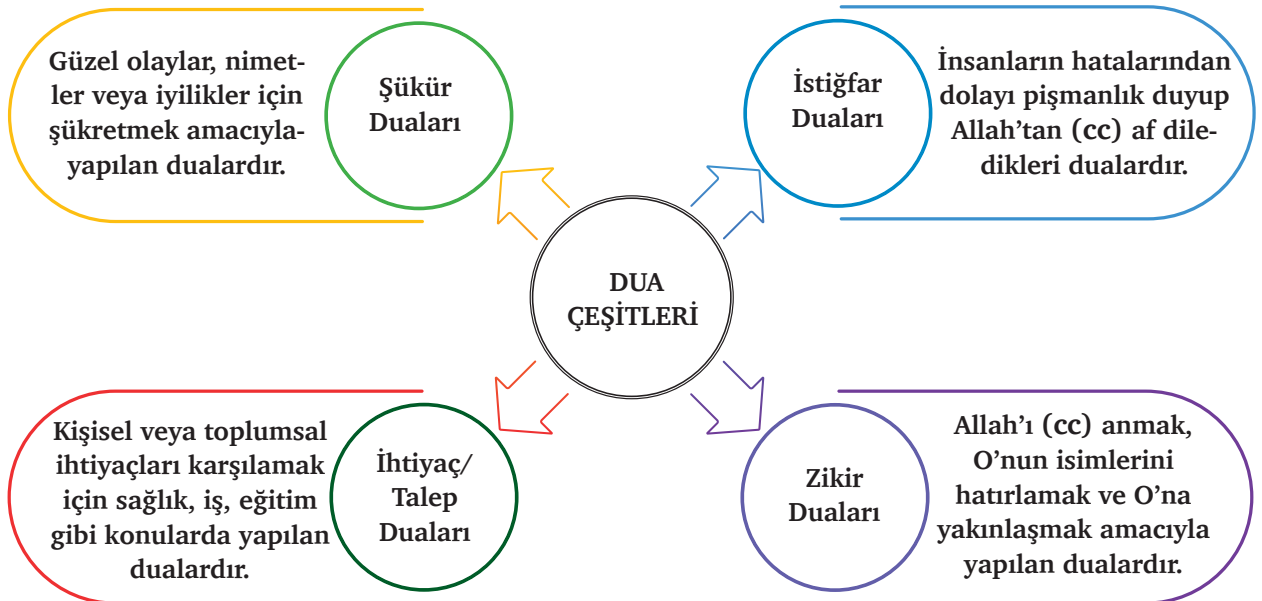

Görsel 3.20: Dua, inancın alameti ve nişanesidir.

Dua kelimesi, sözlükte “Allah’a (cc), yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme” anlamına gelir.⁸⁶ Terim olarak ise “İnsanın, Allah’ın (cc) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması”dır.⁸⁷ İnsan, ihtiyaç ve isteklerinin dışında şükretmek, tövbe etmek veya O’nu anmak için de dua eder.

Dua, insanların Allah’a (cc) saygı ve sevgisini ifade etme ve O’nunla iletişime geçme yollarından biridir. Allah (cc) insanları her zaman gözettiğini ve kendisinden yardım bekleyenleri işittiğini Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade eder: **“Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben yakıным, bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm. Şu hâlde benim davetime gelsinler ve bana iman etsinler ki doğru yolu bulabilsinler.”**⁸⁸

İnsanın Allah’a (cc) yönelmesi, O’ndan bir şeyler talep etmesi imanın bir gereğidir. Dua etmek hem Allah’a (cc) hem de insanlara karşı alçak gönüllü olmayı sağlar. İnsanın kendi varlığının farkına varıp kibirden arınmasına katkı sunar. İnsanın kendi acizliğinin farkına varması kulluk bilincini de artırır. Dua; Allah (cc) ile bağ kurma, O’nun varlığını ve gücünü kabul etmenin bir ifadesidir. Bu bakımdan kibrinden dolayı dua etmeyen insanlarla ilgili Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: **“Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana dua edin, duanızı kabul edeyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler, aşağılanmış olarak cehenneme gireceklerdir!”**⁸⁹

Dua etmenin belirlenmiş bir vakti ve şekli yoktur. İnsan, her koşulda ve aracısız bir şekilde Allah'a (cc) yönelip dua edebilir. Bununla birlikte Hz. Peygamber; farz namazlardan sonra, teheccüt ve seher vakitlerinde, bayramlarda, cuma günlerinde dua etmenin daha faziletli olduğunu bildirmiştir.⁹⁰ Edilen duaların kabul olması insanın duasına uygun davranışlar sergilemesine bağlıdır. Bu sebeple çaba göstermeksizin her duanın kabul olmasını beklemek insanın yaratılış amacına uygun değildir. Duaların kabul olmasında kişinin samimiyeti ve şartların olgunlaşması etkili olur. Çünkü âlemde her şey bir neden sonuç ilişkisi içinde oluşmaktadır. Ancak Allah (cc), sınırsız güç ve rahmetinin bir gereği olarak lütfunu kullarına karşı dilediği zaman gösterir. Çünkü O, ezeli bilgisi ile kişi için neyin daha iyi ve hayırlı olduğunu çok iyi bilir.

Dua ederken şu hususlara dikkat etmek gerekir:

“Sizden biriniz, ‘Dua ettim de duam karşılık görmedi.’ deyip acele etmediği müddetçe duası karşılık bulur.”

(Müslim, Zikr, 99.)

“Allah (cc) ihmâl etmez, imhâl (mühlet) eder.”

(Ökten - Sayar, *Aleme Bir Yâr İçin Ah Etmeye Geldik*, 157.)

Yorumlayalım

Bu hadis ve özdeyişten yararlanarak “duaların kabulü” hakkındaki görüşlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Araştırılmalı

Paylaşılmalı

Allah'ın (cc) "Rahîm, Gafur, Afîv, Rauf, Settar ve Tevvab" isimlerinin anlamlarını araştırarak bu isimlerin ortak özelliklerini sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslümanların bilerek veya bilmeyerek işlediği günahlardan dolayı bir daha benzer hatalara düşmemek için Allah'tan (cc) af dilemesine "tövbe" denir.⁹¹ Kur'an-ı Kerim'de insanın ümitsizliğe düşmemesi gerektiğine, Allah'ın (cc) çok bağışlayıcı ve merhametli olduğuna sıkça vurgu yapılır.

İnsan mükemmel bir şekilde yaratılmış olmasına karşın isteklerini doğru şekilde kontrol edemezse hatalar yapabilir. Burada önemli olan nokta insanın hatasından dolayı pişmanlık duyup bu davranışlarından vazgeçmesidir. Kur'an-ı Kerim'de bu durumdan şöyle bahsedilir: "**Kim bu haksız davranışından sonra tövbe eder ve hâlini düzeltirse bilsin ki Allah onun tövbesini kabul eder. Şüphe yok ki Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**"⁹²

Tövbenin özü pişmanlıktır. Hz. Peygamber bir hadisinde bu durumu şöyle vurgular: "*Günahtan pişmanlık duymak, tövbedir.*"⁹³ Dolayısıyla insanın işlediği hatalardan dolayı kendini Allah'a (cc) karşı mahcup hissetmesi ve durumunu düzeltmeye çalışması gerekir.

Görsel 3.21: Allah (cc), tövbe edenleri ve temizlenenleri sever.

Görsel 3.22: Kişinin sadece Allah'a (cc) yönelmesi O'na olan sevgisinin bir ifadesidir.

İnsanın mahçubiyetle Allah'a (cc) yönelmesi ve her türlü kötülükten yüz çevirmeye gayret etmesi takva sahibi bir kul olmanın ilk adımlarıdır. Kur'an-ı Kerim'de **inabe** olarak zikredilen bu yöneliş, sözlükte "Gözükken ve gözükmeyen bütün günahlardan vazgeçip Allah'ın (cc) affına yönelmek"⁹⁴ anlamına gelir. Başka bir ifade ile kişinin her zaman günahlardan sakınıp Allah'tan (cc) bağışlanma dilemesidir. Allah (cc) sevgisi, Allah'a (cc) itaat, O'na yönelme ve O'ndan başkasından yüz çevirme inabenin özünü oluşturur. Kur'an-ı Kerim'de on sekiz yerde geçen inabe terimi genellikle peygamberlere nispet edilmiştir.⁹⁵

İnsanların hatasız olmadığı, peygamberlerin de "zelle" denen küçük kusurlar işlediği bilinmektedir. Allah (cc) Hz. Âdem ve onun eşi Hz. Havva'yı, şeytanın kendilerini kandırabileceği noktasında uyarmış fakat onlar şeytana uyup işledikleri günahtan dolayı Allah (cc) tarafından yeryüzüne gönderilmişlerdir. Böylece insanın varlık âlemine çıkması sağlanmıştır. İnsanın hatalardan uzak olmadığını Hz. Peygamber de şöyle ifade eder: "*Eğer siz günah işlemeseydiniz Allah sizi helak eder ve yerinize günah işleyip peşinden tövbe eden kullar yaratırdı.*"⁹⁶

Hız. Peygamber bu hadisinde insanın özgür davranabilen, yanlışlarının farkına vararak tövbe eden, iyiliğe yönelme iradesi gösteren bir varlık olduğunu ifade eder. Bu bakımdan insanın hata yaptıktan sonra pişmanlık duyarak Allah'a (cc) yönelmesi ahlaki açıdan yükselmesine de vesile olur. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilir: **“Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah'a tövbe edin. Umulur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar. O gün Allah, Peygamberi ve onunla aynı imanı paylaşanları utandırmaz.”**⁹⁶

Allah (cc), insanın hatasından dönüp bağışlanma dilemesinden memnun olur. Çünkü insan, hata yapabilecek bir iradeye sahip olduğu için meleklerden farklıdır. İnsanı şeytandan ayıran özellik ise hatasından dönüp tövbe etmesidir. Dolayısıyla insan olmak hatalarından vazgeçip sorumluluk bilinciyle ahlakını korumayı gerektirir.

Yazalım

“Allah'ım! Gazabından rızana, cezandan affına sığınırım. Senden sana sığınırım. Sana tüm övgüleri saysam yine de bitiremem. Sen kendini nasıl övdüysen öylesin.”

(Müslim, Salat, 222.)

Bu hadisîşerifte hangi dua çeşitleri yer almaktadır? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

3.8. Ayetlerden Mesajlar: Peygamber Duaları

Namazlarda okunan Peygamber dualarından bildikleriniz hangileridir?

Peygamberler, insanların içinden seçilmiş ve üstün ahlaklı şahsiyetlerdir. Onlar; imanları, ibadetleri, ahlak ve dualarıyla insanlara örnek olmuşlardır. Peygamberler inanç sahiplerine Allah'a (cc) nasıl dua edileceğini ve nasıl şükredilmesi gerektiğini öğretmişlerdir. Onlar hem bireysel hem de yaşadıkları toplumsal durumlarla ilgili dua etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin bu türden dualarına sıkça yer verilir.

Peygamberler, sıratı müstakimde kalabilmeyi dileyerek dua etmişlerdir. Onlar peygamberlik görevinin zorluğu karşısında Allah'tan (cc) yardım ve destek istemişlerdir. Tüm zorluklara rağmen görevlerini hakkıyla yerine getirmek için çalışmışlardır. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sav) kadar bütün peygamberler çeşitli imtihanlara tabi tutulmuştur. Peygamberler zorluklarla mücadele etmenin yanında erdemli ve güzel ahlaklı olmak için de çaba göstermişlerdir.

Görsel 3.23: Peygamberler, bıraktıkları ahlaki mirası devam ettirecek salih evlatlar vermesi için Allah'a (cc) dua etmiştir.

Paylaşalım

Bu hadisişeriften yararlanarak ahlakın kaynağının Kur'an-ı Kerim ve peygamberlerle ilişkisi hakkındaki düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Peygamberlerin ettikleri duaların ortak amacı, ahlaki mirası devam ettirecek nesilleri yetiştirmektir. Onlar insanlığa miras olarak iman, iyiliği ve üstün ahlaki bırakmışlardır. Hz. Peygamber bir hadisinde *“Ben, sadece güzel ahlaki tamamlamak için gönderildim.”* buyurarak kendinden önceki peygamberlerin bıraktığı ahlaki mirasa vurgu yapmıştır.⁹⁸

Hz. Aişe, Peygamber Efendimiz'in ahlaki kendisine sorulduğunda *“Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? İşte onun ahlaki Kur'an'dı.”* şeklinde cevap vermiştir.

(Müslim, Müsafirun, 139.)

Hz. Zekeriyya ise Kur'an-ı Kerim'de geçen bir duasında topluma kazandırdığı değerlerin korunması için kendisine salih evlatların bağışlanmasını Allah'tan (cc) şöyle ister: *“... ‘Rabbim! Bana tarafından temiz bir nesil ihsan eyle! Kuşkusuz sen duayı işitmektesin.’”*⁹⁹ Başka bir ayette Hz. İbrahim'in aynı niyetle yaptığı duanın kabul olduğundan şöyle bahsedilir: *“Rabbimiz! Şüphesiz ki sen gizlediğimizi de açıkladığınızı da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Yaşlılığıma rağmen bana İsmail'i ve İshak'ı armağan eden Allah'a hamdolsun! Şüphesiz Rabbim duaları kabul edendir. Rabbim! Beni ve soyumdan gelecek olanları namazı devamlı kılanlardan eyle; Rabbimiz, duaları kabul et. Rabbimiz! Hesap kurulacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla.”*¹⁰⁰

Peygamberler, hem kendileri hem aileleri hem de inananlar için bağışlanma dilemişlerdir. Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva, işledikleri günahı dolayısıyla tövbe edip Allah'tan (cc) şöyle af dilemişlerdir: *“Her ikisi, ‘Rabbimiz! Kendimize yazık ettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen biz kaybedenlerden oluruz’ dediler!”*¹⁰¹ Hz. Yunus da peygamberliği sırasında tüm peygamberler gibi büyük sıkıntı ve işkencele maruz kalmıştır. Halkını Allah'ın (cc) dinine davet etmesine rağmen kendisine çok az kimse iman etmiştir. Bu durum karşısında Hz. Yunus, kavmine kızmış, onların başına gelecek musibetten kendisini kurtarmak için bir gemiyle oradan uzaklaşmıştır. Yolculuğu sırasında bir balık tarafından yutulması üzerine ettiği dua Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: *“... Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum” diye dua etti. Biz de duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık...”*¹⁰² Hz. Musa da diğer peygamberler gibi üstlendiği ağır sorumluluk karşısında Allah'tan (cc) yardım talep etmiştir. Konuşmasındaki aksaklıktan dolayı ilahi mesajı yeterince ifade edemeyeceğini düşünerek dilindeki düğümü çözmesi, kendisi ile kardeşi Hz. Harun'a yardımda bulunması için Allah'a (cc) dua etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılır:

Görsel 3.24w: Tüm peygamberler, tebliğ vazifelerini yerine getirirken yaşadıkları zorluklar karşısında Allah'tan (cc) yardım istemişlerdir (temsili).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۖ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۖ (25) وَأَحْلِلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۖ يَفْقَهُوا قَوْلِي ۖ (26) وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ۖ (27) هَارُونَ أَخِي ۖ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ۖ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ۖ (28) كُنْ نَسِيحًا كَثِيرًا ۖ وَتَذَكُّرًا كَثِيرًا ۖ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ۖ (29)

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“Musa ‘Rabbim!’ dedi, gönlüme ferahlık ver. (25) İşimi bana kolaylaştır. (26) Dilimden düğümü çöz (27) ki sözümü iyi anlasınlar. (28) Yakınlarımdan birini bana yardımcı ver. (29) Kardeşim Harun’u.. (30) Onunla gücümü pekiştir. (31) Onu da görevime ortak et. (32) Ta ki seni bol bol tesbih edelim. (33) Ve seni çok analım. (34) Kuşkusuz sen bizi görmektesin. (35)”

(Taha suresi, 25-35. ayetler.)

Peygamberler yaptıkları dualarda kusurlarından bağışlanmayı, imanlarında sebat etmeyi ve salih amellerde devamlı olmayı istemişlerdir. Onlar sahip oldukları nimetlere şükredip Allah’ı (cc) isimleriyle zikretmişlerdir. Hz. Süleyman’ın Kur’an-ı Kerim’de geçen bir duası Allah’ın (cc) rızasına uygun bir hayat yaşamakla ilgilidir. Bu ayette şöyle buyrulur: “... Ey Rabbim!” dedi. “Gerek bana gerekse anne babama verdiğin nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya beni muvaffak kıl. Rahmetinle beni iyi kullarının arasına kat!”¹⁰³

Hiz. Muhammed (sav), kendisinden önceki peygamberler gibi Allah’tan (cc) ilim, hikmet ve iman yan sıra yüklendiği ağır yükten dolayı güç ve destek istemiştir.¹⁰⁴ Kur’an-ı Kerim’de Hiz. Peygamber’e şöyle dua etmesi emredilir: “Ve şöyle niyaz et: “Rabbim! Girilecek yere doğrulukla girmemi, çıkılacak yerden de doğrulukla çıkmamı sağla, bana tarafından yardımcı bir güç ver!”¹⁰⁵ Hiz. İbrahim de Allah’tan (cc) ilim ve hikmet isteğini şöyle dile getirmiştir: “Rabbim! Bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat. Arkadan gelecekler içinde iyilikle anılmayı bana nasip eyle. Beni, naim cennetine girenlerden eyle...”¹⁰⁶

Araştıralım

Paylaşalım

“Kuşkusuz âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak ne altın ne de gümüş bırakmışlardır; onların bıraktıkları yegâne miras ilimdir. Dolayısıyla kim onu alırsa büyük bir pay almış olur.”

(Tirmizi, İlim, 19.)

Bu hadisten yararlanarak peygamberlerin ilim ile ilgili yaptığı duaları araştırınız ve araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yazalım

- İman ve amel
- İlim ve çalışma
- Sabır ve kararlılık
- Aile ve akraba
- Günahkârlık ve pişmanlık
- Dünya ve ahiret nimetleri
- Sağlık ve huzur

Bu maddelerden birisini seçerek verilen boşluğa peygamber dualarına benzer dualar yazınız ve bunları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıda verilen açık uçlu soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. “İman” ve “salih amel” kavramlarını açıklayınız.

.....

.....

.....

2. “Hikmet müminin yitiğidir, onu bulduğu yerde alır.”

(İbni Mace, Zühhd, 15.)

Bu hadisişerifte “hikmet”ile kastedilen nedir? Örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

3. “Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah’ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah’ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz.”

(Cuma suresi, 10. ayet.)

Bu ayetten hareketle İslam’da din ve dünya dengesinin nasıl kurulması istenmektedir? Belirtiniz.

.....

.....

.....

4. Sabır ve metanetli olmanın insana kazandırdığı olumlu özellikler nelerdir? Belirtiniz.

.....

.....

.....

B) Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

5. “İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine şer dokununca da umutsuzluğa düşer.”

(İsra suresi, 83. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi bu ayette belirtilen durum ile ilişkilidir?

- A) Manevi açıdan güçlenme için dua etmek
- B) Zorluklarla başa çıkma yeteneği kazanmak
- C) Allah’a (cc) dua etmek yerine isyan etmek
- D) Şükretme ve sabır gösterme konusunda eksik olmak
- E) Kişisel çabayla her durumu kontrol etmeye çalışmak

- 6. I. Faydalı davranışlar göstermek
- II. Allah’tan (cc) af dileyip tövbe etmek
- III. Yapılan kötülüklerden dolayı pişman olmak
- IV. Allah’a (cc) ve indirdiklerine samimi bir şekilde inanmak

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri Müslümanların özelliklerdendir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız IV
- C) II ve III
- D) III ve IV
- E) I-II-III-IV

Ölçme ve Değerlendirme

7. Aşağıdakilerin hangisinde peygamberlerin dua etme amaçları doğru şekilde verilmiştir?

- A) Zenginlik ve güç istemek
- B) Manevi dünyalarını geliştirmek
- C) İmanını sorgulamak
- D) İmanında devamlılık ve bağışlanmak
- E) Gelecekteki olayları öğrenmek

8. Aşağıdakilerden hangisi başarının manevi unsurlarından biri değildir?

- A) Dua
- B) Fedakârlık
- C) Kararlılık
- D) Zekâ
- E) Sabır

C) Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

9. () Hoşa gitmeyen olaylar veya nefse ağır gelen şeylere dayanmaya “inabe” denir.

10. () Kadın ve erkek her Müslüman’a ilim öğrenmek farzdır.

11. () Peygamberler dualarında yalnızca Allah’a (cc) şükretmiştir.

12. () Müslümanların salih amelleri ibadet hükmündedir.

13. () Metanet, zorlu durumlar karşısında karamsarlığa kapılarak isyan etmektir.

D) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklardaki kelime ve kelime gruplarından uygun olanları yazınız.

varlık	büyük-küçük	farz	Suffe
başarı	bilgi	tövbe	Buhari

14. Müslümanların bilerek veya bilmeyerek işlediği günahlardan dönüp Allah’tan (cc) af dilemesine “tövbe” denir.

15. İnançlı insanların üzerine düşünüp tefekkür etmesi bir ibadettir

16. Yararlı, bilgelik, varlığın özü ve amacını bilmeye “hikmet” denir.

17. Müslümanların ve vacipleri Allah’a (cc) karşı sorumluluk bilinciyle yerine getirmesine “takva” denir.

18. Müminler, Allah’a (cc) ihtiyaç ve istekleri için dua ettiği gibi O’nu anmak, O’na şükretmek veya etmek için de dua ederler.

Daha Fazla Soru İçin

Sonnot

- ¹ İsrâ suresi, 70. ayet.
- ² bk. Enfâl suresi, 22 ayet; Hac suresi, 46. ayet.
- ³ Müslim, İman, 62.
- ⁴ bk. Neml suresi, 1-2. ayetler.
- ⁵ bk. Serinsu vd., "İman", 167.
- ⁶ bk. Mustafa Sinanoğlu, "İman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/212-214.
- ⁷ bk. Mahmut Çınar, "Zarurat- ı Diniyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 44/138.
- ⁸ bk. Ali Köse, "İman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/214-216.
- ⁹ bk. Hanifi Özcan, "İman" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/ 216-219.
- ¹⁰ bk. Fussilet suresi, 8. ayet; Kehf suresi 30-31. Ayetler; Kasas suresi, 80. ayet, Fâtır suresi, 7. ayet.
- ¹¹ Mülk suresi, 2. ayet.
- ¹² bk. Süleyman Uludağ, "Amel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 3/13-16.
- ¹³ bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 3/39.
- ¹⁴ Beyyine suresi, 7. ayet.
- ¹⁵ Beyyine suresi, 8. ayet.
- ¹⁶ bk. Rad suresi, 18. Ayet; Yunus suresi, 27. ayet.
- ¹⁷ Yunus suresi, 26. ayet.
- ¹⁸ *Güncel Türkçe Sözlük*, "İhlas", (Erişim 25 Kasım 2023.).
- ¹⁹ bk. Serinsu vd., "İhsan", 161.
- ²⁰ Furkan suresi, 77. ayet.
- ²¹ Buhari, Vahi, 1.
- ²² Müslim, Bîr, 33.
- ²³ bk. Furkan suresi, 64-74. ayetler.
- ²⁴ bk. Serinsu vd., "Takva", 349.
- ²⁵ Rad Suresi, 20-22. ayetler.
- ²⁶ Maide suresi 35. ayet.
- ²⁷ Furkan suresi, 70. ayet.
- ²⁸ Hud suresi, 9-11. ayetler.
- ²⁹ bk. Mearic suresi, 19. ayet.
- ³⁰ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/152.
- ³¹ bk. Yunus suresi, 12. ayet. Ayrıca bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/88.
- ³² bk. Yunus suresi, 22- 23. ayetler.
- ³³ Fussilet suresi, 46.ayet.
- ³⁴ İsrâ suresi, 11. ayet.
- ³⁵ İsrâ suresi, 83-84. ayetler.
- ³⁶ bk. Zümer suresi, 49. ayet.
- ³⁷ Fussilet suresi, 52-54. ayetler.
- ³⁸ bk. Nisa suresi, 77. ayet.
- ³⁹ bk. Fâtır suresi, 11. ayet.
- ⁴⁰ bk. Serinsu vd., "Nimet", 282.
- ⁴¹ bk. Tevbe suresi, 26. ayet; Fetih suresi, 26. ayet; Ahzab suresi, 9. ayet.
- ⁴² Casiye suresi, 13. ayet.
- ⁴³ Nahl suresi, 9. ayet.
- ⁴⁴ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Hikmet" (Erişim 27 Kasım 2023.).
- ⁴⁵ Nahl suresi, 1- 21. ayetler.
- ⁴⁶ Enam suresi, 95. ayet.
- ⁴⁷ Nahl suresi, 54. ayet.
- ⁴⁸ Nahl suresi, 65. ayet.
- ⁴⁹ Enam suresi, 99. Ayet. Ayrıca bk. Nahl suresi, 10-11. ayetler.
- ⁵⁰ Mülk suresi, 30. ayet.
- ⁵¹ bk. İlhan Kutluer, "Düşünme" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10/53-57.
- ⁵² Nahl suresi, 12. ayet.
- ⁵³ Tekâsür suresi, 8. ayet.
- ⁵⁴ Tirmizi, Kıyamet, 1.
- ⁵⁵ bk. Serinsu vd., "İlim", 165.
- ⁵⁶ bk. Bakara suresi, 145; İsrâ suresi, 107. ayet; Bakara suresi, 65. ayet; Nisa suresi, 43. ayet.
- ⁵⁷ İbni Mace, Sünnet, 20.
- ⁵⁸ bk. İlhan Kutluer, "İlim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/109-114.
- ⁵⁹ bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 6/624.
- ⁶⁰ bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 2/380.
- ⁶¹ Taha suresi, 114. ayet.
- ⁶² Fâtır suresi, 28. ayet.
- ⁶³ Zümer suresi, 9. ayet.
- ⁶⁴ bk. Serinsu vd., "Hikmet", 138.
- ⁶⁵ İbni Mace, Züh'd, 15.
- ⁶⁶ Tirmizi, İlim, 2.
- ⁶⁷ bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 2/383.
- ⁶⁸ Tirmizi, Deavât, 68.
- ⁶⁹ bk. Yasin suresi, 38-40. ayetler.
- ⁷⁰ Mülk suresi, 15. ayet.
- ⁷¹ bk. Bakara suresi, 143. ayet.
- ⁷² Cuma suresi, 10. ayet.
- ⁷³ Buhari, Rikak, 1.
- ⁷⁴ bk. Ömer Faruk Harman, "Dâvûd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 9/ 21-24. Ayrıca bk. Enbiya suresi, 80. ayet.
- ⁷⁵ Buhari, Büyü, 15.
- ⁷⁶ bk. Necm suresi, 39-40. ayetler.
- ⁷⁷ bk. Serinsu vd., "Sabır", 314.
- ⁷⁸ bk. Ahkaf suresi, 35. ayet.
- ⁷⁹ bk. Komisyon, *Hadislerle İslam*, 3/212.
- ⁸⁰ Sad suresi, 44. ayet.
- ⁸¹ bk. Furkan suresi, 75. ayet.
- ⁸² bk. Bakara suresi, 153. ayet.
- ⁸³ Al-i İmran suresi, 134-136. ayetler.
- ⁸⁴ Müslim, Müsâfirîn, 216.
- ⁸⁵ Zümer suresi, 53. ayet. Ayrıca bk. Zümer suresi, 54-61. ayetler.
- ⁸⁶ bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, "Dua" (Erişim 11 Ocak 2024.).
- ⁸⁷ bk. Serinsu vd., "Dua", 62.
- ⁸⁸ Bakara suresi, 186. ayet.
- ⁸⁹ Mümin suresi, 60. ayet.
- ⁹⁰ bk. Buhari, Cuma, 37.; Müslim, Müsafirîn, 166.; Tirmizi, Deavât, 79, 122.; İbni Mace, Siyam, 48.
- ⁹¹ bk. Serinsu vd., "Tövbe", 368.
- ⁹² Maide suresi, 39. ayet.
- ⁹³ Ahmed bin Hanbel, 1, 423.
- ⁹⁴ bk. Serinsu vd., "İnabe". 168.
- ⁹⁵ bk. Süleyman Uludağ, "Tövbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41/284-285.
- ⁹⁶ Müslim, Tevbe, 11.
- ⁹⁷ Tahrim suresi, 8. ayet.
- ⁹⁸ Ahmed bin Hanbel, 2, 38.
- ⁹⁹ Al- i İmran suresi, 38. Ayet. Ayrıca bk. Meryem suresi, 1-6. Ayetler; Enbiya suresi, 89-90. ayetler.
- ¹⁰⁰ İbrahim suresi, 38-41. ayetler.
- ¹⁰¹ Araf suresi, 23. ayet.
- ¹⁰² Enbiya suresi, 87-88. ayetler.
- ¹⁰³ Neml suresi, 19. ayet.
- ¹⁰⁴ bk. Tevbe suresi, 129. ayet; Taha suresi, 114. ayet,
- ¹⁰⁵ İsrâ suresi, 80. ayet.
- ¹⁰⁶ Şuara suresi, 83-89. ayetler.

4. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'DE
EVRENSEL DEĞERLER

Anahtar Kavramlar

- * Ahde vefa
- * Birr
- * Emanet
- * Emir bilmaruf nehiy anilmünker
- * Hak
- * İnfak

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- İman ile salih amel ilişkisini,
- Emir bilmaruf nehiy anilmünker kavramının geçtiği ayetler bağlamında örnek bir toplum oluşturmanın önemini,
- Birr ve infak kavramlarının geçtiği ayetler bağlamında yardımlaşma ve paylaşmanın önemini,
- Danışarak iş yapmanın toplumsal yararlarını,
- Bireysel ve toplumsal düzenin sağlanması, ahlaka uygun bir iktisadi hayatın sürdürülmesi için temiz ve helal kazancın gerekli olduğunu,
- Ayetler bağlamında emanete riayet etmenin önemini,
- Hakka suresinin ayetleri bağlamında hesap gününü açıklamayı,
- Kur'an-ı Kerim'de kadına verilen değeri örnek kadın şahsiyetlerden hareketle fark etmeyi,
- Yasin suresinde geçen belde halkının durumu hakkında çıkarımlarda bulunmayı öğreneceksiniz.

ÜNİTEYE HAZIRLIK

1. Sizce iman etmenin insan davranışlarına nasıl bir etkisi olabilir?
2. İnsanların kendilerine verilen nimetlere karşı tutumu nasıl olmalıdır?
3. İlim sahibi olmak ile cehalet arasındaki farklılıklar nelerdir?
4. Sabrın insan karakterine etkileri neler olabilir?
5. İnsanların Allah (cc) ile iletişim kurma biçimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
6. Sizce Kur'an-ı Kerim'de peygamber dualarına neden yer verilmiştir?

Görsel 4.1: İyiliği yaymak salih ameldir.

Bilgi Kutusu

Ahde Vefa: “Sözünde durmak, verdiği sözlere bağlı kalmak, özü ve sözü doğru olmak” gibi anlamlara gelir.

(Küçük, “Ahid”, 1/534.)

4. KUR'AN-I KERİM'DE EVRENSEL DEĞERLER

Tüm insanlar için geçerli olan değerler neler olabilir?

İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim herhangi bir coğrafya, zaman ve ırk gözetmeksizin beşeriyeti aydınlığa ulaştırmak için indirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in içerdiği mesajlar ve değerler insanlık tarihinin bütün zamanları için geçerlidir. İyiliği emredip kötülükten sakındırma bu mesajlardan biridir.

4.1. İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırma

İyilik yaptığınız ve insanları iyiliğe teşvik ettiğiniz zamanlarda neler hissedersiniz?

İyiliği emredip kötülükten sakındırma, Kur'an-ı Kerim'de “**emir bilmaruf nehiy anilmünker**” olarak ifade edilir. “Maruf” kelimesi sözlükte “Dinî bakımdan uygun görülen, beğenilen, buyrulan”¹ anlamlarına gelir. Terim olarak ise “Kur'an-ı Kerim'e ve sünnete uygun olan; dinin, aklın güzel gördüğü; iyilik olarak kabul edilen her söz ve fiil” şeklinde tanımlanır.² Merhamet, saygı, dürüstlük, adalet, hoşgörü, **ahde vefa** gibi güzel ahlaka dair her şey maruf olarak kabul edilir. “Münker” kelimesi ise sözlükte “Kabul edilmeyen, hoş karşılanmayan, sevimsiz şey, kötü, çirkin” anlamlarına gelir. Terim olarak da “Yapılması doğru olmayan, çirkin ve kötü kabul edilen söz ve fiiller”dir. İftira etme, inkârcılık, yalan söyleme, başkasının hakkını alma, dedikodu gibi davranışlar münker sayılır.³

Allah (cc), Müslümanları ilgilendiren olaylarda onların duyarlı olmasını ister. Müslümanlar toplumda kötülüğün engellenmesi ve iyiliğin yayılması konusunda sorumluluk duygusuna sahip olmalıdır. Haksızlık karşısında susmamak, faydalı işler yapmak, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uymak bu sorumluluklardan bazılarıdır. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) emrini yerine getirenlerin hayırlı bir ümmet olduğunun vurgulanması müminlerin davranışlarında özenli olmalarını gerektirir. Bu husus, bir ayette şöyle ifade edilir: “**Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah'a inanırsınız.**”⁴

Görsel 4.2: Yapılan iyilikler, gelecek nesillere örnek olur.

Müslümanların toplumda uyması gereken ahlaki kurallar emir bilmaruf nehiy anilmünker kapsamında değerlendirilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Paylaşalım

İyiliği emredip kötülükten sakındırma ile ilgili sloganlar üretiniz. Bulduğunuz sloganları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Numan bin Beşir'den nakledildiğine göre Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah'ın koymuş olduğu sınırlara uygun yaşayanlar ile bu sınırları ihlal eden kimselerin durumu, bir gemiye binmiş ve gemi içerisindeki yerleri kura ile belirlenmiş iki grup insanın durumuna benzer: Bunlardan bir kısmı geminin alt tarafında, bir kısmı da üst tarafında yolculuk etmeye hak kazanmıştır. Alt kattakiler (su ihtiyaçlarını karşılamak için) üsttekilerin yanına giderler. (Bir süre sonra) ‘(Sudan) Nasibimizi almak için (geminin altından) bir delik açsak da yukarıdakileri rahatsız etmesek.’ derler. Eğer yukarıda bulunanlar aşağıdakilerin isteklerini yapmalarına izin verirlerse gemidekiler hep birlikte helak olur. Fakat onlara engel olurlarsa hem onlar hem de kendileri kurtulur.”

(bk. Buhari, Şerike, 6.)

Yorumlayalım

Metinde anlatılan olayı İslam'ın emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesi bağlamında yorumlayınız.

Peygamberimiz, emir bilmaruf nehiy anilmünker vasfıyla en yakınlarından başlayarak ümmetine örnek olmuştur. Peygamber Efendimiz, “Onlardan bazı kesimlere kendilerini sınamak için dünya hayatının süsü olarak verdiğimiz şeylere gözünü dikme. Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et...”⁵ ayeti nazil olduktan sonra kızı Hz. Fatıma ve damadı Hz. Ali'nin evine defalarca gitmiş; onların namaz kılmalarını teşvik etmiştir.⁶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝١٧

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“Yavrucuğum; namazını özenle kıl, iyi olanı emret, kötü olana karşı koy, başına gelene sabret. İşte bunlar, kararlılık gerektiren işlerdendir.”

(Lokman suresi, 17. ayet.)

Müminler birbirlerinin dostu ve yardımcısıdır. Mümin, inancı gereği insanları iyiliğe teşvik edip kötülükten alıkoymaya çalışır. Böylece hem Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmış hem de insanlara yararlı hizmetlerde bulunmuş olur. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: “Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar...”⁷

Görsel 4.3: İyiliğe teşvik etmek dayanışma ruhunu geliştirir.

Allah (cc); iyiliği emredip kötülüğü engellemeye çalışanları, salih amel işleyenleri ve onun belirlediği sınırlara dikkat edenleri cennetiyle mükâfatlandıracağını bir ayette şöyle bildirir: “... **iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah’ın sınırlarını gözetenerler; müjdele o müminleri!**”⁸

4.2. Birr ve İnfak

Karşılık beklenerek yapılan bir davranış iyilik olabilir mi? Neden?

Birr kelimesi sözlükte “İyilik ve hayrın her çeşidi; ihsan, zekât, yardım, lütuf, güzel geçinme, olgunluk, doğruluk” anlamlarına gelir. Terim olarak ise “Kur’an-ı Kerim ve sünnette emredilen bütün ibadetler”⁹ anlamında kullanılır. Allah (cc) “birr”in ne olduğunu bir ayette şöyle tarif eder: “**Yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz erdemlilik değildir. Asıl erdemli kişi Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir...**”¹⁰

Allah (cc), insanın sahip olduğu servetin asıl sahibidir. O’nun emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına da infakta bulunmak gerekir. **İnfak** kelimesi sözlükte “Tükenmek, tamamlanmak, son bulmak” anlamlarına gelir. Terim olarak ise “Allah’ın (cc) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunması” anlamlarında kullanılır.¹¹ İnfak, bedelsiz vermenin karşılığı olarak ahirette büyük mükafatlara ulaşmanın bir vesilesidir. Allah’ın (cc) rızasını kazanmak için iyiliklerin karşılık beklenmeden yapılması gerekir. Hem bireysel hem de toplumsal bir sorumluluk olan infak, insan ilişkilerini şekillendiren bir davranış biçimidir. Kur’an-ı Kerim’de bu durum “**İnsanlardan öylesi de vardır ki kendisini Allah’ın hoşnutluğunu kazanmaya adanmıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir.**”¹² ayeti ile ifade edilir.

Birr ve infak kavramları arasında anlam bakımından yakın bir ilişki vardır. Birr, bir hedeftir. Ona ulaşmayı sağlayacak olan vasıta ise infaktır. Birr ve infak, insanın çevresine ve topluma olumlu katkıda bulunmasını sağlar. Kişi sevdiği şeylerden vermedikçe hayırda mükemmelliğe ulaşamaz. Dolayısıyla müminlerin sahip olduğu her şeyin yanında “sevdiği şeyler”den de infak etmesi gerekir. Bu durum Kur’an-ı Kerim’de “**Allah (cc) yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe (birr’e) asla erişemezsiniz.**”¹³ ayetiyle bildirilir.

Araştırılım

Paylaşalım

Araf suresi 163-166. ayetlerde Eyle halkından söz edilmektedir. Karekodla verilen adresten bu ayetlerin meallerini ve tefsirlerini okuyunuz. Kur’an’da Eyle halkına benzer toplulukları ve bunlardan hangisinin övüldüğünü araştırınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

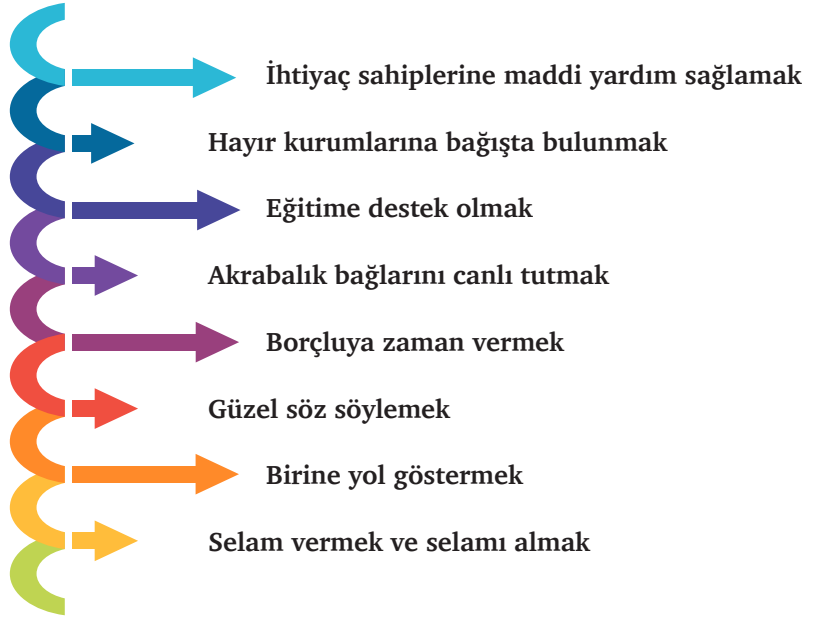

Görsel 4.4: Birr ve infak malın bereketlenmesini sağlar.

Açıklayalım

Birr ve infak kavramları bireysel ve toplumsal hayatta nasıl bir rol oynar? Örneklerle açıklayınız.

Birr ve infak kapsamına giren yardımlardan bazıları şunlardır:

İslam'a göre zorunlu (farz/vacip) olarak yapılması gereken yardımlar Kur'an-ı Kerim'de emredilir. Gönüllü (tatavvu/nafile) olarak yapılan yardımlar ise sadece Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapılır.¹⁴

Bilgi Kutusu

Karzıhasen: “Kişisel kazanç veya çıkar gözetmek-sizin ihtiyaç sahibi kişilere Allah rızası için verilen borç, karşılıksız verilen para” anlamlarına gelir.

(bk. Serinsu vd., “Karzıhasen”, 195.)

İnfak, malın en güzelini halis niyetle, dünyada hiçbir menfaat beklemeden ve olabildiğince gizli vermekle mümkündür. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapılan mali harcama “karzıhasen” olarak adlandırılır. Allah (cc), verilecek her sadakayı, yapılacak her infakı kendisine verilmiş bir borç (karzıhasen) olarak kabul eder ve insanlara bunun karşılığını ödeyeceğini vadeder. Kur'an-ı Kerim'de bu husus **“Eğer Allah'a güzel bir borç vererseniz O sizin için bunu kat kat artırır ve sizi bağışlar. Çünkü Allah, iyiliklerin mükâfatını bol bol veren, kullarına sabırla ve yumuşaklıkla muamele ederek cezalandırmada acele etmeyendir.”**¹⁵ şeklinde ifade edilir.

Zekât, belirli bir miktarın üzerinde mal varlığı olan Müslümanlara farz bir ibadet olmasına rağmen infak ve sadaka, yardımlaşma ve paylaşmanın mutluluğunu yaşamak isteyen herkese yönelik bir ibadettir. İnfak ve sadaka, Allah (cc) tarafından insanlara verilen her türlü nimeti kapsar. Hangi sadakanın daha faziletli olduğu sorusuna Hz. Muhammed'in (sav) **“Malı az olanın gücüne göre verdiği (sadaka)!”** şeklinde cevap vermesi infakın zenginlere has bir ibadet olmadığına işaret etmektedir. Örneğin ashaptan biri olan Ebu Akil'in (ra) küçük bir infakta bulunması her şartta infak yapılabileceğinin bir göstergesidir. Ebu Akil (ra) bir gün iki avuç hurma karşılığında sabaha kadar sırtında yük taşımış, kazandığı hurmaların bir avucunu ailesine

bırakmış, diğerini de Allah (cc) yolunda infak etmek için Hz. Muhammed'e (sav) götürmüştür. Münafıklar, Ebu Akil'in (ra) bir avuç hurma vermesinin Allah'a (cc) bir şey kazandırmayacağı söyleyerek onu küçümsemiştir. Bunun üzerine Tevbe suresinin 79. ayetinde Allah (cc) şöyle bildirmiştir: **“Sadakalar hususunda gönüllü bağışta bulunan müminlerle güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya işte Allah asıl onları maskaraya çevirmiştir. Onlar için elem dolu bir azap vardır.”**

Yazalım

Birr ve infak kavramlarıyla ilgili değerlerin günlük hayattaki yansımaları nelerdir? Örnekte olduğu gibi aşağıya yazınız.

Ailenizin mutlu bir yaşam sürmesine yardımcı olmak

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hiz. Muhammed (sav), “insanlık tarihinin ve ümmetin en hayırlı nesli”¹⁶ dediğı sahabenin infak konusundaki davranışlarını övmüştür. Hiz. Osman, Ebu Talha, Abdurrahman bin Avf, Hiz. Aişe, Hiz. Esmâ infak konusunda örnek gösterilebilecek sahabiler arasındadır. Allah (cc), mallarını hiç tereddüt etmeden infak eden sahabeyi **“... Onlar hayırda birbirleriyle yarışrlar...”**¹⁷ şeklinde tanımlayarak onların yardım konusundaki hassasiyetini vurgulamıştır. Bu konuda Hiz. Ömer şöyle rivayet etmiştir: “Hiz. Muhammed (sav) bir gün bizlere sadaka vermemizi emretti. O sıralarda mal bakımından oldukça zengindim. Kendi kendime ‘Eğer Hiz. Ebu Bekir’i geçebilmem mukadderse ancak bugün olabilir.’ dedim ve malımın yarısını getirdim. Hiz. Muhammed (sav), bana *‘Aile efradına bir şey bıraktın mı?’* diye sordu. ‘Evet, Ya Resulullah! Onlara da bir şeyler bıraktım.’ dedim. Ne kadar bıraktığımı sorduğunda ‘Bunun kadar da onlara bıraktım.’ dedim. Biraz sonra Hiz. Ebu Bekir geldi. Hiz. Muhammed (sav) ona da *‘Ey Ebu Bekir! Sen aile efradına ne bıraktın?’* diye sordu. Hiz. Ebu Bekir de ‘Onlara Allah’ı (cc) ve O’nun Resulü’nü bıraktım.’ dedi. Bunun üzerine onu hiçbir zaman geçemeyeceğimi anladım. Sonra Hiz. Muhammed (sav) bize dönüp *‘Aranızdaki fark, söylediklerinizin arasındaki fark kadardır.’* şeklinde cevap verdi.”¹⁸

Görsel 4.5: Paylaşmak, insanlar arasındaki sevgi bağının güçlenmesini sağlar.

Yazalım

“Cömertlik, yoksul gibi, yoksullara muhtaçtır. Cilalı ve tozsuz ayna arayan güzeller gibi, cömertlik de yoksul ve zayıf kişileri arar. Güzellerin yüzü ayna ile güzelleşir. Onlar aynaya bakıp bezenirler. İhsan ve keremin yüzü de yoksula bakmakla görünür... Mademki yoksul, cömertliğin aynasıdır, iyi bil ki ağızdan çıkan nefes aynayı buğulandırır.”

(Mevlana, *Mesnevî*, 1/226.)

Mevlana'nın bu sözlerinden yararlanarak birr ve infak bağlamında kısa bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 4.6: Aşevleri, kültürümüzün güzel örneklerinden biridir.

Türk kültürü ve tarihi, infak ve cömertlik değerlerine dair pek çok örnek barındırır. Türk toplumunda kişilerin ailelerine sevgi, saygı duyması ve onlarla yardımlaşması, misafirperverliği, komşuluk ilişkileri, hayır kurumlarına destek vermesi, yoksullara yardım etmesi “birr ve infak” anlayışının yansımasıdır.

Malının bir kısmını ihtiyaç sahiplerine vererek infakta bulunmak toplumsal dayanışmaya katkı sağlar. İslam medeniyet tarihinde birr ve infak, ibadet ve toplumsal bir sorumluluk olarak görülmüştür. Yetimhaneler, darülacezeler, aşevleri, darüşşifalar, kervansaraylar, mektepler, medreseler, camiler, mescitler, köprüler, çeşmeler ve tabiatın korunup geliştirilmesine yönelik harcamalar infak kapsamında değerlendirilmiştir.¹⁹

Paylaşalım

Hasta ziyaretine gitmek, dargın insanları barıştırmak, birinin üzüntüsünü paylaşmak gibi iyiliklerin hangilerini yapma imkânı buldunuz? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.7: Ramazan ayında insanların birlikte yaptığı iftarlar toplumda yardımlaşma ve dayanışmayı artırır.

Zalime karşı güçsüzü korumak ve haksızlık karşısında susmamak da birer yardımlaşma örneğidir. Kur'an-ı Kerim'de bu konu şöyle ifade edilir: **“Yine onlar, Rablerinin davetine ica-bet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında da-nışma ile dir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar. Bir haksızlığa uğradıkları zaman yardımlaşırlar.”**²⁰ Yardım-severlik hem bireysel hem de toplumsal anlamda huzura kat-kı sağlayan değerlerdendir. Kur'an-ı Kerim; insafli, yardımsever, merhametli, iyi niyetli, özverili olmayı insanlara tavsiye eder. Bu özellikleri taşıyan toplumlarda sevgi, huzur ve esenlik hâ-kim olur. İnsanlar birbirine sevgi gösterir; akrabalık, komşuluk ilişkilerini paylaşım içinde sürdürür. Bunun sayesinde empati anlayışı yüksek bir toplumun meydana gelmesi sağlanır.²¹

Ensardan Ebu Talha (ra), Allah Resülü'ne giderek en sevdiği malı olan hurma bahçesini infak etmek istediğini söyler. Bu değerli infakı sebebiyle Ebu Talha'yı (ra) takdir eden Hz. Peygamber onun başlığını, “kazandıran mal” olarak tavsif etmiştir.

(bk. Buhari, Vekâle, 15.)

4.3. Danışarak İş Yapma

“Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış.” atasözü hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Danışarak iş yapmak Kur'an-ı Kerim'de istişare kavramıyla ifade edilir. İstişare kelimesi sözlükte “Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma” anlamlarına gelir. Terim olarak ise “Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için sahasında güvenilir bir uzmanın görüşüne başvurmak”²² şeklinde tanımlanır. İstişare, toplumsal meseleleri çözme ve bu meselelerle ilgili karar almada etkili bir uygulamadır. İstişarenin amacı herhangi bir meselenin en güzel yönünü bulmak, hata ihtimalini en aza indirmektir.²³

İnsanlar, kendilerini ve toplumu ilgilendiren her konuda istişare edebilir. İstişare edilecek kişinin tecrübe, ileri görüş-lülük, doğruluk, dürüstlük gibi değerlere sahip olması ve bil-gilerini samimi bir şekilde ifade etmesi gerekir. Hz. Muham-med (sav) bu konuyla ilgili şöyle buyurur: *“Biriniz (dîn) kar-deşine danıştığı zaman danışılan kimse ona (yararlı gördüğü) görüşünü belirtsin.”*²⁴

Güvenilir bir insan olan Hz. Muhammed (sav), devlet işleri ve sosyal hayatında istişare etmeye özen göstermiştir. Onun istişareye verdiği önemi Ebu Hüreyre (ra) “Resulullah'tan daha fazla ashabıyla istişare eden bir kimse görmedim.”²⁵ sözleriyle ifade etmiştir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de istişareyi müminle-rin bir özelliği olarak bildirir: **“Rablerinin çağrısına uyarlar, namazı özenle kılarlar. İşleri de aralarındaki danışma ile yürür. Kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için har-carlar.”**²⁶

Araştırılmalı

Paylaşılmalı

Bu parçaya göre Ebu Talha'nın (ra) en sevdiği malı infak etmesi ve infak ettiği hurma bahçesini Peygamber Efendimiz'in “kazandıran mal” olarak ni-telendirmesinin nedenlerini araştırınız. Araştırmanızın sonuçlarını sınıf arkadaşları-nızla paylaşınız.

Görsel 4.8: İnsanlarla fikir alışverişinde bulunmak doğru karar vermeye yardımcı olur.

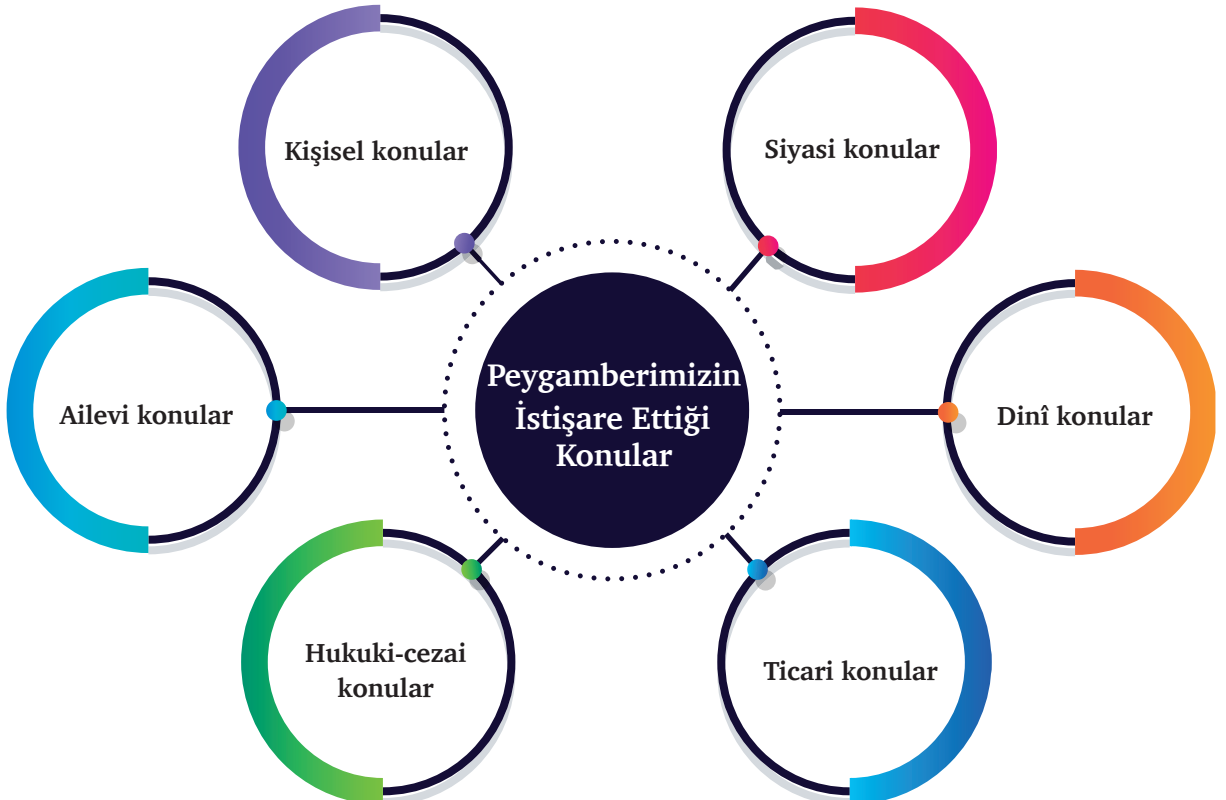
Görsel 4.9: İstişare, kişiyi doğruya yönlendirir.

Yorumlayalım

Sebe Melikesi'nin hidayete ermeden önce adamlarıyla istişare etmesini "istişarenin önemi" bakımından sınıfta arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Danışarak iş yapmak, toplumsal alanda yaygın şekilde görülen bir davranıştır. Peygamberimiz, hakkında ayet bulunmayan konularda genellikle sahabenin fikirlerine başvurmuştur. Ancak ayetlerle ilgili istişarede bulunmamıştır.²⁷ Hz. Ali, kendisine "Sen dünyadan göçtükten sonra Kur'an-ı Kerim ve sünnet-te hükmünü bulamadığımız bir mesele hakkında nasıl bir metot izleyelim?" diye sorduğunda Hz. Muhammed (sav) şöyle cevap vermiştir: "Ümmetimden Allah'a itaatkâr olan ve işinde ehil olanları bir araya toplayarak onlarla istişare edin. Sadece bir kişinin fikrini esas alarak sakın karar vermeyin."²⁸

Bilgi sahibi olunmayan konularda, işinin ehli olan kişilerle istişare edilebilir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum "... **Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun.**"²⁹ ayetiyle vurgulanır. Hz. Süleyman'ın kıssası buna örnektir. Hz. Süleyman, Sebe halkının farklı bir dine inandığı haberini alır ve Sebe Melikesi'ne bir mektup gönderir. Mektuba besmele ile başlayan Hz. Süleyman halkın kendisine teslim olmasını ister. Bu durum davetin hem siyasi hem de dinî boyutunu gösterir.³⁰ Hz. Süleyman, Sebe Melikesi'ne gönderdiği mektupta Allah'ın (cc) hükümlerini, kudretini ve hikmetini açıklar. Sebe Melikesi Belkıs'ı İslam'a davet eder. Bunun üzerine Belkıs konuyu toplumun ileri gelenleriyle istişare ederek onlara "... **Efendiler! İçinde bulunduğum durum hakkında bana görüşünüzü açıklayın. Sizin görüşünüzü almadan asla bir işe kesin karar vermem.**"³¹ diye seslenir. Daha sonra Hz. Süleyman'la görüşen Belkıs "... **Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum.**"³² diyerek iman eder.

İstişare, aileden devlet yönetimine kadar her yerde bireysel ve toplumsal hayatın düzenlenmesine katkı sunar. Müslüman toplumlarda yönetim, şûra ile yapılır. Şûra, istişare için kurulan meclislere verilen isimdir.³³ Hz. Muhammed (sav) de istişareye önem vermiştir. Onun sahabeyle istişare ettiği konulardan bazıları şunlardır:

- Mescide minber inşa edilip edilmeyeceği³⁴
- İnsanların namaza hangi yöntemle davet edileceği³⁵
- Bedir Savaşı'nın sonunda esirlerin durumunun ne olacağı³⁶
- Uhud Savaşı'nda savunma veya taarruz savaşı yapılıp yapılmayacağı³⁷

Peygamberimiz yaptığı istişarelerin sonucunda ortaya çıkan görüşleri dikkate almış ve uygulamıştır. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **“O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet, bağışlanmaları için dua et, iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah’a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.”**³⁸

Yazalım

Hz. Muhammed'in (sav) Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında karar almak için sahabe ile yaptığı istişareleri araştırınız. Araştırma sonuçlarını aşağıdaki boşluklara kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Başarılı olmak için bireyi ve toplumu ilgilendiren tüm alanlarda danışarak iş yapmak gerekir. Danışarak iş yapmada amaç, değişik fikirlere engel olmak değil ortak fikri öne çıkararak ilgili herkesi problemlerin çözümüne dâhil etmektir.

Araştırılmalı

Paylaşılmalı

Karekodu okutarak bu atasözleri ve deyimlerin anlamlarını bulunuz. Araştırma sonuçlarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Atasözleri

Bin bilsen de bir bilene danış.
Akıl akıldan üstündür.

Deyimler

Kafa kafaya vermek
El vermek
El birliği etmek

4.4. Temiz ve Helal Kazanç Sağlama

Helal kazanç elde etmenin sosyal hayatın düzenlenmesine katkıları neler olabilir?

İslam'da bireysel hayatın ve toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik bazı kurallar vardır. Bu kurallardan bir kısmı iktisadi alanla ilgilidir. İslam, insanların iktisadi yaşamlarını belli ilkelere göre şekillendirir. Buna göre bireylerin ahlaki değerlere saygı göstererek kazanç elde etmesi gerekir. Böylece insanlar emeklerinin karşılığını alabildikleri ekonomik bir düzen içinde yaşayabilir.

İslam, ekonomik faaliyetlerin **hak** ve adalet ilkeleri çerçevesinde gerçekleşmesini ister. İktisadi hayatta adil bir ticaret ortamının sağlanması için faizin ekonomik bir araç olarak kullanılmasını yasaklar.

Hz. Muhammed (sav), sahabeyi helal kazanca teşvik etmiş ve bunun nasıl olması gerektiğini kendi hayatında tatbik ederek göstermiştir.³⁹ O, bir hadisinde *“Hiç kimse kendi elinin emeğinden daha temiz, daha helal bir kazanç elde edemez!”*⁴⁰ diyerek helal kazancın önemini vurgulamıştır. Muaz bin Cebel (ra) ile Hz. Muhammed'in (sav) yaşadıkları olay helal kazancın önemine bir örnektir. Bir gün Muaz bin Cebel (ra) Hz. Muhammed'in (sav) huzuruna gelir. Tarla işlerinde çok çalıştığı için elleri nasırlaşmıştır.⁴¹ Hz. Peygamber, ellerini uzatır ama Muaz (ra) nasırlaşmış ellerini ona doğru uzatmakta biraz tereddüt eder. Hz. Peygamber bu tereddüdünün sebebini sorar. Muaz (ra) *“Ya Resulullah! Tarla, bahçe işlerinde çalışmaktan ellerim nasır tuttu. Sizin ellerinizi incitmek istemediğimden ellerimi size uzatmadım!”* şeklinde cevap verir. Hz. Muhammed (sav) *“Uzat ey Muaz, uzat o ellerini!”* dedikten sonra o ellerin nasır bağlayan avuç içlerini öper ve *“Bu el Allah (cc) ve Resulü'nün sevdiği eldir. Bu ele cehennem azabı dokunmayacaktır!”*⁴² der.

Bilgi Kutusu

Hak: “Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç” anlamlarına gelir.

(Güncel Türkçe Sözlük, “Hak”.)

► Görsel 4.10: İnsanın elinin emeğinden daha güzel kazanç yoktur.

Konuşalım

“Hiç kimse elinin emeği ile kazandığından daha hayırlısını yememiştir. Allah'ın peygamberi Davud (as) da elinin emeği ile kazandığını verdi.”

(Buhari, Büyû, 15.)

Bu hadiste hangi mesajların verilmek istendiğini sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Bireysel hayatın ve toplumsal düzenin sağlanmasında helal kazanç önemli bir yere sahiptir. Faiz, karaborsa ve tefecilik helal kazancı ortadan kaldıran unsurlardandır. Kur'an-ı Kerim'de karşılığı riba olan faiz kavramı “Hizmet ve emek verilmeksizin sadece paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen, dinen uygun görülmeyen kazanç”⁴³ olarak tanımlanır. Tefecilik ise “El altından yüksek faizle ödünç para verilmesi”⁴⁴ anlamına gelir. Diğer bir unsur olan karaborsa, terim olarak “Piyasada olmayan bir malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması işi”⁴⁵ anlamına gelir. İslam'da karaborsa, faiz ve tefecilik haram kılınmıştır. İnsanların ihtiyaçlarını piyasada bulamaması veya çok daha pahalıya elde etmesi haksız kazancı ortaya çıkarır. Satılacak ürün için değerinin çok altında veya çok üstünde bir ücret belirlenerek eşit rekabet ortamının yok edilmesi haksız kazanca ve adaletsizliğe neden olur. Peygamberimiz bir hadisinde *“Ey insanlar! Allah'tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan arayın. Hiç kimse (Allah'ın kendisine takdir ettiği) rızkı -geç de olsa- elde etmeden ölmeyecektir. Öyleyse Allah'tan (hakkıyla) sakının ve rızkınızı güzel yoldan arayın. Helal olanı alın, haram olanı bırakın!”*⁴⁶ buyurur.

Görsel 4.11: Helal kazanç, düzenli bir toplumun var olmasını sağlar.

İslam'ın emir ve yasakları bireylerin ve toplumun yararı gözetilerek düzenlenmiştir. Dinin özellikle sosyal hayata dair emir ve yasaklarının sebepleri daha kolay kavranabilir. Örneğin Allah (cc), ticareti serbest bırakmış ama faizi yasaklamıştır.⁴⁷ Çünkü faizin yaygın olduğu toplumlarda dar gelirli ezilir. Zengin ile fakir arasındaki ekonomik eşitsizlik artar. Allah (cc) rızası için borç verme, yardımlaşma, merhamet, ihsan, infak gibi erdemli davranışlar ortadan kalkar. Dinî ve ahlaki değerler zarara uğrar. Haram ve helal duyarlılığı zayıflar. Helal kazanç elde etme çabasının ortadan kalkması toplumda huzursuzluğa neden olur.

Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilir: “Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların ‘Alım satım da ancak faiz gibidir.’ demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helal, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah’tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişteki kendisindir, durumunun takdiri Allah’a aittir. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir.”⁴⁸

Yazalım

Helal kazanç elde etmenin insan davranışlarında oluşturacağı olumlu durumları örnekteki gibi boşluklara yazınız.

Olumlu Durumlar

Kişi, kendini güvende hisseder.

.....

.....

.....

.....

.....

Allah (cc) sadakanın malı artırdığını, faizin ise eksilttiğini bildirir.⁴⁹ Malın artması, birçok insanın sadaka ve infaktan faydalanmasıyla ilgilidir. Faizin malı eksiltmesi ise rakam ve hacim olarak artan servette bereketin ortadan kalkmasıyla oluşur. Ayrıca yoksullar ile zenginler arasındaki farkın açılması şeklinde kendini gösterir. Bu durum, bazı sorunlara yol açarak toplumda sosyal dengesizliğe sebep olur.⁵⁰

Faiz, Cahiliye Dönemi’nden itibaren ticaretten elde edilen kâr olarak görülmüştür.⁵¹ Kur'an-ı Kerim'de “... **anaparanız sizindir.**”⁵² buyrulurak alacaklının hakkının sadece anapara olduğu söylenir. Anapara yapılacak az veya çok ekleme faiz kapsamına girer. Usulüne uygun bir alışverişte kişinin borcunu zamanında ödemesi borç faizini ortaya çıkarmaz. Kur'an-ı Kerim'de “Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın. Bunu yapmazsanız Allah ve Resulü tarafından size bir savaş açıldığını bilin. Eğer tövbe ederseniz haksızlık etmemek ve haksızlığa uğramamak üzere anaparanız sizindir.”⁵³ buyrulur.

Görsel 4.12: Borç alıp verme, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uygun şekilde yapılmalı ve karşılıklı rızaya dayanmalıdır.

Yorumlayalım

Bu metinde anlatılanları “helal kazanç” açısından sınıf arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Adamın biri, rızkını aramak için bir sabah vaktinde yola çıkar. Akşam olup hava kararınca bir ağacın dalında gecelemeye karar verir. Derken bir ses işitir ve bu sesin topal bir tilkinin iniltisi olduğunu fark eder. Ayağı, avlanamayacak kadar kötü durumdadır. Az ileride bir aslanın bir ceylanı yediğini görür. Aslan gittikten sonra tilki yavaş yavaş yaklaşarak ceylandan artakalanları yemeye başlar. Bu durumu gören adam birden Allah'ın (cc), rızkı yarattıklarının ayaklarına kadar getirdiğini, akşama kadar koşmanın ve çalışmanın gereksiz olduğunu düşünür.

Sabah olunca bir mağarada yalnız başına hiçbir şey yapmadan beklemeye ve o şekilde yaşamaya karar verir. Fakat birinci, ikinci, üçüncü gün derken açlıktan kendinden geçtiği sırada bir ses işitir:

Dolaş da yırtıcı aslan kesil behey miskin! Niçin yatıp kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak! Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.

(Turgut, “Helal Kazanç (Vakfiyeler Örneği)”, 100-101.)

Toplumun inanç ve ahlak bakımından yeterli olgunluğa erişmesi ile faiz kesin olarak yasaklanmıştır. Ticarete kusurlu malın satışının yasaklanması ile de yeni bir ticaret ahlakı geliştirilmiştir. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde “*Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Müslüman'ın, kusurlu bir malı kusurunu açıklamadan din kardeşine satması helal olmaz.*”⁵⁴ diyerek ticaret ahlakının nasıl olması gerektiğini belirtmiştir. Hz. Muhammed (sav), bir sahibinin kaliteli hurmaların arasına düşük kaliteli hurmaları karıştırarak ürünün ağırlığını artırması üzerine ona “*Katladın, riba yaptın.*”⁵⁵ demiştir. Peygamberimiz az miktarda da olsa alışverişte gerçekleşen bu artırmayı faiz olarak nitelendirmiştir. Allah (cc) helal yolla elde edilen kazancın faizle elde edilen kazançtan daha bereketli olduğunu bir ayette şöyle bildirir: “**İnsanların mallarında artış olsun diye faizli ödünç verdikleriniz Allah katında artmaz. Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek verdiğiniz zekâta gelince işte (manevi kârlarını) kat kat arttıranlar onu verenlerdir.**”⁵⁶ Bir başka ayette de “**Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah'a itaatsizlikten sakının ki kurtuluşa eresiniz.**”⁵⁷ buyurur.

İnsanın en güzel kazancı emeğinin karşılığıdır. İnsanlığa gönderilen bütün peygamberler de imkânları doğrultusunda çalışmıştır. Hz. İdris terzilik, Hz. Nuh ve Hz. Zekeriyya marangozluk, Hz. İbrahim, Hz. Hud ve Hz. Salih ticaret, Hz. Eyyüb çiftçilik, Hz. Davud demircilikle uğraşarak geçimlerini sağlamışlardır. Hz. Muhammed'e (sav) “En faziletli kazanç hangisidir?” diye sorulduğunda o, “*Helal bir alışveriş ve kişinin el emeğiyle kazandığıdır.*”⁵⁸ diyerek cevap vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de “**İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir.**”⁵⁹ denilerek bireylerin, alın teriyle kazanç elde etmeleri teşvik edilir.

▼
Görsel 4.13: Alın teriyle kazanç elde eden kişinin kalbi mutmain olur.

4.5. Emanete Riayet Etme

“Allah’a emanet ol.” sözünün hayatınızdaki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Emanet, Kur'an-ı Kerim'in temel kavramlarından biridir. Bu kelime, sözlükte “Güven verme, karşılıklı güven üzerine yapılan anlaşma, yönetimde ehliyet ve yetki” anlamlarına gelir. Terim olarak ise “Korumak için güvenilen birine veya bir yere bırakılan eşya”⁶⁰ olarak tanımlanır. Kişinin Allah’a (cc), ailesine, içinde bulunduğu topluma, çevresine karşı görev ve sorumlulukları emanet kavramıyla ifade edilir. Ayrıca Allah'ın (cc) insana ve topluma yüklediği ahlaki ve sosyal sorumluluklar ile insanın ibadetlerini yerine getirmesi de emanet olarak kabul edilir. Kur'an-ı Kerim'de “Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır...”⁶¹ ifadeleriyle her insanın kendisine verilen emanetten sorumlu olduğu bildirilir.

Emanete riayet etme konusunda Hz. Muhammed (sav) en güzel örnektir. O; çevresinde iyi huylu, asil, komşuluk haklarını gözetken, uysal, doğru sözlü ve güvenilir kimse olarak tanınırdı. Bundan dolayı ona “Güvenilir Muhammed” anlamına gelen “Muhammedülemin” denmiştir. Gençlik yıllarında gerçekleşen Hakem Olayı'nda Hacerülesved'in yerine konulmasındaki rolü ile güvenilirliğini bir kez daha ortaya koymuştur.⁶² Cahiliye Dönemi'nde kendisine zarar vermek isteyen müşrikler dahi mallarını ona emanet etmişlerdir. Peygamberimiz Medine'ye doğru yola çıkmadan önce kendisine emanet edilen eşyaları sahiplerine iade etmesi için Hz. Ali'yi görevlendirmiştir.⁶³ Bu olay da onun emanet konusunda ne kadar hassas olduğunu gösterir.

Borç vermek veya almak güvene dayalı bir ilişkidir. Borç eksiksiz ve zamanında ödenmelidir. Borcu garanti altına almak için yazı, şahitlik, teminat gibi uygulamalara başvurulur. Bunların amacı borcu veren ve alan kişilerin zarara uğramasını önlemektir. Borç veren ve alan kişiler birbirlerine güvendikleri takdirde bu üç uygulamadan herhangi birine başvurmayabilir.

Paylaşalım

“Bugün doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlar için ebedî kalamaları ve altından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan hoşnuttur, onlar da O'nun rızasını kazanmaktan ötürü mutludurlar. İşte büyük kurtuluş budur.”

(Maide suresi, 119. ayet.)

“Rabbimiz Allah'tır.” deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”

(Ahkaf suresi, 13. ayet.)

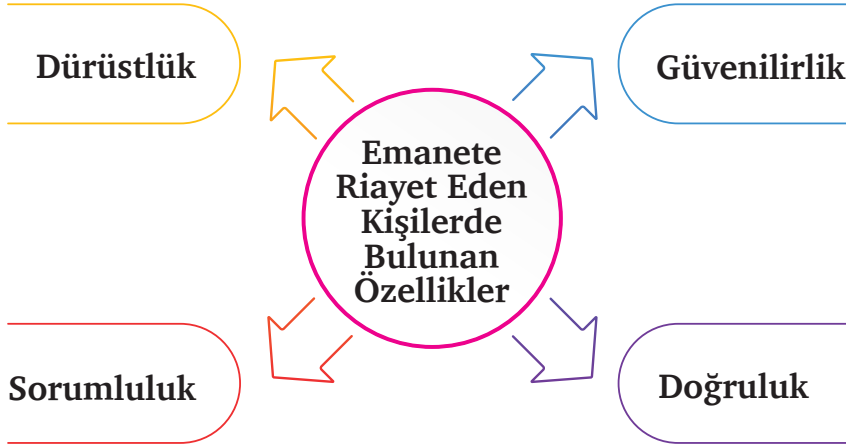
De ki: “Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.”

(İsra suresi, 80. ayet.)

Bu ayetlerde değinilen temel düşünce nedir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

► Görsel 4.14: Müminler birbirlerine güven duyarlar.

Önemli olan, kişinin emanete riayet edip borcunu zamanında ödemesidir.⁶⁴ Peygamberimiz Veda Hutbesi'nde *"Kimin yanında bir emanet varsa onu hemen sahibine versin!"*⁶⁵ diyerek emanetin önemine vurgu yapmıştır. Kur'an-ı Kerim'de bu hususla ilgili *"... Birbirinize güveniyorsanız kendisine güvenilen borçlu, emaneti yerine getirsin ve Rabbi olan Allah'tan korksun..."*⁶⁶ buyrulur.

Bilgi Kutusu

Bedevisi: "Çöl ve vahalarda develeriyle birlikte konargöçer olarak yaşayan Araplara verilen isim"dir.

(bk. Fayda, "Bedevisi", 5/311.)

Emanete riayet etmek sorumluluk gerektirir. Peygamberimizle bir bedevi arasında geçen diyalog, emanete riayet etmenin önemini göstermektedir. Bir gün Hz. Muhammed (sav) sahabe ile sohbet ederken bulundukları ortama gelen bir bedevi, ona kıyametin ne zaman kopacağını sorar. Bunun üzerine Allah Resulü, *"Emanet zayı edildiği vakit kıyameti bekle!"* der. Bedevi *"Onun zayı edilmesi nasıl olur?"* diye sorunca Hz. Muhammed (sav), *"İş, ehil olmayan kimseye verildiğinde kıyameti bekle."* diyerek emanetin ehline verilmesi gerektiğini bildirir.⁶⁷ Kur'an-ı Kerim'de de bu konuyla ilgili şöyle buyrulur: *"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder..."*⁶⁸

Toplumda güven duygusunun sağlanması ve sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için o toplumda yaşayan bireylerin emanete hassasiyet göstermesi gerekir. Mutlu, huzurlu ve güven veren bir toplum inşa edebilmek için emaneti korumak önemlidir.

Görsel 4.15: *Emanete riayet etmek karşılıklı güveni pekiştirir.*

Konusalım

Bu metinde verilmek istenen mesajı sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

Mehmet Akif Ersoy'un hayatında, dürüst olmanın ve sözünde durmanın ayrı bir yeri vardır. Fatin Gökmen, Ersoy'la ilgili bir anısını şöyle aktarır:

“Akif’in bence en bariz özelliği söze verdiği kıymet idi. Merhum ‘İnsanın mahiyeti söylemek değil sözünü tutmaktır.’ derdi. Sözüne kıymet vermeyenlere insan nazarıyla bakmazdı. Verdiği söze ne derecede riayet ettiğinin ve kendine verilen sözü ne kadar kıymetli gördüğünün bir numunesi olmak üzere aramızda geçen bir vakayı anlatayım: Ben Vanıköy’de oturuyordum. Kendisi de Beylerbeyi’nde. Bir gün öğle yemeğini bende yemeyi kararlaştırmıştık. Öğleden bir saat önce bana gelecekti. O gün öyle yağmurlu bir hava oldu ki her taraf sel kesildi. Merhum, yürümeyi severdi. Havanın bu hâliyle karadan gelemeyeceğini tabii gördüm. Belirtilen zamandan biraz evvelki vapurdan çıkmadı, diğer vapur bir buçuk saat sonra gelecekti. Yakın komşulardan birine gittim. Vapur gelmeden döneceğimi de hizmetçiye söyledim. Yağmur devam ediyordu. Vaktinde evime döndüm. Bir de ne işiteyim; bu arada sırsıklam bir hâlde gelmiş, beni evde bulamayınca hizmetçi ne kadar ısrar ettiyse de durmamış. ‘Selam söyle.’ demiş ve o yağmurda dönmüş, gitmiş! Ertesi gün kendini gördüm. Vaziyeti anlatarak özür dilemek istedim. Dinlemedi, ‘Bir söz ya ölüm ya ona yakın bir felaketle yerine getirilmezse mazur görülebilir.’ dedi. Benimle tam altı ay dargın kaldı!”

(bk. Hasan Basri Çantay, *Akifname*, 246)

4.6. Hesap Günü

Ölümden sonraki hayata inanmanın davranışlara etkileri neler olabilir?

Kur'an-ı Kerim'de kıyametin kesin olarak gerçekleşeceği, bu sayede insanların dünyada yapıp ettiklerinin önemini kavrayacakları ve sonuçlarını görecekleri vurgulanır. Adını 1. ayetinde geçen ve kıyamet anlamına gelen “hakka” kelimesinden alan Hakka suresinde bu konudan bahsedilir.⁶⁹ Kıyamet kelimesi sözlükte “Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman” anlamına gelir.⁷⁰ Hesap günü ise “Dinen yükümlü insanların inançlarından ve dünyada yaptıkları iyilik ve kötülüklerden dolayı Allah (cc) tarafından ahirette hesaba çekilecekleri gün” olarak tanımlanır.⁷¹ Hz. Muhammed (sav) bu konuyu bir hadisinde şöyle ifade eder: “*Kimse; ömrünü ne yolda tükettiğinden, vücudunu nerede yıprattığından, malını nerede kazanıp nereye harcadığından, bildiği ile ne iş yaptığından soruya çekilmedikçe yerinden ayrılmayacaktır.*”⁷²

▼ Görsel 4.16: Hesap günü, dünya hayatından ahiret hayatına geçilen bir zaman dilimidir.

Tartışalım

Hız. Ömer şöyle demiştir: “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, büyük hesap günü için kendinizi hazırlayın! Çünkü kıyamet gününde hesap, ancak dünyada iken kendisini hesaba çekenler için kolay olacaktır.”

(Tirmizi, Sıfâtü'l-Kıyâme, 25.)

Bu sözden yararlanarak insanların nasıl bir hayat yaşaması gerektiği konusunda sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 4.17: *Hesap gününde insanlar dünya hayatındaki davranışlarından sorumlu tutulacaktır.*

Kıyamet kopacağı zaman dört büyük melekten biri olan İsrâfil, sûra iki defa üfleyecektir. İlkinde bütün canlılar ölecek, ikincisinde ise tekrar dirilecektir. Allah (cc), kıyametin kopmasıyla sadece yerkürenin değil gök cisimlerinin de düzeninin bozulacağını ifade eder.⁷³ Kur'an-ı Kerim'de bu husus **“Gök de yarılmış ve artık o gün o da çökmeye yüz tutmuştur.”**⁷⁴ şeklinde belirtilir. İnsanlar, yeniden dirilecek ve yapılan hiçbir şeyin gizli kalmayacağı, her şeyin hesabının verileceği mahşer alanında toplanacaktır.⁷⁵

Ahiretin ebedî mutluluğunu ve sonsuz nimetlerini düşünerek Allah'ın (cc) gösterdiği doğrultuda hareket eden müminler cennetle mükâfatlandırılacaktır.⁷⁶ Onlar mahşerde amel defterlerini sağ taraftan alacaktır.⁷⁷ Peygamberimiz, müminlere “Allah'a ve ahiret gününe iman ederek ölen kimseye ‘Cennetin sekiz kapısının hangisinden dilersen gir.’ denilir.”⁷⁸ müjdesini verir. Hesabını verenlerin cennette mutlu olacakları **“Artık o, hoşnut olacağı bir hayat içindedir.”**⁷⁹ ayetiyle bildirilir. Kişinin amel defterinin sol tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın (cc) emirlerine uygun hareket etmediğini, dürüst ve erdemli bir hayat yaşamadığını gösterir.⁸⁰

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uymayan topluluklar hakkında bilgiler verir. Âd, Semud ve Lut kavimleri bu topluluklardan bazılarıdır. Hesap gününe inanmayan, kendilerine gönderilen peygamberleri kabul etmeyen bu kavimleri Allah (cc) cezalandırmıştır. Semud kavmi şiddetli bir depremle yok olmuştur.⁸¹ Allah (cc) Âd kavminin üzerine onları kasıp kavuran bir fırtına göndermiştir.⁸² Bu kavimlerin, hesap gününe inanmadıkları için başlarına gelen felaketler kendilerinden sonraki kavimlere ibret olmuştur. Ayrıca bu yaşananlar Allah'ın (cc) kudretinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.

Konuşalım

Bu ayetlerde verilmek istenen mesajı hesap günü bağlamında sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

“Nihayet oraya vardıkları zaman kulakları, gözleri ve derileri yaptıkları şeyler hakkında onların aleyhinde şahitlik ederler. Onlar derilerine ‘Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?’ derler. Derileri de ‘Bizi her şeyi konuşuran Allah konuşurdu, sizi ilk defa yaratan O’dur ve siz yine O’na döndürülüyorsunuz.’ derler.

(Fussilet suresi, 20-21. ayetler.)

4.7. Kur'an-ı Kerim'de Geçen Örnek Kadın Şahsiyetler

Topluma örnek olan insanların ortak özellikleri neler olabilir?

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan kıssalar insanların düşünmelerini ve hidayete kavuşmalarını sağlamak amacıyla genellikle kişi, zaman ve mekândan soyutlanmıştır. Ancak bazı kıssalarda örnek kadın şahsiyetlerden ve onların dinî hak ve sorumluluklarından bahsedilir. Örnek kadın şahsiyetlerin özellikleri Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilir: “Ey Peygamber! Mümin kadınlar Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, hırsızlık yapmayacakları, zina etmeyecekleri, çocuklarını öldürmeyecekleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira düzüp getirmeyecekleri, dine ve akla uygun hiçbir konuda sana karşı gelmeyecekleri hususunda sana biat etmeye geldiklerinde onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.”⁸³ Hz. Muhammed’in (sav) kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları bu ayetin hükmüne uygun olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de kadına verilen değer bazı sure isimleriyle de kendini gösterir. Bunlar Nisa (kadın), Mücadele (mücadele eden kadın), Meryem (Hz. İsa'nın annesi), Mümtehine (imtihan olunan kadın) surelerinin isimleridir.

Kur'an-ı Kerim, kadının toplumsal hayattaki yerini bazı kadın şahsiyetlerin hayatlarından örnekler vererek anlatır. Bu kadınlar Hz. Meryem, İmran'ın karısı Hanne, Hz. Asiye ve Melike Belkis'tir.

Bilgi Kutusu

Hz. Meryem kendini Allah’a (cc) ibadete adanması, iffet ve namusunu koruması sebebiyle “Betül” olarak adlandırılmıştır.

(bk. Faruk Harman, “Meryem”, 29/241.)

► Görsel 4.18: Güzel ahlak, kadını değerli kılan özelliklerden biridir.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde en çok övülen kadınlardan biri Hz. Meryem'dir. Allah (cc), kadının değerli ve önemli olduğunu Hz. Meryem örneğiyle tüm insanlara bildirir. Hz. Meryem'in iffet, ismet, takva⁸⁴ gibi özellikleri tüm kadınlara örnek olmuştur. Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem'den övgüyle bahsederek Müslüman bir kadının nasıl olması gerektiğini tarif etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem hakkında **“Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti, seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti.”**⁸⁵ denilerek onun maddi ve manevi kötülüklerden uzak duran bir kadın olduğu ifade edilmiştir. Peygamberimiz de bir hadisinde **“Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı İmran kızı Meryem...”**⁸⁶ sözleriyle Hz. Meryem'i örnek göstermiştir.

Görsel 4.19: Kadının eğitim alması gelecek nesillerin yetişmesinde etkili olur.

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Musa'yı Firavun'un sarayına alması ve onun getirdiği dini kabul etmesinden dolayı Hz. Asiy'e den bahsedilmektedir. Bu kıssaya göre Firavun, Hz. Musa'nın doğduğu yıl yeni doğan bütün erkek çocukların öldürülmesini emretmiştir. Annesi, Hz. Musa'nın öldürülmesinden korktuğu için Allah (cc) ona çocuğunu bir sandık içinde nehre bırakmasını bildirmiştir. Firavun'un eşi, Hz. Musa'yı nehirden almış; “Bu çocuk bana da sana da göz aydınlığı olsun. Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur yahut onu evlat ediniriz.” (Kasas suresi, 9. ayet.) diyerek onun öldürülmesine engel olmuş ve sarayda büyütülmesini sağlamıştır.

(bk. Harman, “Asiy’e”, 3/487.)

İnsanı değerli kılan, Allah'a (cc) kul ve O'nun buyruklarına teslim olmasıdır. Kur'an-ı Kerim, toplumlarda kökleşmiş hâle gelen ve gerekçelere dayanmayan kadın-erkek ayrımının yanlışlığına dikkat çeker.⁸⁷ Örneğin Hanne, İmran'ın eşi ve Hz. Meryem'in annesidir. Kadınların ibadethanelere alınmadığı dönemlerde Hanne, kızının ibadethaneye hizmet ve Allah'a (cc) kulluk etmesini ister. Hanne, Hz. Meryem'i eğitimi için ablasının eşi Hz. Zekeriyya'ya emanet eder.⁸⁸ Bu durum Kur'an-ı Kerim'de **“Bunun üzerine Rabbi ona hüsnükabul gösterdi ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriyya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi...”**⁸⁹ ayetiyle anlatılır.

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bir başka örnek kadın şahsiyet de Firavun'un eşi Hz. Asiy'e'dir. O, Hz. Musa'nın peygamberliği döneminde yaşamıştır. Onun peygamber olduğuna iman eden Hz. Asiy'e, bu inancı nedeniyle Firavun'un baskılarına maruz kalmıştır. Kocasını Firavun'un inkâr eden biri olması, Hz. Asiy'e'nin Allah'a (cc) bağlılığını daha da artırmıştır. Firavun'un baskıları karşısında sabırlı olması, Hz. Musa'ya anne şefkati göstermesi ve onu büyütmesi Hz. Asiy'e'nin özellikleri arasındadır.⁹⁰ Kur'an-ı Kerim'de **“Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden kurtar!' demişti.”**⁹¹ ayetiyle Hz. Asiy'e, tüm inananlara iman ve kararlılık örneği olarak gösterilir.⁹²

► Görsel 4.20: İman etmek insana mutluluk verir.

Hiz. Asiye, akli ve hür iradesiyle hayır ve şerri değerdendi-rebilmiştir. Her türlü baskıya rağmen inancının gereklerini yerine getirmiştir.⁹³ Hiz. Muhammed (sav) onun için “Cennet kadınlarının en üstünleri Hatice binti Huveylid, Fatıma binti Muhammed, Meryem binti İmran, Firavun’un zevcesi Asiye binti Muzahim’dir.”⁹⁴ demiştir.

Hiz. Asiye, Allah’ın (cc) varlığına, birliğine ve Hiz. Musa’nın nübüvvetine inanmıştır. Bu uğurda da işkencelere maruz kalan Hiz. Asiye, Kur’an-ı Kerim’de inananlara iman ve kararlılık örneğı olarak anlatılmıştır.

(bk. Harman, “Asiye”, 3/487.)

Kur’an-ı Kerim’de kadın yönetici olarak Sebe Melikesi Belkis’tan övgüyle bahsedilir.⁹⁵ Onun Müslüman olmadan önce adil bir idareci olduğu anlatılır.⁹⁶ Hiz. Süleyman Dönemi’nde yaşamış olan Belkis, Allah’a (cc) iman eden ve toplumuna bu konuda rehberlik ederek onların da iman etmesini sağlayan örnek bir kadındır. Kur’an-ı Kerim’de Belkis’in iman etmesi şu şekilde anlatılır: “... Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman’la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah’a (cc) teslim oldum.”⁹⁷

Kur’an-ı Kerim’de kadın ile erkeğın eşit olduğu ve yaratılış bakımından aralarında bir fark bulunmadığı belirtilir. Bu durum “... Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır...”⁹⁸ ayetiyle vurgulanır.

Araştıralım

Paylaşalım

Hiz. Asiye’nin yaşadığı zorluklara rağmen imanında neden kararlı olduğunu araştırınız. Elde ettiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuşalım

Hiz. Meryem, İmran’ın eşi Hanne, Hiz. Asiye ve Sebe Melikesi Belkis hangi özellikleri sebebiyle Kur’an-ı Kerim’de insanlara örnek gösterilmiştir? Sınıf arkadaşlarınızla konuşunuz.

4.8. Ayetlerden Mesajlar: Yasin Suresi, 13-27. Ayetler

Doğruluğuna inandığınız bir olay karşısında nasıl bir tutum sergilersiniz?

Mekke Dönemi'nde inen Yasin suresi, adını ilk ayetini oluşturan “Yâ-Sîn” harflerinden almıştır. Surede insanın ahlaki sorumlulukları, vahiy, Hz. Muhammed'i (sav) yalanlayan Kureyş kabilesi, Allah'ın (cc) birliğini ve kudretini gösteren deliller, öldükten sonra dirilme, hesap ve ceza günü, Antakya halkına gönderilen peygamberler anlatılmaktadır. Surenin 13-27. ayetlerinde “Ashabülkarye” olarak adlandırılan bir halkın durumundan bahsedilmektedir. “Ashabülkarye”, halk arasında “Habib-i Neccar Kıssası” olarak bilinmektedir.⁹⁹ Bu kıssada putperest Antakya halkının Hz. İsa tarafından Allah'ın (cc) dinine davet edilişi ve sonrasında gelişen olaylar zikredilmektedir.¹⁰⁰ Kısaya göre Hz. İsa bu şehrin halkını Allah'ın (cc) dinine davet etmek üzere havarilerinden iki kişiyi onlara gönderir. Bu kişiler yalanlanıp hapse atılınca onlara destek için üçüncü bir kişi gönderilir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılır: **“Biz kendilerine iki kişi göndermiştik ama ikisini de yalancılıkla itham ettiler. Bunun üzerine bir üçüncüyle destekledik. Onlar ‘Biz size gönderilmiş elçileriz!’ dediler.”**¹⁰¹ Elçilere tepki gösteren şehir halkı **“... Şüphesiz biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz sizi mutlaka taşlarız ve bizim tarafımızdan size elem dolu bir azap dokunur.”**¹⁰² der. Elçilerin, şehir halkına cevabı Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **“Onlar da dediler ki: ‘Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildi diye öyle mi? Hayır! Siz sınırı aşmış bir topluluksunuz.’”**¹⁰³ Şehir halkı, inkârcılıkta ısrar edeceğini kötü bir üslup kullanarak açıkça ifade etti.¹⁰⁴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا
 أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ آلَا تَعْبُدُوا
 إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

“... O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”

(Yusuf suresi, 40. ayet.)

► Görsel 4.21: Yasin suresi “Kur'an-ı Kerim'in kalbi” olarak nitelendirilmiştir.

Şehir halkının, peygamberleri yalanladığı ve onlara zarar vermek istediği herkes tarafından duyulur. Habib-i Neccar'ın evi şehrin en uzak evidir.¹⁰⁵ Haberi alan Habib-i Neccar şehrin öbür ucundan koşarak gelir ve “... Ey kavmim! Bu elçilere uyun. Sizden bir ücret istemeyen o kimselere tabi olun, onlar doğru yoldadırlar.”¹⁰⁶ diyerek kavmini tevhide çağırır. Ancak Ashabülkarye bu çağrıya uymaz.

Yasin suresinde, tehlikede olan elçilere sahip çıkan Habib-i Neccar'dan söz edilirken “bir adam”¹⁰⁷ ifadesi kullanılır. Bunun nedeni onun, içinde yaşadığı toplumun batıl düzenine katılmayıp hakikate teslim olması ve elçilere canı pahasına sahip çıkmasıdır. Habib-i Neccar, kavmi ile mücadeleden sonra elçilere dönerek “Şüphesiz ben sizin Rabbinize inandım. Gelin, beni dinleyin!”¹⁰⁸ der.

▼ Görsel 4.22: İnsanın, yaşadığı olumsuzluklara rağmen inancından vazgeçmemesi kişiyi güçlendirir.

Ölçme ve Değerlendirme

A) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. İhtiyaç sahiplerine maddi ve manevi yardımlarda bulunurken nelere dikkat etmek gerekir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. İnandığınız değerlerle ilgili olumsuz bir tavırla karşılaştığınızda nasıl bir tutum sergilersiniz? Belirtiniz.

.....

.....

.....

3. Hz. Muhammed (sav) insanlara iyiliği tavsiye ederken kırıcı olmamış, güzel bir üslup kullanmıştır. Bunun nedenini örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

4. İstişare edilecek kişilerin özelliklerinin neler olması gerektiğini belirtiniz.

.....

.....

.....

B) Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. “Sen onlara sırf Allah’ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile; iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”

(Al-i İmran suresi, 159. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber’in bu ayetteki emirleri uygulamasının sonuçlarından biri olamaz?

- A) Müminlere değer verdiğini göstermiştir.
- B) Başkalarının fikir ve birikimlerinden yararlanmıştır.
- C) Müminlere danışarak çevresindekilere örnek olmuştur.
- D) Allah’ın (cc) emir ve yasaklarını istişare etmiştir.
- E) İstişareyle aldığı kararlara sadık kalmıştır.

Ölçme ve Değerlendirme

6. “İnsanın yediği en güzel şey, kendi kazancından olandır.”

[Ebu Davud, Büyü’ (İcâre), 77.]

“Sizden birinizin urganını alıp sırtında bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah’ın onun itibarını koruması, bir şey verip vermeyecekleri belli olmayan kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır.”

(Buhari, Zekât, 50.)

“Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Allah’ın Peygamberi Davud (as) da kendi elinin emeğini verdi.”

(Buhari, Büyü’, 15.)

Bu hadislerin ortak konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Allah’ın (cc) insana çalışmadan da rızkını verebileceği
 - B) Helal kazanç elde etmek için zor işlerde çalışmak gerektiği
 - C) Peygamberlerin kendi kazançlarını elde etmek için çalıştığı
 - D) Helal yollarla elde edilenlerin diğer kazançlardan daha değerli olduğu
 - E) Alın teriyle elde edilen kazancın insana huzur ve mutluluk getirdiği
7. “Hani onlardan bir topluluk demişti ki: ‘Siz Allah’ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye (boş yere) öğüt veriyorsunuz?’ Onlar da ‘Rabbimize bir mazeret beyan etmek için, bir de belki Allah’a karşı gelmekten sakınırlar diye (öğüt veriyoruz).’ demişlerdi.”

(Araf suresi, 164. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi bu ayette anlatılan insan tiplerinden biri değildir?

- A) Allah’ın (cc) yasakladığı iş ve davranışları yaptığı için azaba uğratılacak olanlar
 - B) Ahirette hesap vereceğini düşünerek davranışlarını düzelterler
 - C) Toplumsal sorumlulukların yerine getirilmemesi gerektiğini düşünenler
 - D) Günah işlemekte ısrar edenlere nasihat etmenin gerekli olmadığını savunanlar
 - E) İnsanların çevresine karşı sorumlu olduğunu ve ümitsiz olmamak gerektiğini düşünenler
8. “Sûr’a bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine bir çarptırılınca işte o gün olacak olmuştur (kıyamet kopmuştur). Gök de yarılmış ve artık o gün o da çökmeye yüz tutmuştur. Melekler onun kıyılarındadır. O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz taşıyıcı taşır. O gün (hesap için Allah’a) arz olunursunuz. Hiçbir sırrınız gizli kalmaz.”

(Hakka suresi, 13-18. ayetler.)

Bu ayetlere göre

- I. İsrail’in sûra ikinci defa üflemesi ile canlılar tekrar dirilecektir.
- II. Dünyada haber verilmiş olan hesap günü için insanlar mahşerde toplanacaktır.
- III. İsrail’in, sûr adı verilen boruya ilk üflemesiyle kâinattaki bütün canlılar ölecektir.
- IV. Sadece yerküre değil gök cisimleri de tümüyle çökerek kıyamet gerçekleşecektir.

cümlelerinin kıyamet ve sonrasında gerçekleşecek olaylar bakımından sıralaması aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) I-II-IV-III
- B) I-III-IV-II
- C) II-I-III-IV
- D) III-IV-I-II
- E) IV-I-II-III

Ölçme ve Değerlendirme

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

9. (...) İyiliğe teşvik etmek toplumda güzel davranışların artmasını sağlar.
10. (...) İnsanlar sadece kendilerini ilgilendiren konularda istişare eder.
11. (...) Hz. Muhammed (sav) sahabeyi helal kazanca teşvik etmiştir.
12. (...) Hesap gününü düşünerek yaşayan insan umutsuz bir hayat geçirir.
13. (...) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem, Hz. Asiye ve Melike Belkıs'ın yaşantıları anlatılmış; onlar, bütün insanlara örnek gösterilmiştir.

D) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri tablodaki kelime ve kelime gruplarından uygun olanlarla tamamlayınız.

infak	Mücadele	helal kazanç	Habib-i Neccar
Al-i İmran	Muaz bin Cebel	emanet	zekât

14. Kur'an-ı Kerim'de Nisa, Meryem, Mümtetine sureleri kadına dair surelerdir.
15. Ashabülkarye Kıssası'nda elçilere sahip çıkan kararlı bir duruş sergileyerek bütün Müslümanlara örnek olmuştur.
16. İnsanları sevmek, onlara saygı duymak ve yardım etmek anlayışının bir yansımasıdır.
17. Allah'ın (cc) insana ve topluma yüklediği ahlaki yükümlülüklerin, sosyal sorumlulukların, ibadetlerin yerine getirilmesi olarak kabul edilir.
18. Allah (cc) tüm insanların çalışarak elde etmelerini ister.

Daha Fazla Soru İçin

Sonnot

- ¹ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Maruf" (Erişim 1 Mart 2024).
- ² bk. Serinsu vd., "Maruf", 223.
- ³ bk. serinsu vd., "Münker", 263.
- ⁴ Al-i İmran suresi, 110. ayet.
- ⁵ Taha suresi, 131-132. ayet.
- ⁶ bk. Tirmizi, *Tefsiru'l-Kur'an*, 33.
- ⁷ Tevbe suresi, 71. ayet.
- ⁸ Tevbe suresi, 112. ayet.
- ⁹ bk. Serinsu vd., "Birr", 40.
- ¹⁰ Bakara suresi, 177. ayet.
- ¹¹ bk. Serinsu vd., "İnfak", 169.
- ¹² Bakara suresi, 207. ayet.
- ¹³ Al-i İmran suresi, 92. ayet.
- ¹⁴ bk. Serinsu vd., "Tatavvu", 351.
- ¹⁵ Tegabün suresi, 17. ayet.
- ¹⁶ bk. Buhari, *Fezâ'ilü ashâbi'n-nebi*, 1.
- ¹⁷ Al-i İmran suresi, 114. ayet.
- ¹⁸ bk. Ebu Davud, Zekât, 40/1678.
- ¹⁹ bk. Mustafa Çağrı, "İnfak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/289.
- ²⁰ Şûra suresi, 38-39. ayetler.
- ²¹ bk. Mürşide Gültekin, Zeynep Özcan, "Kur'an Ayetleri Bağlamında Bir Değer Tahlili: Yardımseverlik", *Mutalaa*, 1/2, (Aralık 2021), 204.
- ²² bk. Serinsu vd., "İstişare", 184.
- ²³ bk. Recep Aslan, "İstişarenin Önemi ve Hz. Peygamber'in Uygulamalarından Örnekler", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 2/1, 225.
- ²⁴ İbni Mace, Edeb, 37.
- ²⁵ Tirmizi, Cihad, 35.
- ²⁶ Şûra suresi, 38. ayet.
- ²⁷ bk. Tirmizi, el-Câmiu'l-kebir, Cihad, 35.
- ²⁸ bk. Fazlurrahman, *Sîret Ansiklopedisi*, çev. Kenan Dönmez - Hakan Bayrak - Yusuf Balci (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1996), 1/384.
- ²⁹ Enbiya suresi, 7. ayet.
- ³⁰ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4 /194.
- ³¹ Neml suresi, 32. ayet.
- ³² Neml suresi, 44. ayet.
- ³³ bk. Serinsu vd., "Şura", 343.
- ³⁴ bk. İbni Mace, İkâmet, 199.
- ³⁵ bk. Buhari, Ezân 1.
- ³⁶ bk. Tirmizi, 1636-1714.
- ³⁷ bk. Muhammed Hamidullah, Casim Avcı, "Uhud Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/52.
- ³⁸ Al-i İmran suresi, 159. ayet.
- ³⁹ bk. Mehmet Çakırtaş, "Hz. Peygamber Dönemi Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı", *Meyad akademi* (2020), 1/2,184.
- ⁴⁰ bk. Ahmed bin Hanbel, el-Müsne'd, 3/466.
- ⁴¹ bk. Tirmizi, Büyü, 4.
- ⁴² Ahmed bin Hanbel, 1, 423.
- ⁴³ Fetih suresi 1-3. ayetler.
- ⁴⁴ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Tefeci" (Erişim 1 Mart 2024).
- ⁴⁵ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Karaborsa" (Erişim 1 Mart 2024.)
- ⁴⁶ İbni Mace, Ticaret, 2.
- ⁴⁷ bk. İsmail Özsoy, "Faiz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/112.
- ⁴⁸ Bakara suresi, 275. ayet.
- ⁴⁹ bk. Bakara suresi, 276. ayet.
- ⁵⁰ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* 1/442-443.
- ⁵¹ bk. Abdullah Durmuş, "Faiz (İslâm'da)", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (İstanbul: TÜBİTAK Bilim Yayınları, 2022), 2/5.
- ⁵² bk. Bakara suresi, 279. ayet.
- ⁵³ Bakara suresi, 278-279. ayetler.
- ⁵⁴ bk. İbni Mace, Ticaret, 45.
- ⁵⁵ bk. Müslim, Müsakat, 99.
- ⁵⁶ Rum suresi, 39. ayet.
- ⁵⁷ Al-i İmran suresi, 130. ayet.
- ⁵⁸ bk. Ahmed bin Hanbel, 3, 467.
- ⁵⁹ Necm suresi, 39-40. ayetler.
- ⁶⁰ bk. Serinsu vd., "Emanet", 72.
- ⁶¹ Bakara suresi, 286. ayet.
- ⁶² bk. Hüseyin Akgül, "Emin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/111.
- ⁶³ bk. Adnan Demirci, "Sevr Mağarası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/5.
- ⁶⁴ bk. *Hak Dini Kur'an Dili*, sadeleştirilenler: Doç. Dr. İsmail Karacam, Yrd. Doç. Dr. Emin Işık, Dr. Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel (İstanbul: Azim Dağıtım, 2020), 2/260.
- ⁶⁵ bk. Taberi, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Muluk*, III, 168-169.
- ⁶⁶ Bakara suresi, 283. ayet.
- ⁶⁷ bk. Buhari, İlim, 2; Rikak, 35.
- ⁶⁸ Nisa suresi, 58. ayet.
- ⁶⁹ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/442.
- ⁷⁰ bk. Serinsu vd., "Kıyamet", 205.
- ⁷¹ bk. Serinsu vd., "Hesap günü", 132.
- ⁷² Tirmizi, Kıyame, 1.
- ⁷³ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5/444-445.
- ⁷⁴ Hakka suresi, 16. ayet.
- ⁷⁵ bk. Hakka suresi, 18. ayet.
- ⁷⁶ bk. Komisyon, Hadislerle İslam, 1/595.
- ⁷⁷ bk. Hakka suresi, 19. ayet.
- ⁷⁸ bk. İbn Hanbel, 1, 17.
- ⁷⁹ Hakka suresi, 21. ayet.
- ⁸⁰ *Güncel Türkçe Sözlük*, "Hesap" (Erişim 1 mart 2024)
- ⁸¹ bk. Araf suresi, 78. ayet.
- ⁸² bk. Kamer suresi, 19. ayet.
- ⁸³ Mümtetine suresi, 12. ayet.
- ⁸⁴ bk. Al-i İmran suresi 45., Enbiya suresi 91., Tahrim suresi 12. ayetler.
- ⁸⁵ Al-i İmran suresi, 42. ayet.
- ⁸⁶ Buhari, Şehâdât, 30.
- ⁸⁷ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1/558-560.
- ⁸⁸ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1/546-548.
- ⁸⁹ Al-i İmran suresi, 37. ayet.
- ⁹⁰ bk. Zehra Şener Okumuş, "Hadislere Göre En Faziletli Kadın Ve Özellikleri", (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 45.
- ⁹¹ Tahrim suresi, 11. ayet.
- ⁹² bk. Ömer Faruk Harman, "Asiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/487.
- ⁹³ bk. Seyfullah Aruk, "Kur'an'da Kadın Kissaları", (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2011), 21.
- ⁹⁴ bk. Buhari, Enbiya, 32.

Sonnot

- ⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/36.
- ⁹⁶ bk. Şebnem Aslan vd., "İslam'ın Kadın Liderliğe Bakışı: Disiplinlerarası Nitel Araştırma", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (2015), 87.
- ⁹⁷ Neml suresi, 44. ayet.
- ⁹⁸ Neml suresi, 44. ayet.
- ⁹⁹ bk. Necmettin Çalışkan, "Kur'an-ı Kerim'e Göre Ashabülkarye ve Habîb en-Neccâr", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, 12/32, 114.
- ¹⁰⁰ bk. Süleyman Ateş, "HABÎB en-NECCÂR", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/373.
- ¹⁰¹ Yasin suresi, 14. ayet.
- ¹⁰² Yasin suresi, 18. ayet.
- ¹⁰³ Yasin suresi, 19. ayet.
- ¹⁰⁴ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/489.
- ¹⁰⁵ bk. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/484.
- ¹⁰⁶ Yasin suresi, 20-21. ayet.
- ¹⁰⁷ bk. Yasin suresi, 20. ayet.
- ¹⁰⁸ Yasin suresi, 25. ayet.
- ¹⁰⁹ Emiroğlu, *Esbâb-ı Nüzûl*, 9/390-392.
- ¹¹⁰ Yasin suresi, 26-27. ayetler.

A

âciz: 1. Bir işi yapabilecek gücü, becerisi veya yeteneği olmayan. 2. Herhangi bir durum karşısında çaresiz kalan.

aciz: Bedenî veya mali yetersizlik sebebiyle dinî, hukuki yükümlülükleri ve işlemleri yapamama veya eksik yapma hâli.

ahenk: Bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, uyum.

aklıselim: Sağduyu, hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yetisi.

âlim: 1. Bilgin, iyi bilen, hakkıyla bilen, bilgili. 2. Temel İslam bilgilerini aldıktan sonra belirli bir ilim dalında daha çok ilerleyip uzmanlaşan kimse.

azamet: Ululuk, büyüklük, büyük olma durumu.

B

baki: Ölümsüz, devamlı, kalıcı, ebedî, sürekli, bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyla var olacak tek varlık.

balçık: İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur.

batıl: İnançlar bakımından gerçek olmayan.

bedevi: Çölde, çadırdaki yaşayan göçebe.

beşeriyet: İnsanlık.

böbürlenmek: Övünerek kabarmak, üstünlük taslamak.

C

Cahiliye Dönemi: Araplarda Müslümanlıktan önceki çağ.

cevher: Bir şeyin özü, gevher.

D

darülaceze: Acizler, düşkünler, yoksullar evi.

Darüşşifa: 1. Hastane. 2. Akıl hastanesi.

deruni: 1. İçle ilgili. 2. Özünlü.

devşirmek: Bir araya getirmek, derlemek; toplamak.

E

ebedî: 1. Sonsuz. 2. Ölümsüz.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

esbabınüzul: Hz. Muhammed'in peygamberlik döneminde meydana gelen ve Kur'an-ı Kerim'in bir veya birkaç ayetinin yahut bir suresinin inmesine yol açan olayı, durumu veya ayet ve surelerin hangi ortam ve şartlarda, ne gibi nedenlerle indirildiğini bildiren ilim dalı.

evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren.

F

fail: Eden, yapan, işleyen; özne.

farz: İslam dinine göre Allah'ın (cc) emri olduğu kesin delille sabit olan, yapılması sevabı, özürsüz olarak yapılmaması günahı, inkârı ise küfrü getiren yükümlülük.

fesat: Tabii dengenin, sosyal düzenin ve ahlaki yapının bozulması.

fetva: Bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklamak amacıyla müftü veya âlimler tarafından ilgili kişinin adı söylenmeden yapılan açıklama, hüküm veya cevap.

fıtrat: 1. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 2. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat.

fıtri: İnsanın doğuştan sahip olduğu bütün özelliklerini ifade eden yaradılış özelliği.

form: 1. Biçim. 2. Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu.

G

gıybet: 1. Dedikodu, çekiştirme, yermek, kötü sözlerle anma. 2. Kendimiz hakkında söylendiğinde hoşlanmayacağımız bir şeyi başka bir Müslümanın arkasından söyleme, onu küçültücü sözlerle anma.

H

hâkim: Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren.

Halık: Tüm varlıkların işlerini ölçülü ve ahenkli bir şekilde var eden, evreni bir plan ve amaca uygun olarak yoktan ve örneksiz bir biçimde yaratan.

has: Özgü. Birine, bir şeye ait olan.

hasenat: Yararlı, iyi, güzel işler.

heva: Kişinin, dinini dikkate almaksızın arzuladığı şeylere yönelmesi. “

hidayet: Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme.

hidayete ermek: Müslüman olmak, İslam'ı kabul etmek.

hükümran: Egemen; yönetimini hiçbir kısıtlama veya denetime bağlı olmaksızın sürdüren.

I-İ

ırk: Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ıslah: İyi ve yararlı olma, düzeltme, daha iyi hâle getirme.

idrak: Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirmek.

iffet: Namus, dürüst olma, temiz olma.

ihsan: İyilik etme, iyi davranma.

ilahi: Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal.

iman: 1. İnanma, tasdik etme. 2. Emniyette olma, güvende olma, güven verme.

imar etmek: Bayındır durumuna getirmek, bayındırlaştırmak, geliştirmek.

ins: İnsan, âdemoğlu, beşer.

inşa: Yapı kurma, yapı yapma, kurma.

irade: Bir şeyi yapıp yapmama konusunda kişinin kendi kendine karar verebilme ve bunu uygulama gücü.

ismet: Ahlak kurallarına bağlı kalma durumu.

isyan: Başkaldırma, kalkışma.

işlev: Bir şey veya kimsenin yapısı veya konumu gereği yaptığı iş, kendine özgü olan iş görme yetisi; görev, fonksiyon.

K

karakter: Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik.

karargâh: Bir birlik veya kurumun, kumandan ile yardımcı şube ve bölümlerinden oluşan kuruluş.

kefare: İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin bağışlanması için dinî bakımdan verilmesi veya yapılması gereken şey.

kervansaray: Ana yollarda kervanların konaklaması için yapılan büyük han.

kıssa: Ders çıkarılması gereken anlatı, olay.

kilise: Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer.

kozmik: Evrenle ve onun genel düzeniyle ilgili.

M

mabet: İçinde ibadet edilen yapı; tapınak, ibadethane, ibadetgâh.

mahcup: Utanma hissi; bir topluluk içinde gereken güven ve cesareti kendinde bulamayan.

mahiyet: Nitelik, öz, asıl, esas; özlük, vasıf, içyüz.

mahluk: Yaratılmış canlı varlık.

mahşer: Ahirette bütün insanların tekrar dirilip toplanacakları yer.

manastır: Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı; keşişhane.

maneviyat: İnanç, ahlak, erdem vb. değerler bütünü.

medet ummak: Birinden veya bir şeyden yardım beklemek.

melekût: Kâinat üzerindeki ilahi güç ve hâkimiyet.

melike: Kadın hükümdar.

merhum: Ölmüş Müslüman erkek; rahmetli, rahmetlik.

meşru: İslami literatürde dinî kaynaklara dayalı hükümler veya dine ve ilkelerine uygun olan eylem ve işlemler.

minnettarlık: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma; gönül borcu.

mitoloji: Tarih öncesi tanrıların efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özlemlerini göstermesi bakımından değeri olan mitlerin, efsanelerin bütünü.

modern: Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan; çağcıl, uygarca, asri.

molekül: Element veya bileşikleri oluşturan ve onların özgül niteliklerini gösteren en küçük birim; madde.

mucize: Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın (cc) iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller.

muhatap: Kendisine söz söylenilen, kendisiyle konuşulan kimse.

muhteva: İçerik; bir şeyin içinde bulunanların bütünü.

mushaf: 1. Kur'an-ı Kerim'in adlarından biri. 2. Hz. Peygamber'e gelmiş olan vahiylerin tümünün iki kapak arasında toplanmış olan biçimi.

mübah: Dinî bakımdan yapılmasında sakınca olmayan, yapılması günah veya sevap olmayan.

mükellef: Allah'ın (cc) kulunu bir işi yapma veya yapmama hususunda yükümlü tutması.

münezzeh: Eksiklik, kötülük ve benzerlerinden uzak olan.

müracaat: Başvuru; başvurmak işi; bir bilgiye ulaşmada, bir eseri hazırlamada temel kaynak olarak kullanılan yazı, kitap, makale vb.

müşrik: Allah'a (cc) ortak koştan.

müzakere: Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma.

N

nakletmek: Bir olayı veya duyduğu bir sözü aynısı ile başka birine duyurmak; anlatmak.

nazil: Yukarıdan aşağıya inmek, gelmek; ilahi kitapların, özellikle de Kur'an-ı Kerim'in Allah (cc) katından gelişi.

nefis: 1. Öz varlık, kişilik 2. İnsanın yeme içme vb. gereksinimlerinin bütünü.

O-Ö

organizma: Canlı bir varlığı oluşturan organların bütünü; uzviyet.

otorite: Yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü.

özgün: Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan; orijinal.

P-R

putperestlik: İlkel toplumlarda doğaüstü bir güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesnelere tapınma.

rahim: Döl yatağı; memelilerde dölün anne karnındayken içinde bulunduğu organ.

rahmet: Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme.

rehber: 1. Kılavuz. 2. Birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren kimse veya şey, delil.

rızık: Tanrı'nın bütün yarattıklarına verdiği nimet; doygu.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

riya: Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama.

S-Ş

sadakayıcırie: Kişinin ölümünden sonra da kendisinin rahmetle anılmasına sebep olacak nesil yetiştirmeyi de içine alan tüm güzel ameller.

sağmal hayvan: Sağılan, süt veren hayvanlar.

salih amel: Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla yapılan her türlü iyi, güzel yararlı iş veya davranış.

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

sefi: Uçarı; ele avuca sığmaz, çok haşarı.

seher: Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı veya şafak sökmek üzere olan zaman.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül; ecir.

sıratı müstakim: Allah'ın (cc) peygamberler ve kutsal kitaplar aracılığıyla bildirdiği dosdoğru hak yolu.

sine: Duyguların, hislerin veya düşüncelerin merkezi; gönül, bağır, yürek.

Sübuti sıfat: Allah'ın (cc) zatına nispet edilen manalar olup O'nun ne olduğunu ifade eden sıfatlar.

şirk: Tanrı'nın birden çok olduğuna inanma, Tanrı'ya ortak koşma; eş koşma.

şüyu: Bir haberin veya bilginin herkesçe duyulup yayılması.

T

tabi olmak: Birinin kontrolü altına girmek, bir şeye veya bir kimseye bağlı olmak.

takva: Allah (cc) korkusu ile onun yasakladığı şeylerden, günah ve haram olması ihtimali bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma.

tasvip: Bir düşünce veya davranışın doğru ve isabetli olduğunu belirtme, uygun bulma.

tatbikat: Bir beceriyi geliştirmek için uygulama yapmak, prova etmek.

tebliğ: Ulaştırma, duyurma, açıklama; peygamberlerin Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi.

tecrübi bilgi: Tecrübe ya da deneyim, bir konuda zamanla elde edilen bilgi birikimi.

tedbir: 1. Önlem. 2. Bir şeyin sonucu düşünülerek önceden yapılan hazırlık.

tedricen: Bir sürecin yavaş yavaş, aşama aşama ve dereceli olarak ilerleyişi.

tefekür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

teheccüt namazı: Yatsı namazının ardından fecre kadar geçen süre içinde uykudan kalkıp namaz kılma ve bu süre zarfında kılınan nafile namaz, gece namazı.

tekvin: Yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek.

terkip: Birleşim, birleştirme, bir araya getirme.

tertip: Düzen, sıralama, sıralanış biçimi.

tesis etmek: Yapma, kurma, ortaya çıkarma.

teslimiyet: Teslim olma, kendini verme, boyun eğme.

tevatür: Bir hadisin yalan söylemelerine ihtimal verilmeyen birçok ravi tarafından aktarılması.

teyit: Bir şeyin doğru olduğunu ortaya koymak ya da doğru olduğunu söyleyerek veya belirterek onaylamak.

V

vaat: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vaaz: Cami, mescit vb. yerlerde vaizlerin yaptığı, genellikle öğüt niteliği taşıyan dinî konuşma.

vahdet: Birlik, teklik, bütünlük anlamında çokluğun karşıtı.

vahyetmek: Bir buyruk veya düşüncenin Allah (cc) tarafından peygamberlere bildirilmesi.

vaiz: İbadet yerlerinde öğüt niteliğinde dinî konuşmalar yapan kimse; öğütçü.

vasıta: Araç, aracı, kişiler veya nesneler arasında bağlantı sağlayan şey.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

Y

yegâne: Eşi, benzeri olmayan, tek.

Z

zafiyet: Zayıflık, bitkinlik, bitkin olma durumu.

zaruri: Zorunlu, gerekli, kesin olarak gereksinim duyulan.

zerre: ÇEn küçük birimden bile küçük parçacık.

zigot: Erkek ve dişi gametin birleşmesiyle oluşan döllenmiş hücre.

zikretmek: Adını söylemek, sözünü söylemek, okunması âdet olan duaları ve Kur'an-ı Kerim ayetlerini sürekli tekrarlamak.

zorbalık: Daha güçlü kişi veya grupların daha az güçlü kişi ve gruplara tekrarlanan fiziksel ve psikolojik baskı uygulaması.

CEVAP ANAHTARI İçin

- Afzalur Rahman. *Sîret Ansiklopedisi*, çev. Kenan Dönmez, Hakan Bayrak, Yusuf Balcı. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1996.
- Albayrak, Halis. *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*. İstanbul: Şule Yayınları, 1996.
- Altuntaş, Halil. “Kur'an ve Sünnetin Işığında Kur'an ve Hikmet Peygamberi”. *Kur'an'ın Anlam Dünyası*. ed. Burhan İşleyen. Ankara: DİB Yayınları, 2021.
- Aruk, Seyfullah. *Kur'an'da Kadın Kıssaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2011.
- Aslan, Recep. “İstişarenin Önemi ve Hz. Peygamber'in Uygulamalarından Örnekler”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1 (2014). 223-241.
- Aydar, Hidayet. “Kur'an'da Geçen El-Hayatu'd-Dünya Kavramı Üzerine Bazı Mülâhazalar (I)”, *Journal of İstanbul University Faculty of Theology* 5. (2002). 51-84.
- Bilmen, Ömer Nasuhi *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâl-i Âlisi ve Tefsiri*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.
- Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî, el-Kütübü's-Sitte, Mevsûatü'l- Hadîs eş-Şerîf*. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- Candan, Abdurrahman. “Kur'an Hayat Kitabıdır”. *Kur'an'dan Öğütler*. ed. Ömer Menekşe vd. Ankara: DİB Yayınları, 2010.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Cora, Mustafa. “Kur'ân Tefsirinin Önemi/Kulluk ve Dini Görevle İlgisi”. *Kesit Akademi Dergisi*. 18, (2019), 87-100.
- Çakırtaş Mehmet. “Hz. Peygamber Dönemi Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı”. *Meyad Akademi* 1/2 (2020). 182-200.
- Çalışkan, Necmettin. “Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Ashâbü'l-Karye ve Habîb En-Neccâr”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/32, (Aralık 2015). 108-122.
- Çantay, Hasan Basri. *Âkifname (Mehmed Âkif)*, İstanbul: Ahmed Sait Matbaası, 1966.
- Çelebi, Asaf Halet. *Bütün Şiirleri* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.
- Demirci, Muhsin. *Ana Konularıyla Kur'an*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2010.
- Demirci, Muhsin. *Tefsir Usûlü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2010.
- Ebu Davud es-Sicistani. *Sünen-i Ebu Davud*. el-Kütübü's-Sitte Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif. Daru's-Selam, Arabistan, 2000.
- Ekinci, Sait Ali. *Bir Meal-Tefsir Karşılaştırması Örneği*. Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2020.
- el-Bâr, M. Ali. *Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı*, çev. Abdulvehhab Öztürk. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Emiroğlu, Hasan Tahsin. *Esbâb-ı Nüzûl*. İstanbul: Yasin Yayınevi, 2017.
- Esen, Muammer. “Hz. İbrahim'in İmanı ve Tevhit Mücadelesi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (2011). 111-123.
- Eş-Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *Er-Risâle*. çev. Abdulkadir Şener, İbrahim Çalışkan. Ankara: TDV Yayınları, 1997.

- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*. 4 cilt. Terc: Ahmet Serdaroglu. İstanbul: Bedir Yayınları, ts.
- Gökçe, M. Cüneyt. "Tahkiki İman Arayışında Hz. İbrahim Örneği". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2020). 265-287.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1971.
- Görmez, Mehmet vd. *Hadislerle İslam*. 7 cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2011.
- Gül, Ali Rıza. "İslam İktisat Düşüncesinin Kur'an'daki Temelleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/ 2 (2010). 27-78.
- Gültekin, Mürşide- Özcan, Zeynep. "Kur'an Ayetleri Bağlamında Bir Değer Tahlili: Yardımseverlik". *Mutalaa* 1/2 (Aralık 2021). 181-206.
- Gürel, Ramazan. *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim (as)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- İbn-i Kesîr. *Âyet Âyet Meâl-Tefsir*. çev. M. Beşir Eryarsoy. Ankara: Hayat Yayınları, 2011.
- İbn Mace, Ebû Abdullah Muhammed. *Sünen-i İbn Mace. el-Kütübü's-Sitte Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf*. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- İşliyen, Burhan. *Dünyevîleşme*. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Karakoç, Sezai. *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Kesler, Muhammed Fatih. "Kur'ân-ı Kerim'in Bütünselliği Üzerine Bir Yöntem Denemesi". *İslami Araştırmalar Dergisi*. 1/1 (2002), 559- 572.
- Kırca, Celal. "Kur'an ve Modern Bilim (İlişkisi-Sahaları-Sorunları)". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (2012). 7-34.
- Kırca, Celal. *Kur'an ve Bilim*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1996.
- Kırca, Celal. "Kur'ân'ı Anlama Sorunları ve Yöntemleri". *Bilimname* XXVI. 1, (2014), 7-24.
- Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Köker, Levent. *Demokrasi Üzerine Yazılar*. İstanbul: İmge Kitabevi, 1992.
- Kutup, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, çev. Salih Uçan ve Vahdettin İnce. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1989.
- Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*. PDF: TBMM Yayınları, 2021.
- Mevdudi, Ebu'l Alâ. *Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn. *Sahîh-i Müslim. el-Kütübü's-Sitte Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf*. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar. *Âşık Veysel Dostlar Beni Hatırlasın Bütün Şiirleri, Sanatı, Hayatı*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1991.
- Okumuş, Ejder. *Kur'an'da Toplumsal Çöküş*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- Önal, Mehmet. *Bireysel Rehberlik Yönüyle Hz. Muhammed*. İstanbul: Bilsam Yayınları, 2015.

- Salih, Subhi. *Hadis İlimleri ve İstılahları*. Ter. M. Yaşar Kandemir. Ankara: DİB Yayınları, 1988.
- Sargın, İzzet. “Toplumsal Düzen Açısından Hukuk ve Devlet”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2009). 157-178.
- Serinsu, Ahmet Nedim vd. *Dinî Terimler Sözlüğü*. ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: Devlet Kitaplığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü, 2009.
- Şener Okumuş, Zehra. *Hadislere Göre En Faziletli Kadın ve Özellikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Şîrazî, Şeyh Sâdî-î. *Bostan ve Gülistan*. çev. Kilisli Rıfat Bilge. İstanbul: Meral Yayınevi, 1980.
- Tatlısu, Ali Osman. *Esmaü'l-Hüsna Şerhi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1963.
- Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *Sünen-i Tirmizi. el-Kütübü's-Sitte Mevsûatü'l-Hadîs eş Şerîf*. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- Toprak, Burhan. Yunus Emre Divanı. İstanbul: Promat Basım Yayın, 2006.
- Ünal, Yaşar. “İşlevsellik Bağlamında İstişare İlkesi”. *Dini Araştırmalar* 26/64 (Haziran 2023). 73-98.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Azim Dağıtım. 2020.
- Yetik, Erhan. “Mevlana'nın Dünya Görüşü ve Topluma Bakışı”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (1992). 101-108.
- Yücel, Fatih. “Kur'an Mü'minlere Yol Göstericidir”. *Kur'an'dan Öğütler*. ed. Ömer Menekşe vd. Ankara: DİB Yayınları, 2010.

Ansiklopedik Kaynakça

- Akgül, Hüseyin. “Emin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 11/111. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Alper, Hülya. “Münafık”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/564-566. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Ateş, Süleyman. “Habîb en-Neccâr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/373-374. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Aydın, Mehmet Akif. “Kadın”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/86-94. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Birişik, Abdulhamit. “Tefsir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/281-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Birişik, Abdulhamit. “Kur'an”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/383-388. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Çağrı, Mustafa. “Ahlâk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/1-9. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Çağrı, Mustafa. “İnfak”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/289-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrı, Mustafa. “İslâm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/11-15. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

- Çağrıçı, Mustafa. “Komşu”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/157-158. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Çağrıçı, Mustafa. “Muhammed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/442-444. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Çağrıçı, Mustafa. “Yaratma”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/324-329. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Çelebi, İlyas. “Lutuf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/239-241. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Çınar, Mahmut, “Zarurat- ı Diniyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 44/138. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Demircan, Adnan. “Sevr Mağarası”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/5-6. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Demirci, Muhsin. “Esbâb-ı nüzûl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/360-362. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Durmuş, Abdullah. “Faiz (İslâm’da)”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. 2/5. İstanbul: TÜBİTAK Bilim Yayınları, 2022.
- Erdem, Hüsamettin. “Deizm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/109-111. Ankara: TDV Yayınları, 1994.
- Erkal, Mehmet. “Zekât”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/197-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Hamidullah, Muhammed- Avcı, Casim. “Uhud Gazvesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/54-57. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Harman, Ömer Faruk, “Davud”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 9/21-24. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Harman, Ömer Faruk. “Asiye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/487. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Harman, Ömer Faruk. “İbrahîm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/266-272. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Harman, Ömer Faruk. “İslâm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/2-5. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Harman, Ömer Faruk. “Meryem”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 29/241. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Kılavuz, Ulvi Murat. “Tevhid”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. 4/5. Ed. Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ. İstanbul: TÜBİTAK Bilim Yayınları, 2022.
- Köse, Ali, “İman”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/214-216. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kutluer, İlhan “Düşünme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10/53-57. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Kutluer, İlhan, “İlim”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/109-114. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kutluer, İlhan. “İnsan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/320-323. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

- Küçük, Abdurrahman. “Ahid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 1/534. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Özcan, Hanifi. “İman”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/216-219. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Özsoy, İsmail. “Faiz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/110-126. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Paçacı, Mehmet. “Kur’an”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/398-401. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. “Tevhid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/22-24. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Sinanoğlu, Mustafa, “İman”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/ 212-214. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Topaloğlu, Bekir. “Allah”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/471-498. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Toprak, Burhan. *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Promat Basım Yayın, 2006.
- Uludağ, Süleyman, “Amel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 3/13-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Uludağ, Süleyman, “Tövbe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41/284-285. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Uludağ, Süleyman. “Dünya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/22-25. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Yaşaroğlu, Mehmet Kamil. “İnfak”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* 2/230. İstanbul: TÜBİTAK Bilim Yayınları, 2022.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Akıl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/242-246. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Halku’l-Kur’ân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/371-375. Ankara: TDV Yayınları, 1997.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Kelâm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/194-196. Ankara: TDV Yayınları, 2022.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Vahiy”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 42/ 440-443. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Yılmaz, Mehmet Faik. “Münâsebâtü’l-Âyât ve’s-Süver”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/569-570. Ankara: TDV Yayınları, 2012.

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇALARI

